

Μουσικά δρώμενα στην Καρδίτσα

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ**

ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικολέτα Αναγνωστοπούλου

**Η μουσική κίνηση στην Καρδίτσα
μέσα από τις σελίδες της εφημερίδας «Νέος Αγών»
(1960-1980)**

Επιβλέπουσα: Μαρία ΖΟΥΜΠΟΥΛΗ

Άρτα, Ιούνος 2026

**The music activity in Karditsa
through the pages of the newspaper “Neos Agon”
(1960-1980)**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Άρτα, 26/6/2026

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπουσα καθηγήτρια

Μαρία Ζουμπούλη

2. Μέλος επιτροπής

Γιώργος Κοκκώνης

3. Μέλος επιτροπής

Ηλίας Σκουλίδας

© Νικολέτα Αναγνωστοπούλου, 2026

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Νικολέτα Αναγνωστοπούλου

Υπογραφή

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία εξετάζει τα μουσικά δρώμενα που πραγματοποιήθηκαν στην Καρδίτσα κατά την περίοδο 1960-1980, με βασική πηγή την αποδελτίωση της τοπικής εφημερίδας *Νέος Αγών*. Η έρευνα εστιάζει στη μουσική και πολιτιστική δραστηριότητα της πόλης, όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα από δημοσιεύματα, ανακοινώσεις, άρθρα και προαναγγελίες εκδηλώσεων της εξεταζόμενης περιόδου. Κεντρικός στόχος είναι να αναδειχθούν οι θεσμοί, οι χώροι, οι διοργανώσεις και τα πρόσωπα που συγκρότησαν το τοπικό μουσικό τοπίο της Καρδίτσας στις δεκαετίες του 1960 και του 1970. Στο πρώτο μέρος της εργασίας παρουσιάζεται το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της Καρδίτσας, καθώς και η σημασία του τοπικού Τύπου για την καταγραφή της δημόσιας και πολιτιστικής ζωής. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εφημερίδα *Νέος Αγών*, η οποία λειτούργησε όχι μόνο ως φορέας ενημέρωσης, αλλά και ως πολύτιμη ιστορική πηγή για την πολιτιστική φυσιογνωμία της περιοχής. Στο κύριο μέρος εξετάζονται βασικοί πολιτιστικοί θεσμοί, όπως ο Καλλιτεχνικός Σύλλογος «Αρίων», η Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας, ο σύλλογος «Μουσικά Νιάτα» και η Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων. Παράλληλα, αναλύεται ο ρόλος σημαντικών χώρων εκδηλώσεων, όπως το Πανσίλυπον, το Κινηματοθέατρο «Αστέρια», το Κέντρο Παλλάς και το Πνευματικό Κέντρο Καρδίτσας. Από την έρευνα προκύπτει ότι η μουσική ζωή της Καρδίτσας δεν περιοριζόταν σε περιστασιακές εκδηλώσεις ψυχαγωγικού χαρακτήρα, αλλά αποτελούσε οργανωμένο πεδίο κοινωνικής, πολιτιστικής και θεσμικής δράσης. Τα Καραϊσκάκεια, οι χορωδιακές συναυλίες, οι χοροί συλλόγων, οι εμφανίσεις καλλιτεχνών και οι συναυλίες έντεχνης, λαϊκής και κλασικής μουσικής δείχνουν μια πόλη με ενεργό πολιτιστικό δυναμικό. Η εργασία καταλήγει ότι τα μουσικά δρώμενα της περιόδου 1960-1980 συνέβαλαν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της τοπικής ταυτότητας, στην κοινωνική συνοχή και στην ανάδειξη της Καρδίτσας ως σημαντικού πολιτιστικού κέντρου της θεσσαλικής επαρχίας.

Λέξεις-κλειδιά: Καρδίτσα, μουσικά δρώμενα, Νέος Αγών, Πανσίλυπον, Αρίων, Καραϊσκάκεια, τοπικός Τύπος, πολιτιστικοί σύλλογοι, χορωδιακή μουσική, πολιτιστική ιστορία.

Abstract

This thesis researches and documents the musical events that took place in Karditsa during the period 1960-1980, through the analysis of the local newspaper *Neos Agon*. In the framework of this research, the musical and cultural activity of the city is examined as reflected in articles, announcements, reports and notices of musical events published in the newspaper during the period under examination. The aim of the research is to present the institutions, venues, events and people that shaped and developed the musical life of Karditsa in the 1960s and 1970s. The first part of the thesis deals with the historical framework and the social environment in which this musical activity took place, as well as with the local press in general and *Neos Agon* in particular, as an important record of the city's public life and a valuable historical source for the cultural identity of the region. The study examines basic cultural institutions, such as the Artistic Association "Arion", the Public Library of Karditsa, the association "Musical Youth" and the Union of Cultural Associations of Karditsa. It also presents the most important cultural venues and spaces of cultural promotion and exchange in Karditsa during that period, such as the historic Pafsilypo, the "Asteria" cinema-theatre, the Pallas Centre and the Cultural Centre of Karditsa. Through these different aspects, the thesis presents and analyzes the musical life of the city. The organization of musical events and the founding of associations and other cultural structures were not occasional phenomena of entertainment. On the contrary, they formed an organized field of social and cultural practice, institutional activity, performances and public events. Therefore, the study analyzes different types of musical events, such as the Karaiskakeia festival, choral concerts, association dances, artist performances and concerts of classical, art and folk music, in order to show that the musical events of the period 1960-1980 were fundamental to the formation of the city's identity and to the social cohesion of its citizens. Finally, these events also contributed significantly to the establishment of Karditsa as an important cultural centre of the Thessalian province.

Keywords: Karditsa, musical events, *Neos Agon*, Pafsilypo, Arion, Karaiskakeia, local press, cultural associations, choral music, cultural history.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	vi
1^ο Κεφάλαιο: Το πλαίσιο.....	5
1.1 Συνοπτική ιστορία της Καρδίτσας.....	5
1.2 Ο Τύπος στην περιοχή της Καρδίτσας	10
1.2.1 Η Εφημερίδα Νέος Αγών	13
2ο Κεφάλαιο: Μουσικά δρώμενα στην Καρδίτσα κατά το διάστημα 1960-1980	16
2.1. Οι θεσμοί	16
2.1.1 Ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Αρίων» και το Φεστιβάλ Χορωδιών	16
2.1.2 Η Λαϊκή Βιβλιοθήκη της Καρδίτσας	23
2.1.3 Ο Σύλλογος «Μουσικά Νιάτα»	28
2.1.4 Η Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων	31
2.2 Οι χώροι	33
2.2.1 Το Κέντρο Παιδείας	33
2.2.2 Το Κινηματοθέατρο Αστέρια	38
2.2.3 Το Κέντρο Παλλάς	41
2.2.4 Το Πνευματικό Κέντρο Καρδίτσας.....	44
2.3 Οι διοργανώσεις	47
2.3.1 Τα Καραϊσκάκια.....	47
2.3.2 Χοροί	52
2.4 Τα πρόσωπα.....	56
Συμπεράσματα	60
Βιβλιογραφία	63

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όσους συνέβαλαν, άμεσα ή έμμεσα, στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλονται στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου για την καθοδήγηση, τις παρατηρήσεις και τη στήριξη κατά τη διάρκεια της έρευνας και της συγγραφής.

Ευχαριστώ επίσης όσους διευκόλυναν την πρόσβαση στο αρχειακό υλικό και στις πηγές που αξιοποιήθηκαν.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένεια και τους οικείους μου για την υπομονή και την ενθάρρυνσή τους σε όλη τη διάρκεια αυτής της προσπάθειας.

Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως αντικείμενο τη μελέτη των μουσικών δρωμένων στην Καρδίτσα κατά την περίοδο 1960-1980. Η επιλογή του θέματος δεν είναι τυχαία, καθώς η μουσική δραστηριότητα μιας τοπικής κοινωνίας αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό πεδίο για την κατανόηση της πολιτιστικής της ταυτότητας, των συλλογικών της αναφορών και των τρόπων με τους οποίους οι άνθρωποι συμμετέχουν στη δημόσια ζωή. Η Καρδίτσα, αν και συχνά προσεγγίζεται κυρίως μέσα από την αγροτική, κοινωνική ή πολιτική της ιστορία, ανέπτυξε κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 μια αξιοσημείωτη μουσική και πολιτιστική κινητικότητα, η οποία αξίζει να καταγραφεί και να μελετηθεί συστηματικά.

Στο πλαίσιο της παρούσας πτυχιακής εργασίας το ενδιαφέρον μας στρέφεται στην περίπτωση των μουσικών δρωμένων που έλαβαν χώρα στην περιοχή της Καρδίτσας από το 1960 ως το 1980. Τα δρώμενα αυτά συνδέονται με τοπικά πολιτιστικά και μουσικά σχήματα, και ειδικότερα με χορωδιακή μουσική και με την πλούσια τοπική μουσική παράδοση της περιοχής, αλλά και με το έργο μεγάλων μουσικοσυνθετών, όπως ο Μίκης Θεοδωράκης και ο Μάνος Χατζιδάκις.

Βασική πηγή της εργασίας αποτέλεσε η εφημερίδα *Νέος Αγών*, ένα από τα σημαντικότερα έντυπα της περιοχής, με μακρά παρουσία στη δημόσια ζωή της Καρδίτσας. Μέσα από την αποδελτίωση των φύλλων της εφημερίδας επιχειρήθηκε η συγκέντρωση και οργάνωση πληροφοριών για μουσικές εκδηλώσεις, χορωδιακές εμφανίσεις, λαϊκές συναυλίες, χορούς συλλόγων, φεστιβάλ, χώρους πολιτιστικής δράσης και πρόσωπα που συνδέθηκαν με την τοπική μουσική ζωή. Η εφημερίδα αντιμετωπίστηκε ως ιστορικό τεκμήριο, αλλά και ως καθρέφτης της καθημερινής πολιτιστικής δραστηριότητας της πόλης για την περίοδο μεταξύ του 1960 και του 1980.

Η μεθοδολογία, η οποία ακολουθήθηκε, είχε να κάνει με την καταγραφή των πολιτιστικού ενδιαφέροντος άρθρων της εφημερίδας που δημοσιεύτηκαν ανάμεσα στο 1960 και το 1980, συμπεριλαμβάνοντας την περίοδο της επτάχρονης δικτατορίας. Κατά την αποδελτίωση, δόθηκε προτεραιότητα στα μουσικά δρώμενα που αφορούν τόσο στην παραδοσιακή μουσική της περιοχής, όσο και στην λαϊκή μουσική που παίζεται στο περιβάλλον των νυχτερινών κέντρων. Κεντρικός θεσμός αναδεικνύεται η οργάνωση των Καραϊσκάκειων, ενός διαχρονικού φεστιβάλ

που γίνεται προς τιμήν του ήρωα της Επανάστασης του 1821 Γεώργιου Καραϊσκάκη, που καταγόταν από την περιοχή. Στόχος είναι να αναδειχθεί το εύρος και η ποικιλία των μουσικών δρωμένων, που έχουν πολιτικούς, συμβολικούς, εκπαιδευτικούς, αλλά και καθαρά ψυχαγωγικούς λόγους.

Προκειμένου να κατανοήσουμε καλύτερα το πλαίσιο μέσα στο οποίο καταγράφονται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Καρδίτσα των δεκαετιών 60-80, επισκοπούμε την ιστορία του τοπικού Τύπου και την θέση που αυτή κατέχει στο εθνικό τοπίο των έντυπων μέσων ενημέρωσης. Σε άλλη ενότητα ανασκοπούμε συνοπτικά την ιστορία της Καρδίτσας και της ευρύτερης περιοχής από την αρχαιότητα ως τον εικοστό αιώνα.

Κεντρική θέση στην εργασία μας έχει η παρουσίαση της πολιτιστικής ζωής στην πόλη της Καρδίτσας. Εστιάζουμε ιδιαίτερα στα τοπικά ιδρύματα, συλλόγους και μουσεία, καθώς επίσης και σε σημαίνουσες προσωπικότητες καλλιτεχνών, μουσικών κλπ.

Η εργασία εστιάζει σε τέσσερις βασικούς άξονες: τους θεσμούς, τους χώρους, τις διοργανώσεις και τα πρόσωπα. Στους θεσμούς περιλαμβάνονται φορείς όπως ο Καλλιτεχνικός Σύλλογος «Αρίων», η Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας, τα «Μουσικά Νιάτα» και η Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων. Στους χώρους εξετάζονται σημεία αναφοράς της πόλης, όπως το Πανσίλυπον, το Κινηματοθέατρο «Αστέρια», το Κέντρο Παλλάς και το Πνευματικό Κέντρο. Παράλληλα, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στα Καραϊσκάκεια και στους πολυάριθμους χορούς συλλόγων, καθώς οι διοργανώσεις αυτές δείχνουν πως η μουσική συνδεόταν όχι μόνο με την ψυχαγωγία, αλλά και με την κοινωνική συνοχή, τη φιλανθρωπία, την τοπική προβολή και τη συλλογική μνήμη.

Τα ερευνητικά ερωτήματα με βάση τα οποία διερευνούμε την ιστορική συγκρότηση και εξέλιξη των δρωμένων στην Καρδίτσα κατά την προαναφερθείσα περίοδο είναι τα ακόλουθα:

- ο Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι πολιτιστικοί θεσμοί και πώς εξελίσσονται με την πάροδο του χρόνου; Είναι δημόσιοι ή ιδιωτικοί; Πώς χρηματοδοτούνται, ποιες είναι οι υλικές τους υποδομές;
- ο Ποια πρόσωπα είναι πρωταγωνιστές, ως καλλιτέχνες ή ως διοργανωτές;
- ο Ποιο είναι το περιεχόμενο της πολιτιστικής δραστηριότητας; Ποια είναι η θέση της έντεχνης μουσικής;
- ο Ποιες είναι οι υποδομές που διατίθενται για την υλοποίηση των δρωμένων;
- ο Πόσο επηρεάζουν τα μουσικά δρώμενα την ανάπτυξη της μουσικής εκπαίδευσης στην περιοχή;

- ο Πόσο επηρεάζουν τα μουσικά δρώμενα την τοπική ανάπτυξη;

Η διαδικασία της αποδελτίωσης έδωσε βαρύτητα στην καταγραφή μιας σειράς βασικών παραμέτρων που έχουν σχέση και με την ταυτότητα των ίδιων των μουσικών δρωμένων εκείνης της περιόδου. Πέραν του τίτλου του κάθε άρθρου ή την ημερομηνία κλπ., από την άλλη μεριά εδώ έχουμε να κάνουμε και με την αναφορά σε καλλιτέχνες που συμμετείχαν σε αυτά τα δρώμενα ή επίσης σε διάφορα πρόσωπα και θεσμούς που συνέβαλαν στην οργάνωση των εν λόγω δρωμένων και που μπορεί να είχαν κάποια συμμετοχή.

Ένα άλλο στοιχείο που δίνεται, έχει να κάνει φυσικά και με τον εκάστοτε διοργανωτή της κάθε εκδήλωσης, όπως επίσης και με τους χώρους, στους οποίους είχε λάβει χώρα εκάστοτε εκδήλωση (όπως στο Παυσίλυπον, σε ορισμένα εξοχικά κέντρα της περιοχής, στον Κινηματογράφο «Αστέρια» κλπ.). Μια άλλη παράμετρος εδώ αφορά και στην ενδεχόμενη εμπλοκή διαφόρων δημόσιων φορέων, όπως για παράδειγμα φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως η Νομαρχία ή ο Δήμος Καρδίτσας (ή και οι δύο μαζί) ή του κεντρικού κράτους, δηλαδή των εκάστοτε Υπουργών Παιδείας και Πολιτισμού, Προεδρίας κλπ.

Η μελέτη αυτή επιχειρεί να ανοίξει έναν δρόμο για περαιτέρω έρευνα γύρω από τη μουσική και πολιτιστική ιστορία της Καρδίτσας. Η συστηματική αξιοποίηση του τοπικού Τύπου δείχνει ότι η πολιτιστική ζωή της ελληνικής επαρχίας υπήρξε πολύ πιο σύνθετη και ζωντανή από όσο συχνά υποθέτουμε. Η Καρδίτσα της περιόδου 1960-1980 δεν ήταν μια απομονωμένη επαρχιακή πόλη, αλλά ένας τόπος όπου συναντήθηκαν η χορωδιακή παράδοση, η λαϊκή διασκέδαση, η κλασική μουσική, οι θεσμικές γιορτές, οι τοπικοί σύλλογοι και οι περιοδεύοντες καλλιτέχνες.

1^ο Κεφάλαιο: Το πλαίσιο

1.1 Συνοπτική ιστορία της Καρδίτσας

Η προέλευση του ονόματος Καρδίτσα είναι ασαφής. Σύμφωνα με ορισμένες πηγές, μπορεί να είναι παραφθορά της σλαβικής λέξης Gradista που σημαίνει «οχυρωμένος τόπος», ενώ άλλες πηγές προτείνουν ότι προέρχεται από τη λέξη Καρυδίτσα, που σημαίνει «καρυδάκια» στην τοπική ελληνική διάλεκτο¹. Σε άλλη πηγή αναφέρεται ότι είναι το κέντρο (η καρδιά) του κάμπου και των Αγραφών².

Η Καρδίτσα, που είναι πρωτεύουσα της ομώνυμης Περιφερειακής ενότητας και έδρα επίσης του ομώνυμου Δήμου και της Ιεράς Μητρόπολης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφανείων, είναι προς το δυτικό άκρο του θεσσαλικού κάμπου. Επίσης, είναι κτισμένη δίπλα σε έναν παραπόταμο του Πηνειού. Η συγκεκριμένη πόλη προϋπήρχε της εποχής των Οθωμανών στην περιοχή, αν και από την άλλη μεριά, είναι ενδεικτικό το ότι σχετικά με το ιστορικό της παρελθόν δεν υφίσταται πολλά στοιχεία και πληροφορίες.³ Για παράδειγμα, μέσω διαφόρων αρχαίων συγγραφέων δεν υφίσταται κάποια σχετική αναφορά σε πόλη και οικισμό με την εν λόγω ονομασία, ενώ την ίδια στιγμή, είναι χαρακτηριστικό εδώ και το ότι εν μέρει κάποιος εδώ θα μπορούσε απλά να προβεί σε ένα είδος σύνδεσης της Καρδίτσας με ένα σύνολο αρχαίων οικισμών που είχαν αναπτυχθεί ήδη ακόμα και από τα βάθη της αρχαιότητας στην ευρύτερη περιοχή⁴.

Σε αυτό το σημείο ενδεικτικά θα ήταν εφικτό να λάβουμε υπόψη μας παραδείγματα οικισμών και αρχαίων πόλεων στην περιοχή της Καρδίτσας, όπως ήταν η Άρνη, η Ιθώμη, οι

¹ Μηλίτσης Χρ., Άγραφα: Καρδίτσα -Μεσενικόλας και τα χωριά του τέως δήμου Νεβρόπολης: Αρχαιολογία -Ιστορία -Θρησκεία -Λαογραφία -Παραδόσεις -Ήθη και έθιμα, [χ.ο.], Καρδίτσα, 1996, σελ. 31.

² Στώικος Σπ., Καρδίτσα Η πόλη μας Η ζωή μας, Καρδίτσα, 2013, σελ. 14.

³ Βαρλάμη Ε., *Η τοπική ιστορία και ο πολιτισμός της Καρδίτσας*, Πτυχιακή εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα, 2008, στο: <https://www.openarchives.gr/aggregator-openarchives/edm/estia/000015-5953>

⁴ Κόλλιας Γ., *Ιστορική Γεωγραφία του ελληνικού χώρου*, [χ.ο.], Αθήναι, 1948, σελ. 33-36.

Γόμφοι, η Μητρόπολη, η Όρθη, ο Ορχομενός, γνωστός και ως Πολίχνα, η Καλλίθηρα, το Κιέριον, οι Αγγειές, το Αθήναιο, η Αργιθέα, η Σιλάνη ή αλλιώς Σίλανα, οι Ίχνες, η Κτιμένη, τα Κέλαιθρα, τα Κύπαιρα, το Λίμναιο, οι Ίχνες ή Άχνες κλπ. Εδώ ακόμα, ως ενδεικτικό παράδειγμα, ως προς την πλούσια αρχαιολογική παράδοση της περιοχής θα ήταν εφικτό συγχρόνως, να λάβουμε υπόψη μας και περιπτώσεις, όπως ήταν εκείνη ενός θολωτού τάφου που έχει βρεθεί κοντά στο χωριό των Αγίων Θεοδώρων σε μια πεδινή περιοχή στα ανατολικά της Καρδίτσας. Ο τάφος αυτός χρονολογείται μεταξύ του 10^{ου} και του 8^{ου} αιώνα π.Χ.⁵.

Από την άλλη μεριά, η περιοχή της Καρδίτσας εν γένει, επρόκειτο να έχει την πορεία την ιστορική τύχη και εξέλιξη αι της υπόλοιπης Θεσσαλίας.⁶ Μια τύχη που ήταν συνδεδεμένη, για παράδειγμα, με την κυριαρχία των Μακεδόνων, αργότερα του βασιλείου του Πύρρου της Ηπείρου, αλλά και του Κοινού των Θεσσαλών και στην συνέχεια των Ρωμαίων. Η περιοχή εξάλλου, επίσης θα δεχόταν επιθέσεις και επιδρομές από εισβολείς, όπως οι Σλάβοι κατά των πρωτοβυζαντινή περίοδο, ενώ δεν είναι απόλυτα σίγουρο και βέβαιο το πότε ξεκίνησε η διάδοση του Χριστιανισμού στην περιοχή της Καρδίτσας. Δεν αποκλείεται ακόμα και ο ίδιος ο απόστολος Παύλος να είχε περάσει από την περιοχή, ενώ κατέβαινε από την περιοχή της Βέροιας προς το νότιο ελλαδικό χώρο. Πάντως, με βάση κάποιες πηγές φαίνεται πως στην περιοχή είχε διδάξει ίσως ο λεγόμενος Ηρωδίωνας, που επίσης αναφέρεται και ως συγγενής του αποστόλου Παύλου⁷.

Στην περιοχή κατά την βυζαντινή περίοδο, από την οποία επίσης υφίστανται πολλά και σημαντικά βυζαντινά μνημεία, είχαν κυριαρχήσει κατά διαστήματα οι Βούλγαροι και αργότερα κυρίως οι Σέρβοι, ειδικότερα κατά την περίοδο του Σέρβου ηγεμόνα Στέφανου Νεμάνια. Πάντως προς τα τέλη του 14^{ου} αιώνα θα ξεκινούσαν οι εισβολές των Τούρκων Οθωμανών. Μάλιστα, η περιοχή, όπου είναι σήμερα η πόλη της Καρδίτσας, επρόκειτο να καταληφθεί οριστικά, μαζί με την υπόλοιπη Θεσσαλία το 1424 την εποχή που σουλτάνος ήταν ο Μουράτ ο Β΄. αυτό φυσικά δεν σήμαινε ουδόλως το τέλος του τοπικού πολιτισμού, δεδομένου, ότι έτσι κι αλλιώς θα σημειωνόταν

⁵ Χατζηαγγελάκη Λ., & Ιντζεσιλόγλου Μ., «Οι αρχαιότητες και τα μνημεία», στην *Ελευθεροτυπία*, ένθετο *Ιστορικά*, αρ. 252, 2004, ΛΔ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, σσ. 6-7.

⁶ Μπαρμπατσάλου Μ., *Η καρδιά της πόλης. Ένα εγχείρημα καλλιτεχνικής έρευνας για την ιστορική μνήμη και την πολιτισμική ταυτότητα της πόλης της Καρδίτσας*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα «Δημόσια Ιστορία», 2025, στο: <https://apothesis.eap.gr/archive/item/226151?lang=el>

⁷ Κλήνος Γ., (1996). «Η Καρδίτσα ως έδρα της Ι.Μ. Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφαναρσάλων», στο *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, τόμος 2^{ος}, σσ. 25-50.

απλά η μετακίνηση πληθυσμών προς πιο ορεινές περιοχές, όπως είναι εν μέρει και αυτή της Καρδίτσας, τη στιγμή που θα σημειωνόταν και η ανάπτυξη πολλών τοπικών μοναστηριών⁸.

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας στη Θεσσαλία, ο κύριος οικισμός στη θέση της σύγχρονης Καρδίτσας ονομαζόταν Σωτήρα. Το 1810, ο Άγγλος περιηγητής William Martin Leake ανέφερε ένα μεγάλο χωριό με το όνομα Καρδίτζα, αποτελούμενο από 500-600 σπίτια, εκ των οποίων η πλειοψηφία των κατοίκων ήταν Τούρκοι⁹.

Από την άλλη, υπάρχει η θεώρηση το ότι η Καρδίτσα δε υπήρχε κατά την διάρκεια της αρχαιότητας και πως η δημιουργία της πρέπει να τοποθετηθεί μάλλον γενικά κατά την περίοδο των Οθωμανών και σε μια περίοδο, κατά την οποία οι τελευταίοι έτσι επίσης είχαν επιδιώξει το να ελέγξουν την συγκεκριμένη γεωγραφική ζώνη, λόγω της παρουσίας επίσης μεγάλων αριθμών ληστών και κλεφτών στις γύρω ορεινές περιοχές. Για αυτό το λόγο εν προκειμένω, είχε δημιουργηθεί ένα τοπικό στρατιωτικό διοικητήριο, γύρω από το οποίο επίσης είχε μετακινηθεί ένας σημαντικός αριθμός κατοίκων της γύρω περιοχής, για λόγους ασφαλείας. Η συγκέντρωση όλου αυτού του πληθυσμού είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί και μια τοπική αγορά, καθώς και κάποια τζαμιά και εκκλησίες συγχρόνως, ενώ εν τέλει έτσι πρόκυψε μια τοπική μικρή πόλη, με άλλα λόγια, αυτή της Καρδίτσας¹⁰.

Η Καρδίτσα ενσωματώθηκε ως νέα πόλη το 1882, το έτος μετά την απελευθέρωσή της από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η αντίσταση στη Θεσσαλία έγινε κυρίως από τον ΕΛΑΣ. Στις 12 Μαρτίου 1943 η Καρδίτσα απελευθερώθηκε προσωρινά από τον ΕΛΑΣ μετά την ιταλική συνθηκολόγηση.

Βέβαια, είναι ενδεικτικό, πως όπως συνέβη και στην υπόλοιπη Θεσσαλία, έτσι και στην περιοχή της Καρδίτσας και πριν ακόμα από την ένταξη της στο ελληνικό κράτος, είχαν λάβει χώρα κάποιες επαναστατικές συγκρούσεις, όπως το 1821. Το ίδιο είχε συμβεί με κάποια άλλα τοπικά επαναστατικά κινήματα το 1854, όπως επίσης και το 1866 και όπου μάλιστα, είχε σημειωθεί η συμμετοχή πολλών ενόπλων δυνάμεων από την περιοχή των Αγράφων. Μια άλλη μεγάλη επανάσταση επρόκειτο να συνταράξει την περιοχή της Καρδίτσας, όσο επίσης όμως και ολόκληρη

⁸ Clogg R., *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδος, 1770 – 2000*, εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα, 2003, σελ. 69.

⁹ Leake M.W., *Travels in Northern Greece*, Cambridge University Press, Cambridge -New York, 2010, σελ. 125.

¹⁰ Σαμαρόπουλος Α., *Οδηγός του Νομού Καρδίτσας*, εκδόσεις Έλλα, Λάρισα, 1992, σσ. 17-18.

τη δυτική Θεσσαλία και το 1878, λίγα χρόνια πριν από την εισχώρηση της ευρύτερης περιοχής στο ελληνικό βασίλειο. Μάλιστα εκείνο το διάστημα και στα πλαίσια κάποιων τοπικών μαχών, οι επαναστάτες επρόκειτο να αποδυθούν κυρίως σε ανταρτοπόλεμο, ο οποίος εν γένει είχε υπάρξει αρκετά επιτυχημένος. Έτσι συγκεκριμένα, δόθηκαν κάποιες νικηφόρες μάχες σε περιοχές, όπως τα χωριά Σέκλιζα, Μουζάκι, Κέδρος, Άγιος Γεώργιος, Ι.Μ. Κορώνας, Κρύα Βρύση και Πύργος Κιερίου¹¹.

Η πόλη για ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα είχε καταληφθεί από τους Τούρκους, κατά την ήττα του ελληνικού στρατού στην διάρκεια του Ελληνοτουρκικού Πολέμου του 1897. Αυτό συγκεκριμένα, συνέβη στις αρχές Μαΐου εκείνου του έτους και η πόλη έμεινε στα χέρια των Οθωμανών ως το Μάιο του επόμενου έτους. Μάλιστα, η πόλη συνέχισε να έχει ουσιαστικά τοπική ελληνική διοίκηση, ενώ οι Οθωμανοί επέτρεψαν την επιστροφή των κατοίκων της σε αυτήν¹².

Σταδιακά μετά τα τέλη του 19^{ου} και κυρίως μετά τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, είναι ενδεικτικό, πως θα αρχίσει να υφίσταται παράλληλα μια διαδικασία αλλαγών, αναφορικά με την αρχιτεκτονική διαφόρων κτισμάτων και με το ζήτημα της ρυμοτομίας της. Αυτό εκφράστηκε, για παράδειγμα, μέσα από την εμφάνιση της Πλατείας Ελευθερίας, ενώ από την άλλη μεριά, σημαντικά έργα, θα είναι το κέντρο ψυχαγωγίας Πανσίλνπο που άλλωστε θα δούμε και πιο κάτω (αναφορικά με διάφορα μουσικά δρώμενα κατά τις δεκαετίες 1960-1980), ένα υδραγωγείο, ένα ηλεκτρικό εργοστάσιο. Ένα άλλο σημαντικό δημόσιο κτίσμα στην εποχή πριν το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ήταν το Δικαστικό Μέγαρο¹³.

Η πόλη, στην περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, και της Κατοχής, επρόκειτο να υποστεί την κατοχή των Ιταλών και στην συνέχεια των Γερμανών, ενώ από νωρίς επρόκειτο να αναπτυχθεί και πολύ έντονο αντιστασιακό κίνημα στην περιοχή. Μάλιστα, το ΕΑΜ – ΕΛΑΣ ήταν εκείνη η δύναμη που επρόκειτο να πρωταγωνιστήσει στην περιοχή της Καρδίτσας. Η περιοχή άλλωστε θα αποτελούσε στην πορεία τμήμα και της λεγόμενης Ελεύθερης Ελλάδας, όπου είχε

¹¹ Σιούφας Δ., *Καρδίτσα, γενναία φύτρα, άνθρωποι και γεγονότα*, εκδόσεις Σαβάλλας, Αθήνα, 2006, σσ. 62-64.

¹² Θεοχάρη Μ., *Ελληνόπυργος. Ιστορικό Αφιέρωμα*, Ενιαίο Λύκειο Νομού Καρδίτσας, Καρδίτσα, 2001, σελ. 30.

¹³ Βούζα Α., (1993). «Η κατοικία στην Καρδίτσα μέχρι τη δεκαετία του 1950», στο *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, τόμος II, σσ. 455-459.

αποσοβηθεί η παρουσία των Ιταλών και ειδικότερα στην πορεία των Γερμανών, λόγω της εθνικής αντίστασης του ΕΛΑΣ.¹⁴

Η Καρδίτσα σήμερα διαθέτει δημοτικά σχολεία, λύκεια, γυμνάσια, το τμήμα Κτηνιατρικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας που είναι ένα από τα δύο μόνο κτηνιατρικά τμήματα στην Ελλάδα, άλλα τρία πανεπιστημιακά τμήματα του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, εκκλησίες, τράπεζες, ταχυδρομείο, έναν σιδηροδρομικό σταθμό, έναν αθλητικό χώρο, έναν πύργο νερού και πλατείες. Η Καρδίτσα είναι μια από τις πιο φιλικές προς το ποδήλατο πόλεις της Ελλάδας με ένα εκτεταμένο δίκτυο ποδηλατοδρόμων. Περίπου το 30% του συνόλου των αστικών συγκοινωνιών, σύμφωνα με το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, γίνεται με ποδήλατα¹⁵.

¹⁴ Γεωργακοπούλου Α. Χ., *Η δράση του ΕΑΜ στην Καρδίτσα και τα γύρω χωριά κατά τη διάρκεια 1940-1944*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, 2013, στο: <https://pandemos.panteion.gr/handle/123456789/15921>

¹⁵ «Η Καρδίτσα: Η πόλη του Ποδήλατου», στο <https://dimoskarditsas.gov.gr/karditsa-poli-tou-podilatou/>

1.2 Ο Τύπος στην περιοχή της Καρδίτσας

Την δεκαετία του 1960, που μας απασχολεί, είναι χαρακτηριστικό ότι υφίσταται εν γένει στον ελληνικό Τύπο μια ομαδοποίηση των εφημερίδων, ανάλογα με την κομματική, ιδεολογική και πολιτική τους τοποθέτηση. Αυτό ήταν άμεσα συνυφασμένο φυσικά και με την πολιτική πόλωση της περιόδου, στοιχείο, για παράδειγμα, που είχε αποτυπωθεί μέσα από την στάση ακόμα και ορισμένων εφημερίδων του Κέντρου έναντι του Γεώργιου Παπανδρέου το 1965 στην διάρκεια των γεγονότων της Αποστασίας. Παράλληλα, οι περισσότερες εφημερίδες με εξαίρεση εκείνες της Αριστεράς, όπως η Αυγή, θα συνεχίσουν να κυκλοφορούν στην διάρκεια της επτάχρονης δικτατορίας, αν και έχουν να αντιμετωπίσουν εν πολλοίς το πρόβλημα της λογοκρισίας. Εντούτοις όμως το 1970 διακόπτεται η κυκλοφορία της εφημερίδας Έθνος¹⁶.

Ο Νομός Καρδίτσας και η ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας ανέκαθεν είχε μια πλούσια ιστορία, αναφορικά με την ανάπτυξη του τοπικού Τύπου. Ήδη τον 19^ο αιώνα κυκλοφορεί η εφημερίδα «Θάρρος» στο Βόλο από τον Κ. Μάγερ, καθώς και η «Αναγέννησις» που είχε ιδρυθεί το 1890, και η «Ελευθέρα Γνώμη». Οι δυο τελευταίες μάλιστα συνεχίζουν να εκδίδονται κατά την περίοδο που μας απασχολεί¹⁷. Δυο άλλες εφημερίδες που κυκλοφορούν την δεκαετία του 1960 στον Νομό Καρδίτσας είναι οι «Θεσσαλική Ηχώ» και «Θεσσαλική Νεότης». Η μεν πρώτη είχε ιδρυθεί το 1953 και ήταν ημερησία, με διευθυντή τον Ηλία Μίσσα και συντάκτη τον Νίκο Παναγόπουλο, η δε δεύτερη ήταν εβδομαδιαία¹⁸.

Κατά την συγκεκριμένη εποχή εν γένει στην ελληνική επαρχία λαμβάνει χώρα μια έντονη δραστηριότητα έκδοσης νέων εφημερίδων. Το φαινόμενο είναι ιδιαίτερα αισθητό κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών του εικοστού αιώνα, οπότε παρατηρούνται σημαντικές τάσεις αποκέντρωσης και ο ημερήσιος Τύπος της περιφέρειας αναβαθμίζεται. Προπολεμικές και

¹⁶ Παπαδημητρίου Δ., «Ο αθηναϊκός Τύπος στον 20^ο αιώνα: συνέχειες και νέες τάσεις, 1922 -1974», στο *Ο Ελληνικός Τύπος, 1784 ως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, επιμέλεια Λουκία Δρούλια, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2005, σελ. 80.

¹⁷ Μάγερ Κ., *Ιστορία του Ελληνικού Τύπου*, τ. 3: Εφημερίδες και περιοδικά 1901-1959, Αθήνα: [χ.ε.], 1960, σελ. 178.

¹⁸ Στο ίδιο, σελ. 179.

μεταπολεμικές εκδόσεις, αλλά και εφημερίδες οι οποίες ιδρύονται μετά τη μεταπολίτευση, αποκτούν εμπορικό προσανατολισμό, με κύριο μοχλό τη διαφήμιση και τις πωλήσεις, γεγονός το οποίο επιφέρει μια σημαντική βελτίωση στα οικονομικά του επαρχιακού Τύπου¹⁹. Συγχρόνως όμως τα μεγάλα εκδοτικά συγκροτήματα της πρωτεύουσας επιχειρούν να ελέγξουν την κυκλοφορία στην επαρχία και να επιβληθούν στο αναγνωστικό τους κοινό, σε βάρος των τοπικών εντύπων²⁰. Αυτό όπως είναι φυσικό επηρεάζει με καθοριστικό τρόπο συγχρόνως και τον επαρχιακό τύπο στην περιοχή της Θεσσαλίας και στην Καρδίτσα.

Αυτή η εξέλιξη ήταν αποτέλεσμα μιας σειράς κοινωνικοπολιτικών παραγόντων που είχαν αναδειχθεί τις πρώτες δεκαετίες μετά το τέλος της Κατοχής και του Εμφυλίου, οπότε οι ελληνικές κυβερνήσεις εστιάζουν κατά προτεραιότητα στην οικονομική ανάπτυξη της Αθήνας. Ένας τέτοιος παράγοντας είχε να κάνει με την κυβερνητική επιδότηση του Τύπου των Αθηνών με κρυφά κονδύλια ή αποδοτέα δάνεια εις βάρος των εντύπων της επαρχίας. Συγχρόνως πολύ σημαντική είναι η εξέλιξη νέων επικοινωνιακών μέσων, όπως επίσης και η δημιουργία των Πρακτορείων διανομής του αθηναϊκού τύπου, στοιχεία που θα συνέβαλαν ακόμα περισσότερο στην κεντρομόλα αυτή συνθήκη²¹. Ενδεικτικά μπορούμε να επισημάνουμε το ότι το 1962 από τα 500.000 φύλλα που είχαν οι αθηναϊκές εφημερίδες σε ημερήσια κυκλοφορία, τα 200.000 πουλιούνταν στην επαρχία. Τα επόμενα έτη, αυτή η αναλογία μάλιστα όχι μόνο διατηρείται, αλλά επαυξάνεται, και στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1980 η ημερήσια κυκλοφορία των αθηναϊκών εφημερίδων στην επαρχία φτάνει τα 500.000 φύλλα²².

Διαχρονικά, το νομοθετικό πλαίσιο δεν ευνοεί τις τοπικές εφημερίδες, και ειδικά κατά την δεκαετία του 1960 μπορεί να χαρακτηριστεί αναχρονιστικό και πολυδιασπασμένο. Επιπλέον το συγκεκριμένο διάστημα είναι ανασταλτικό και το ζήτημα της λογοκρισίας, που όπως είδαμε και πιο πάνω, επηρεάζει έντονα και την εφημερίδα «Νέος Αγών» της Καρδίτσας.

¹⁹ Σκαμνάκης Α., «Ο ημερήσιος τύπος της περιφέρειας -Ιστορία και Προοπτικές», στο *Ο Ελληνικός Τύπος, 1784 ως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, επιμέλεια Λουκία Δρούλια, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2005, σελ. 258.

²⁰ Στο ίδιο, σελ. 258.

²¹ Μπασαντής Δ., *Πρακτορείο Εφημερίδων Αθηναϊκού Τύπου -50 χρόνια*, Αθήνα, 1995, σσ. 18-21.

²² Ζαούσης Α., Στράτος Κ., *Οι εφημερίδες, 1974-1992*, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα, 1993, σσ. 22-23.

Ωστόσο αυτό δεν ανέκοψε την τάση ανάπτυξης του τοπικού Τύπου, σε κάποιες περιοχές της χώρας, όπως ήταν η Θεσσαλία αλλά και η Κρήτη και η Δυτική Πελοπόννησος, όπως φαίνεται και μέσα από το παράδειγμα του «Νέου Αγώνα». Αυτές οι προσπάθειες είχαν καταστεί εντονότερες στις δεκαετίες μετά τον πόλεμο, την Κατοχή και τον Εμφύλιο και ειδικότερα μετά τις αρχές της δεκαετίας του 1950. Παρότι ο επαρχιακός εφημερίδες δέχονται σαφέστατα πιέσεις από τις εφημερίδες της Αθήνας, εντούτοις κατορθώνουν να διατηρήσουν έναν κύκλο τοπικών αναγνωστών, των οποίων αριθμός δεν συγκρίνεται με εκείνον των εθνικών εντύπων, αλλά που εμφανίζει μια αξιοσημείωτη προσήλωση σε έντυπα όπως ο «Νέος Αγών» της Καρδίτσας, ή «Έρευνα» των Τρικάλων²³.

²³ Σκαμνάκης Α., ό.π., σελ. 257.

1.2.1 Η Εφημερίδα Νέος Αγών

Ο «Νέος Αγών» είναι η αρχαιότερη καθημερινή εφημερίδα στην περιοχή της Καρδίτσας. Αρχισε να κυκλοφορεί κατά την διάρκεια του Μεσοπολέμου και πιο συγκεκριμένα το 1935. Ιδρυτής της είναι ο Νίκος Τζίρος.

Ο Τζίρος καταγόταν από πολυμελή οικογένεια της Φυλακτής, που είναι ένα ορεινό χωριό των Αγράφων. Ασχολήθηκε επαγγελματικά με το βιβλιοπωλείο – χαρτοπωλείο Μακρή (μετέπειτα Αλεξίου), πράγμα που τον έφερε σε επαφή με τον κόσμο της τυπογραφίας. Η καθημερινή εφημερίδα «Νέος Αγών», της οποίας ανέλαβε την έκδοση ήταν η συνέχεια της εφημερίδας «Καρδίτσα». Η εφημερίδα είδε το φως για πρώτη φορά το 1886, ενώ συνέχισε να εκδίδεται ως το 1934-35, έχοντας ως συντακτική επιτροπή την διοίκηση της Λαϊκής Βιβλιοθήκης²⁴.

Ο θεσμός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης ιδρύθηκε το 1927 στην πόλη της Καρδίτσας, έχοντας ως σκοπό να συνεισφέρει με υλικό στην εκπαιδευτική διαδικασία, διευκολύνοντας παράλληλα την αυτομόρφωση και ενισχύοντας τις πολιτικές και κοινωνικές δραστηριότητες της περιοχής. Μέσα από την συνεχή και έντονη παρουσία της, η Βιβλιοθήκη καταξιώθηκε στην τοπική συνείδηση, λόγω του διαχρονικού πολιτιστικού ρόλου της. Στο πέρασμα των δεκαετιών, κατόρθωσε να ξεπεράσει τα εμπόδια και τις δυσκολίες που προκύπταν κατά καιρούς λόγω των πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών και να οργανώσει ακόμα και ένα θεατρικό τμήμα, όπως και μια χορωδία. Πολύ σημαντική ήταν η κοινωνική της προσφορά ακόμα στην δύσκολη περίοδο της Κατοχής, με την οργάνωση συσσιτίων²⁵.

Μετά την περίοδο της «επιτροπείας» της Λαϊκής Βιβλιοθήκης, διευθυντής της εφημερίδας έγινε ο Δημήτρης Παπαγεωργίου. Ο Παπαγεωργίου ήταν συντάκτης της εφημερίδας από το 1945 και μετά, ενώ στην διάρκεια του Ελληνοϊταλικού πολέμου, λόγω της στράτευσης του εκδότη και του διευθυντή, η ευθύνη της έκδοσης περιήλθε στον Στέφανο Μήτσιου.

Πολύ σημαντική προσωπικότητα, που αναδείχθηκε μέσα από την εφημερίδα, της οποίας υπήρξε στυλοβάτης για αρκετές δεκαετίες, είναι ο δημοσιογράφος Φώτης Αλεξίου. Ο Αλεξίου

²⁴ Ως μέλη αναφέρονται τα ονόματα των: Α. Βογιατζή, Κ. Ζήση, Στ. Αλαμανή, Θ. Πάσχου, Θ. Γούλα, Ι. Θεολόγη, Γ. Τσακνή, Ν. Ευαγγελόπουλου.

²⁵ «Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας Η Αθηνά», στο περιοδικό *Γνώμη*, τεύχος 67, Ιανουάριος 1999, σελ. 44.

είναι μια πολυσχιδής προσωπικότητα, με έντονη κοινωνική δραστηριότητα στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας. Στην πορεία δραστηριοποιείται και στα τοπικά ΜΜΕ, και πιο συγκεκριμένα στο κανάλι Θεσσαλίας Τηλεόραση, αλλά και στο Ράδιο Θεσσαλία. Διετέλεσε διευθυντής της εφημερίδας από το 1968 και μετά, αναβαθμίζοντας την παραγωγή της μέσα από την χρήση νέων τεχνολογιών.

Το 2001 ο Φώτης Αλεξίου παραδίδει την διεύθυνση της εφημερίδας στον υιό του Γιώργο Αλεξίου, δικηγόρο, παραμένοντας όμως ο ίδιος στις επάλξεις μέχρι σήμερα²⁶. Στις μέρες μας, η εφημερίδα πλέον κάνει χρήση σύγχρονων ψηφιακών μέσων εκτύπωσης, ενώ από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, η εφημερίδα έχει την δική της ιστοσελίδα.

Ως προς τις πολιτικές θέσεις της εφημερίδας, αυτές συνδέονται διαχρονικά με την ιδεολογία της Αριστεράς και του φιλελευθερισμού. Δεν είναι τυχαίο, πως στην περίοδο της Κατοχής στο τυπογραφείο του Νέου Αγώνα εκδιδόταν καθημερινά η αντιστασιακή εφημερίδα «Φωνή του ΕΑΜ», την συντακτική ομάδα της οποίας αποτελούσαν οι Δ. Παπαγεωργίου, Στ. Μήτσιου, Θ. Τσουπαρόπουλος και Β. Μαργάρας²⁷.

Ο «Νέος Αγών» υπήρξε το πρώτο έντυπο μέσο του αντιστασιακού Τύπου κατά την διάρκεια της Κατοχής, οπότε το πιεστήριό της είχε μεταφερθεί στην ορεινή Αργιθέα. Την εποχή αυτή, η εφημερίδα γίνεται η φωνή της ελεύθερης Ελλάδας που μάχεται ενάντια στους Ναζί. Κατά την περίοδο αυτή, αναγκάστηκε να κλείσει για ένα διάστημα 10 ημερών, στην διάρκεια των οποίων οι κατοχικές δυνάμεις κατέστρεψαν μέρος του αρχείου της. Η εφημερίδα στην πορεία επρόκειτο να μετονομαστεί σε Φωνή της Καρδίτσας. Μαζί με την συγκεκριμένη εφημερίδα πολύ σημαντικά έντυπα του ΕΑΜ και της Αντίστασης κατά την εποχή της Κατοχής είχαν υπάρξει και η εφημερίδα «Εμπρός» του ΚΚΕ Καρδίτσας, όπως επίσης και οι εφημερίδες «Μαχητής» και «Πίνδος». Η τελευταία εν προκειμένω, εκπροσωπούσε τους μαχητές του ΕΛΑΣ στην περιοχή των Αγράφων.

²⁶ Αλεξίου Γ., «Νέος Αγών», στο *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974*, επιμέλεια Λουκία Δρούλια -Γιούλα Κουτσοπανάγου, εκδόσεις Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα, 2008, σελ. 310.

²⁷ Στο ίδιο, σελ. 309.

Αυτό το φιλελεύθερο και δημοκρατικό πνεύμα, κατά την διάρκεια της επτάχρονης δικτατορίας τιμωρείται από το χουντικό καθεστώς με αναστολή της λειτουργίας της εφημερίδας από τις 22 ως τις 26 Απριλίου του 1967²⁸.

Σε ό,τι αφορά την αρθρογραφία, η εφημερίδα ανέκαθεν είχε συνδέσει την φωνή της με τα αναπτυξιακά έργα πνοής της ευρύτερης περιοχής της Καρδίτσας, προβάλλοντας μια σειρά από σημαντικές δράσεις, όπως την αυτονόμηση της Νομαρχίας της Καρδίτσας από εκείνη των Τρικάλων στην διάρκεια της δεκαετίας του 1940. Κεντρική γραμμή της εφημερίδας ήταν και συνεχίζει να είναι ο πλουραλισμός και η πολυφωνία των απόψεων. Η συμβολή της είναι καθοριστική ως προς την τοπική καθημερινότητα και τα προβλήματά της (εκπαίδευση, υγεία, υποδομές, οικονομικές δομές κλπ.). Ενδεικτικά αναφέρεται η μαχητική της στάση για την κατασκευή της Λίμνης Νικολάου Πλαστήρα και του ομώνυμου φράγματος, το οποίο αρχικά ήταν γνωστό ως φράγμα του Ταυρωπού, κατά την δεκαετία του 1960.

Ο ρόλος της ήταν σημαντικός εξάλλου και ως προς την ίδρυση της Κτηνιατρικής Σχολής Καρδίτσας, την προώθηση των έργων του φράγματος Σμοκόβου, τον σχεδιασμό του αυτοκινητόδρομου κεντρικής Ελλάδος (Ε65), την προώθηση της μεταφοράς νερού από τον Αχελώο στον Θεσσαλικό κάμπο. Σημαντικό ρόλο και συνεισφορά είχε η εφημερίδα και ως προς την δημιουργία του χιονοδρομικού κέντρου στο δήμο Νεβρόπολης στην περιοχή των Αγράφων, αλλά και την δημιουργία του στρατοπέδου στρατονομίας στο Ρούσσο Καρδίτσας²⁹. Τα τελευταία 90 χρόνια η προσφορά της εφημερίδας είναι σημαντική όσον αφορά την πολιτιστική δραστηριότητα στον Νομό Καρδίτσας, αλλά και σε ολόκληρη τη Θεσσαλία.

²⁸ Στο ίδιο, σελ. 309.

²⁹ Στο ίδιο, σελ. 309.

2ο Κεφάλαιο:

Μουσικά δρώμενα στην Καρδίτσα κατά το διάστημα 1960-1980

2.1. Οι θεσμοί

2.1.1 Ο Πολιτιστικός Σύλλογος «Αρίων» και το Φεστιβάλ Χορωδιών

Διαχρονικά στην διάρκεια των δεκαετιών του 1960 και του 1970 παρατηρούμε, πως σε ένα μεγάλο μέρος των διαφόρων πολιτιστικών δρωμένων στην πόλη της Καρδίτσας, θα κυριαρχήσει εν πολλοίς ο Πολιτιστικός Σύλλογος Αρίων. Ο συγκεκριμένος Πολιτιστικός Σύλλογος είναι εδώ και πάνω από μισό αιώνα ένας από τους σημαντικότερους εν γένει στην πόλη της Καρδίτσας. Ιδρύθηκε το 1960.³⁰

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Καρδίτσας «Αρίων» αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς φορείς της πόλης. Ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1960 από μια ομάδα Καρδιτσιωτών με έντονο ενδιαφέρον για τη μουσική και την καλλιτεχνική δημιουργία. Βασικός σκοπός της ίδρυσής του ήταν η διάδοση και η ανάπτυξη του μουσικοκαλλιτεχνικού αισθήματος στην τοπική κοινωνία, η προώθηση της χορωδιακής μουσικής και η ενίσχυση της καλλιτεχνικής παιδείας στην πόλη της Καρδίτσας. Στο πλαίσιο αυτό ο σύλλογος επιδίωξε τη δημιουργία και λειτουργία χορωδιών, την οργάνωση συναυλιών, καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και σεμιναρίων, καθώς και την ανάπτυξη μουσικών εκπαιδευτικών δομών, όπως μουσικές σχολές και ωδεία.

Από τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του ο «Αρίων» ανέπτυξε οργανωμένη καλλιτεχνική δραστηριότητα, με κύριο άξονα τη λειτουργία της μικτής χορωδίας του συλλόγου. Κεντρικός άξονας της δράσης του συλλόγου υπήρξε από την αρχή η μικτή χορωδία του «Αρίωνα», η οποία αποτέλεσε το βασικό καλλιτεχνικό του σχήμα. Πρώτος μαέστρος της χορωδίας υπήρξε ο Στέφανος

³⁰ «Με επιτυχία το 20^ο Χορωδιακό Φεστιβάλ του Αρίωνα», 22 Απριλίου 2024, στο <https://neosagon.gr/me-epitychia-to-20o-chorodiako-festival-tou-ariona/>.

Ευθυμιάδης, ο οποίος υπηρέτησε τον σύλλογο για περισσότερες από δύο δεκαετίες συμβάλλοντας καθοριστικά στη διαμόρφωση του καλλιτεχνικού του προσανατολισμού. Στη διάρκεια των επόμενων δεκαετιών ο σύλλογος ανέπτυξε πλούσια πολιτιστική δραστηριότητα τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, συμμετέχοντας σε συναυλίες, φεστιβάλ και χορωδιακές συναντήσεις και αποσπώντας διακρίσεις.³¹

Η εξέλιξη του συλλόγου συνδέθηκε στενά με τη γενικότερη πολιτιστική ανάπτυξη της Καρδίτσας. Σημαντική ήταν η συμβολή του στη διοργάνωση χορωδιακών φεστιβάλ και μουσικών εκδηλώσεων στην πόλη, ενώ με την πάροδο των χρόνων δημιουργήθηκαν και νέα μουσικά σχήματα στο πλαίσιο του συλλόγου, όπως γυναικεία και παιδική χορωδία. Με τον τρόπο αυτό ο «Αρίων» διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της χορωδιακής παράδοσης της περιοχής και στη γενικότερη ανάπτυξη των μουσικών δρωμένων στην Καρδίτσα.³²

Ο σύλλογος Αρίων, εδώ ήδη και πολλές δεκαετίες, ασχολείται με την διοργάνωση χορωδιακών φεστιβάλ σε ετήσια βάση. Μέσω των συμμετοχών του σε πολλά άλλα φεστιβάλ, όχι μόνο σε πανελλήνια κλίμακα, αλλά και στο εξωτερικό, ο Αρίων είναι ευρέως γνωστός και αναδεικνύει με τον πλέον εναργή και δυναμικό τρόπο, την αξία και σημασία της χορωδιακής μουσικής.

Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί, πως η συμμετοχή του εν λόγω Πολιτιστικού Συλλόγου στα τοπικά μουσικά δρώμενα, με βάση και το σχετικό πληροφοριακό υλικό που έχουμε συγκεντρώσει, αφορούσε κυρίως περιπτώσεις εκδηλώσεων που είχαν να κάνουν με το πεδίο της κλασικής μουσικής. Σε αρκετές περιπτώσεις εδώ μάλιστα, μπορούμε να δούμε και το ότι ο εν λόγω σύλλογος είχε προβεί στην συμμετοχή ή και οργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων σε συνεργασία με διάφορους άλλους τοπικούς φορείς. Φορείς, που μπορεί να είχαν σχέση, για παράδειγμα με τις τοπικές στρατιωτικές αρχές ή αντίστοιχα, με τις τοπικές δημοτικές αρχές.

Για παράδειγμα, θα μπορούσαμε να σημειώσουμε ότι στις 5 Μαΐου του 1961, σε άρθρο με τίτλο «Συναυλία της Στρατιωτικής Μουσικής του Α΄ Σ.Σ. εις Καρδίτσαν», γίνεται λόγος για μια

³¹ Νέος Αγών, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσης ο Αρίων», 12/4/1961.

Νέος Αγών, «Η συναυλία της Μικτής Χορωδίας», 15/4/1961.

³² «Στις 12/2/2017, ο Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσας «Ο ΑΡΙΩΝ» στην Αθήνα», 09/03/2026, στο <https://katafylli.gr/index.php/nea/1937-stis-12-2-2017-o-kallitexnikos-sylogos-karditsas-o-arion-stin-athina>

συναυλία κλασικής μουσικής της μπάντας του Α΄ Σώματος Στρατού σε συνεργασία με την μικτή χορωδία του συλλόγου Αρίων. Η εκδήλωση έγινε στο Κέντρο Παλλάς και αφορούσε μουσική και χορό. Στις 14 Μαΐου επίσης, γίνονταν ανακοίνωση για αυτή τη συγκεκριμένη εκδήλωση που έλαβε χώρα στο Παλλάς³³.

Ένα άλλο άρθρο, της 27^{ης} Φεβρουαρίου του 1962 αναφέρεται σε μια σύσκεψη που είχε γίνει με πρωτοβουλία του Αρίωνα στο Δημαρχείο Καρδίτσας για τη διοργάνωση του Φεστιβάλ Χορωδιών Θεσσαλίας στις 30 Απριλίου. Αυτό το άρθρο, πιο συγκεκριμένα, έχει ως τίτλο «Καλλιτεχνικά» ενώ εδώ αναφέρεται και το ότι αυτή η συζήτηση αφορούσε και την Νομαρχία Καρδίτσας. Γίνεται λόγος για τον προαναφερόμενο Κουράκο, τότε Νομάρχη Καρδίτσας, όπως επίσης και για την συμμετοχή της μικτής και παιδικής χορωδίας του Αρίωνα³⁴. Το εν λόγω άρθρο είναι κατά την προσωπική μας άποψη σημαντικό, από την άποψη, πως αναδεικνύει, εν γένει, την ιδιαίτερη σημασία που είχε για την τοπική πολιτιστική ζωή της Καρδίτσας διαχρονικά και φυσικά και κατά την διάρκεια εκείνων των δεκαετιών, ο θεσμός του Φεστιβάλ Χορωδιών Θεσσαλίας. Ο εν λόγω θεσμός ήδη από το ξεκίνημά του αλλά και διαχρονικά έδωσε ώθηση στην ανάπτυξη του πολιτισμού στην ελληνική επαρχία ενισχύοντας αφενός την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνικής ζωής της Θεσσαλίας και προβάλλοντας αφετέρου την τοπική λαϊκή χορευτική παράδοση³⁵.

Γενικότερα, μέσα από μια πληθώρα αναφορών του «Νέου Αγώνα», αντιλαμβάνεται κανείς τον κυρίαρχο ρόλο του Πολιτιστικού Συλλόγου «Αρίων» στα δρώμενα του Νομού Καρδίτσας. Ένα συναφές παράδειγμα αφορά την διοργάνωση της εμφάνισης της τραγουδίστριας Μιτσούκο σε τραγούδια Αττίκ, του μεγάλου μουσικοσυνθέτη που είχε αναδειχθεί ιδιαίτερα κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου. Η αναφορά γίνεται σε άρθρο της 22^{ης} Σεπτεμβρίου του 1962 όπου ο Δήμος Καρδίτσας φαίνεται ως συνδιοργανωτής. Η εκδήλωση λαμβάνει χώρα στο Κέντρο Πανσίλυπον, στο οποίο θα αναφερθούμε ιδιαίτερα πιο κάτω³⁶.

Με βάση τα στοιχεία της αποδελτίωσης, είναι αλήθεια, πως κατά την δεκαετία του 1970, οι αναφορές στον «Αρίωνα» είναι λιγότερες, όσον αφορά την συμμετοχή του στην διοργάνωση

³³ Νέος Αγών, «Η σημερινή συναυλία της Μουσικής του Α΄ Σ.Σ.», 14/5/1961, σελ. 3.

³⁴ Νέος Αγών, «Καλλιτεχνικά», 27/2/1962, σελ. 3.

³⁵ Παπανικολάου Μ. Π., *Η Πολιτιστική Πολιτική και οι Πολιτιστικοί Θεσμοί στην Ελλάδα (19^{ος} -20^{ος} αιώνας. Συμβολή στη Μελέτη των Θεσμών της Ιστορίας της Τέχνης*, Ελληνικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2019, σελ. 117.

³⁶ Νέος Αγών, «Πανσίλυπον», 22/9/1962, σελ. 4.

μουσικών δρωμένων. Μια από αυτές, σε άρθρο της 2^{ης} Νοεμβρίου του 1974, προαναγγέλλει την διοργάνωση από τον Σύλλογο μιας χριστουγεννιάτικης γιορτής, με προσκεκλημένη καλλιτέχνη την Πηνελόπη Η. Παπαδούλη, χωρίς να γίνεται αναφορά στο χώρο όπου θα γινόταν η εκδήλωση³⁷. Μια δεύτερη αναφορά στην ίδια διοργάνωση γίνεται στο πλαίσιο ενός άρθρου με ημερομηνία 15^{ης} Δεκεμβρίου. Εδώ, γίνεται αναφορά και σε άλλους δύο καλλιτέχνες που συμμετέχουν, τους Κ. Κοτσώλη και Πόπη Παπαλή, καθώς και στον χώρο που φιλοξενεί την εκδήλωση, το Κινηματοθέατρο Αστέρια. Ταυτόχρονα, το άρθρο πληροφορεί ότι το πρόγραμμα θα περιλαμβάνει κλασική μουσική³⁸. Δυστυχώς δεν μπορέσαμε να εντοπίσουμε περαιτέρω πληροφορίες για τους προναφερθέντες καλλιτέχνες.

Η προσπάθεια θεσμοθέτησης μιας χριστουγεννιάτικης συναυλίας κλασικής μουσικής, κατά τα πρότυπα που συνηθίζουν πολλές ευρωπαϊκές πόλεις, φαίνεται και από ένα άρθρο της 25^{ης} Δεκεμβρίου 1977. Με τίτλο «Οργάνωση συναυλίας κλασικής μουσικής με έργα του Μπετόβεν από τον Αρίωνα», περιγράφει την χριστουγεννιάτικη εκδήλωση στο Κινηματοθέατρο «Αστέρια», όπου συμμετέχει και η χορωδία του Αρίωνα³⁹.

Επιβεβαιώνεται από τα δημοσιεύματα αυτά το ότι ο συγκεκριμένος πολιτιστικός σύλλογος διαχρονικά εστίαζε ειδικά σε μουσικά δρώμενα που αφορούσαν την ευρωπαϊκή κλασική μουσική, αλλά αντίστοιχα σημαντικές είναι οι πρωτοβουλίες του για την ανάδειξη της ελληνικής έντεχνης μουσικής. Ενδεικτικά, σε άρθρο της 13^{ης} Δεκεμβρίου του 1980 με τίτλο «Αρίων - Μουσικοχορευτική βραδιά», υπάρχει η πληροφορία για εκδήλωση στο Πανσίλυπον, με την συμμετοχή της ορχήστρας «Παλιά Αθήνα (Πλάκα)» και των καλλιτεχνών Χάρη Παπαδάτου και Μαίρης Πόλλη⁴⁰.

Σημαντικές εκδηλώσεις οργανώθηκαν στην Καρδίτσα για τα είκοσι χρόνια από την ίδρυση του Αρίωνα. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα δίνεται από άρθρο της 23^{ης} Μαρτίου του 1980⁴¹, που αναφέρεται σε μουσικοφιλολογική εκδήλωση όπου συμμετέχει η τότε πρωταγωνίστρια της

³⁷ Νέος Αγών «Χριστουγεννιάτικη Συναυλία του Αρίωνος», 24/11/1974, σελ. 4.

³⁸ Νέος Αγών, «Χριστουγεννιάτικη Συναυλία του Αρίωνος», 15/12/1974, σελ.4.

³⁹ Νέος Αγών, «Οργάνωση συναυλίας κλασικής μουσικής με έργα του Μπετόβεν από τον Αρίωνα», 25/12/1977, σελ. 4.

⁴⁰ Νέος Αγών, «Αρίων -Μουσικοχορευτική βραδιά», 13/12/1977, σελ. 4.

⁴¹ Νέος Αγών, «Μουσικο-Φιλολογική Εκδήλωση», 23/3/1980, σελ. 6.

Εθνικής Λυρικής Σκηνής Μυρτώ Δουλή και ο μουσουργός Δημήτρης Μιχαηλίδης. Σε άλλο άρθρο με τίτλο «Αρίων - Μεγάλη Συναυλία - Μουσικοχορευτική Βραδιά», που δημοσιεύτηκε στις 9 Απριλίου 1980, ο σύλλογος φαίνεται να επιλέγει μια πιο δημοφιλή διοργάνωση, με καλλιτέχνες όπως ο Τέρης Χρυσός⁴², η Καίτη Χωματά⁴³, η Δώρα Αποστόλου, οι καλλιτέχνες Μαστέλος και Δημησιάνος, αλλά και η ορχήστρα του Γ. Μανίκα⁴⁴. Κάποια από αυτά είναι δημοφιλή ονόματα πανελλήνιας εμβέλειας.

Υπάρχει επίσης αναφορά σε ένα άρθρο της 8^{ης} Μαΐου 1962, όπως γίνεται λόγος περί συμμετοχής και συνεισφοράς του Συλλόγου, σε συνάρτηση προς την οργάνωση του Φεστιβάλ Χορωδιών. Η εκδήλωση αναμενόταν να γίνει συγκεκριμένα στο Πανσίλυπο κι επίσης, ο Σύλλογος του Αρίωνα θα συνεργαζόταν για την πραγματοποίησή της με τους σημαντικούς μουσουργούς εκείνης της περιόδου, Κόντη, Ευαγγελάτο και Χάγιο⁴⁵. Κάτι που συνάγεται, από το συγκεκριμένο άρθρο, είναι και το ο ότι ο Σύλλογος Αρίων, ως προς το Φεστιβάλ Χορωδιών, είχε συνεργαστεί σε εκείνη την φάση με τον Δήμο Καρδίτσας. Ως προς την συγκεκριμένη εκδήλωση, διαχρονικά είχε σημειωθεί εδώ και η ανάμιξη και συνεργασία και της Νομαρχίας Καρδίτσας με το Σύλλογο του «Αρίωνα». Για παράδειγμα, μπορούμε να διαπιστώσουμε, πιο συγκεκριμένα, πως σε άρθρο με τον τίτλο «Καλλιτεχνικά εορταί εις Καρδίτσα -Φεστιβάλ Χορωδιών», αναφέρονταν τα σχετικά με τις αποφάσεις και του τότε Νομάρχη Καρδίτσας Παυλάκου, ως προς την βράβευση και ανάδειξη των τριών πρώτων χορωδιών που είχαν αναδειχθεί στο διαγωνισμό εκείνου του έτους

⁴² Ο Τέρης Χρυσός γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1939 και σε αρκετά μικρή ηλικία ήρθε με την οικογένειά του στην Ελλάδα. Έζησε τα παιδικά και εφηβικά του χρόνια μες στην φτώχεια, ξεχώρισε όμως στο δημοφιλές τραγούδι και απέσπασε βραβεία σε μουσικούς διαγωνισμούς.

⁴³ Η Καίτη Χωματά που γεννήθηκε στην Αθήνα (στην περιοχή της Πλάκας) το 1946 και πέθανε τον Οκτώβριο του 2010. Η καριέρα της ξεκίνησε το 1964, όταν σε ηλικία 17 ετών βρέθηκε στην εκπομπή ανεύρεσης ταλέντων του Γιώργου Οικονομίδη στην τότε ΕΙΡ (Ελληνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας). Η Καίτη Χωματά αναδείχτηκε επίσης στα πλαίσια του λεγόμενου «Νέου Κύματος» στην ιστορία του ελληνικού τραγουδιού, όπως είχε ονομαστεί από τον Γιάννη Σπανό κατά την δεκαετία του 1960 το εν λόγω είδος μουσικής (ο Σπανός και άλλοι συνθέτες είχαν πρωταγωνιστήσει στην ανάπτυξη του «Νέου Κύματος, έχοντας επίσης σημαντικές επιρροές από το γαλλικό τραγούδι). Η Καίτη Χωματά τραγούδησε πάνω από 200 τραγούδια, ενώ έχει εκδώσει 18 δίσκους. Συνεργάστηκε με μια πλειάδα πολύ σημαντικών Ελλήνων συνθετών, όπως ήταν ο Χατζιδάκις, ο Θεοδωράκης, ο Ξαρχάκος, ο Γιώργος Κοντογιώργος, ο Νίκος Δανίκας, ο Βασίλης Κουμπής, ο Γιώργος Κριμιζάκης, ο Χρήστος Λεοντής, ο Νίκος Μαμαγκάκης και η Ηλέκτρα Παπακώστα. Συγκά Γ., «Η αισθαντική φωνή του Νέου Κύματος», 26/10/2010, στο <https://www.kathimerini.gr/culture/408963/i-aisthantiki-foni-toy-neoy-kymatos/>

⁴⁴ Νέος Αγών, «Αρίων - Μεγάλη Συναυλία- Μουσικοχορευτική Βραδιά», 9/4/1980, σελ. 6

⁴⁵ Νέος Αγών, «Πανσίλυπον», 8/5/1962, σελ. 3

και που συγκεκριμένα, με βάση και το άρθρο αυτό, είχε λάβει χώρα στις 30 Απριλίου στο Κέντρο Αστέρια (αν και αρχικά προβλεπόταν να γίνει στο «Παυσίλυπον»)⁴⁶.

Σε συνάρτηση με την μουσική εκδήλωση του Φεστιβάλ Χορωδιών Θεσσαλίας εκείνης της χρονιάς, μπορούμε να διαπιστώσουμε και το ότι η συνεργασία του Συλλόγου «Αρίων» με τους διάφορους θεσμικούς φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όπως ο Δήμος, αλλά και η Νομαρχία Καρδίτσας, είχε ως αποτέλεσμα ο Σύλλογος να αποστείλει ευχαριστήρια επιστολή. Αντιλαμβάνεται έτσι εξάλλου εδώ κάποιος και το πώς ο Σύλλογος διαχρονικά είχε καλλιεργήσει και τις σχέσεις του με τις τοπικές αρχές. Εν προκειμένω, η ευχαριστήρια επιστολή αναφέρεται σε άρθρο της 18^{ης} Ιουλίου του 1962⁴⁷.

Σε κάθε περίπτωση, ως προς τον πρωταγωνιστικό ρόλο του «Αρίωνα», σχετικά με την διοργάνωση του Φεστιβάλ Χορωδιών, σχετικό παράδειγμα είναι και εκείνο ενός άρθρου από τις 24 Φεβρουαρίου του ίδιου εκείνου έτους, με άλλα λόγια, του 1962, όπου συγκεκριμένα τονιζόταν πως είχε λάβει χώρα μια σύσκεψη στο Δημαρχείο της πόλης αναφορικά με την διοργάνωση του Φεστιβάλ Χορωδιών Θεσσαλίας στις 30 Απριλίου του εν λόγω έτους.⁴⁸ Ως προς το όλο θέμα αντιλαμβάνεται δε κάποιος άλλωστε και το ότι η όλη προσπάθεια ταυτόχρονα είχε απασχολήσει ακόμα και φορείς, όπως η τοπική Μητρόπολη. Εξάλλου, σε άρθρο της 27^{ης} Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, αναφερόταν πως ακόμα και ο τότε Μητροπολίτης Κύριλλος⁴⁹ είχε δώσει μεγάλη βαρύτητα και επιδείξει ενδιαφέρον, με προσφορά οικονομικής βοήθειας για την διοργάνωση του Φεστιβάλ⁵⁰. Σε αυτή την προσπάθειά του, ο Μητροπολίτης Κύριλλος είχε βοηθηθεί συγχρόνως και από τον τοπικό βουλευτή Γεώργιο Αναγνωστόπουλο⁵¹.

⁴⁶ Νέος Αγών, «Φεστιβάλ Χορωδιών στ' Αστέρια Καρδίτσας», 19/5/1962, σελ. 3.

⁴⁷ Νέος Αγών, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσας, «Ο Αρίων» -Ευχαριστήριο», 18/7/1962, σελ. 3.

⁴⁸ Νέος Αγών, «Φεστιβάλ Χορωδιών Θεσσαλίας εις την πόλιν μας», 24/2/1962, σελ. 2

⁴⁹ Ο κατά κόσμον Γεώργιος Καρμπαλιώτης (1904-1968) διετέλεσε Μητροπολίτης Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων από το 1951 ως το 1967.

Ιερά Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων, «Ο μακαριστός πρ. Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων Κύριλλος Α΄», 08/03/2026, στο: <https://www.imthf.gr/index.php/features/diatelesantes-mitropolites>

⁵⁰ Νέος Αγών, «Το Φεστιβάλ», 27/2/1962, σελ. 3

⁵¹ Πρόκειται για τον δικηγόρο Γεώργιο Αναγνωστόπουλο του Θεοδώρου (1903-1969), που από την δεκαετία του 1950 ως τις αρχές της δεκαετίας του 1960 υπήρξε βουλευτής Καρδίτσας με το κόμμα της ΕΡΕ.

Πέραν των τοπικών αρχών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης όμως, είναι χαρακτηριστικό ταυτόχρονα εδώ και το ότι ο Σύλλογος «Αρίων» είχε συνεργασία και με θεσμούς, όπως εκείνος των τοπικών στρατιωτικών αρχών. Αυτό είναι εμφανές μέσα από το παράδειγμα της σύμπραξης του Αρίωνα με την μουσική μπάντα του Α΄ Σώματος Στρατού που έδρευε στην περιοχή, ως προς μια συναυλία κλασικής μουσικής. Η εν λόγω εκδήλωση αναφέρεται σε ένα άρθρο με ημερομηνία 14^{ης} Μαΐου του 1961 και με τίτλο «Η σημερινή συναυλία της Μουσικής του Α΄ Σ.Σ.». Η συναυλία πιο συγκεκριμένα είχε γίνει στο Κέντρο Παλλάς⁵².

Η σημασία του συλλόγου για την πολιτιστική ζωή της Καρδίτσας αποτυπώνεται και στα δημοσιεύματα της εφημερίδας «Νέος Αγών». Από την αποδελτίωση της περιόδου 1960-1980 προκύπτει ότι ο «Αρίων» αναφέρεται σε 82 άρθρα, γεγονός που καταδεικνύει τη συχνή παρουσία του στα μουσικά δρώμενα της πόλης. Οι αναφορές αυτές αφορούν συναυλίες της χορωδίας, συμμετοχές σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, συνεργασίες με άλλους φορείς, καθώς και τη διοργάνωση χορωδιακών φεστιβάλ και μουσικών συναντήσεων.

⁵² Νέος Αγών, «Η σημερινή συναυλία της Μουσικής του Α΄ Σ.Σ.», 14/5/1961, σελ. 3.

2.1.2 Η Λαϊκή Βιβλιοθήκη της Καρδίτσας

Η Λαϊκή Βιβλιοθήκη της Καρδίτσας ιστορικά έχει αποτελέσει έναν από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς οργανισμούς της πόλης, με σημαντική πνευματική και κοινωνική δράση. Ως αίθουσα εκδηλώσεων στην αρχή είχε χρησιμοποιηθεί ένας χώρος εντός του μητροπολιτικού μεγάρου της Καρδίτσας, που είχε παραχωρηθεί από τον τότε μητροπολίτη Ιεζεκιήλ⁵³. Μετά το 1985, η Λαϊκή Βιβλιοθήκη της Καρδίτσας συστεγάστηκε με την Δημοτική Βιβλιοθήκη της πόλης στο δημαρχιακό μέγαρο, το οποίο ανεγέρθηκε σε οικόπεδο που είχε παραχωρηθεί προπολεμικά στη Λαϊκή Βιβλιοθήκη. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 οι εγκαταστάσεις της είχαν περιοριστεί στον δεύτερο όροφο του μεγάρου, εξαιτίας της επέκτασης των δραστηριοτήτων των διαφόρων υπηρεσιών του Δήμου Καρδίτσας⁵⁴.

Η Λαϊκή Βιβλιοθήκη της Καρδίτσας δεν υπήρξε μόνο φορέας πνευματικής καλλιέργειας, αλλά και ενεργός πυρήνας της μουσικής και κοινωνικής ζωής της πόλης. Αυτό αποτυπώνεται με σαφήνεια και στην αποδελτίωση του *Νέου Αγώνα*: εντοπίστηκαν 14 δημοσιεύματα στα οποία η Λαϊκή Βιβλιοθήκη αναφέρεται ρητά είτε ως χώρος εκδήλωσης, είτε ως διοργανωτής, είτε ως θεσμός που συνδέεται άμεσα με μουσικές και μουσικοχορευτικές δραστηριότητες. Από τα σχετικά αυτά δημοσιεύματα προκύπτει ότι η Βιβλιοθήκη λειτούργησε σταθερά ως χώρος πολιτιστικής συνάντησης, συνδυάζοντας την πνευματική της αποστολή με εκδηλώσεις ψυχαγωγικού, μορφωτικού και συχνά φιλανθρωπικού χαρακτήρα.⁵⁵

⁵³ «Η Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας Η Αθηνά», 3 Μαρτίου 2012, στο https://libraryandsociety.blogspot.com/2012/03/blog-post_03.html.

⁵⁴ Στο ίδιο.

⁵⁵ Νέος Αγών, «Η Μουσικοχορευτική βραδιά της Λ. Βιβλιοθήκης», 27/1/1960, Νέος Αγών, «Ο Χορός Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 25/2/1960, Νέος Αγών, «Αποκριάτικος Χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 26/2/1960, Νέος Αγών, «Η Σημερινή Συναυλία», 24/7/1960, Νέος Αγών, «Η εορτή Επαγγελματοβιοτεχνών», 4/6/1961, Νέος Αγών, «Παιδικός Χορός», 3/3/1962, Νέος Αγών, «Ο Χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης - Επιτυχία του Χορευτικού Ομίλου», 10/3/1962, Νέος Αγών, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσας "Ο Αρίων"», 13/3/1962, Νέος Αγών, «Το Φεστιβάλ Χορωδιών Καρδίτσας», 15/3/1962, Νέος Αγών, «Η Χορωδία εμπορικής Τραπεζής εις Καρδίτσαν», 22/10/1970, Νέος Αγών, «Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας - Συναυλία», 14/4/1972, Νέος Αγών, «Εορταστική Εκδήλωση εις την ΛΒ», 17/12/1972, Νέος Αγών, «Συναυλία στο Γαλαξία», 15/3/1980, Νέος Αγών, «Μεγάλη Συναυλία της Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 5/7/1980.

Ως Σύλλογος ιδρύθηκε με την ονομασία «Αθηνά», από το όνομα της αρχαίας ελληνικής θεάς της σοφίας, στις 30 Αυγούστου του 1927 και το Καταστατικό του, με απόφαση του Πρωτοδικείου, είχε επικυρωθεί στις 29 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους⁵⁶. Εκεί φαίνεται ότι ο σκοπός της ήταν το «να καταστήσει προσιτό εις το κοινόν παν βιβλίον ή άλλον μέσον χρήσιμον διά την διαπαιδαγώγησιν αυτού»⁵⁷, με απώτερο στόχο, πάντα με βάση το Καταστατικό, την διάδοση ωφέλιμων γνώσεων προς την νεολαία και εν γένει προς τον πληθυσμό της πόλης. Το Καταστατικό της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καρδίτσας έχει ως πρότυπο και παράδειγμα για την δράση και λειτουργία της τον εμβληματικό Φιλολογικό Σύλλογο «Παρνασσός», που ιδρύθηκε στην Αθήνα ήδη από τον 19^ο αιώνα⁵⁸. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Λαϊκή Βιβλιοθήκη της Καρδίτσας προέβη ακόμα και στην δημιουργία Σχολής για άπορα παιδιά, όπως είχε κάνει αρχικά ο «Παρνασσός»⁵⁹.

Κατά την εποχή της δημιουργίας της εν λόγω Βιβλιοθήκης, με ειδική διάταξη και ισχύ ως και τις 31 Δεκεμβρίου του 1928, είχαν οριστεί ως προσωρινό διοικητικό συμβούλιο ο κληρικός Κύριλλος Ψυχογιός που ανέλαβε χρέη προέδρου, με αντιπρόεδρο τον Βασίλειο Λιόλιο. Μέλη ήταν οι Απόστολος Βογιατζής, Ιωάννης Θεολόγης και Δημήτριος Χατζηγώγος⁶⁰. Δεν γνωρίζουμε περισσότερα στοιχεία για τα πρόσωπα αυτά, με εξαίρεση τον Απόστολο Βογιατζή, δημοσιογράφο και συγγραφέα, που είχε σπουδάσει Νομική στην Αθήνα και υπέγραφε διάφορα χρονογραφήματα με το ψευδώνυμο «Λίνος». Υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα στελέχη του Ερασιτεχνικού Ομίλου Νέων⁶¹, ενώ μετά το 1925 είναι νυκτερινός συνεργάτης της «Θεσσαλικής Φωνής».⁶²

Οι πρώτες συλλογές της Λαϊκής Βιβλιοθήκης Καρδίτσας είχαν προκύψει μέσω δωρεών και αποτελούνταν από βιβλία ειδικού ενδιαφέροντος, όπως ιατρικά, νομικά κλπ. Κατά την περίοδο

⁵⁶ Κατσκοβόρδος Γ., Γριβέλλας Λ., Καραφύλλης Ν., Κλήμος Γ., Ρίζος Θ. Στάθης Δ., «Λαϊκή Βιβλιοθήκη», στο *Καρδισιώτικα Χρονικά*, Τόμος VII, Εταιρεία Καρδισιώτικων Μελετών, Καρδίτσα, 2004, σελ. 159.

⁵⁷ Βογιατζής Φ., *Ιστορικά Καρδίτσας*, τόμος Γ', εκδόσεις Δήμου Καρδίτσας, Καρδίτσα, 2006, σελ. 287.

⁵⁸ Βοβολίνης Κ., *Το Χρονικόν του Παρνασσού*, εκδόσεις Ακαδημίας Αθηνών, Αθήναι 1951, σελ. 66.

⁵⁹ *Για την Πρόοδο και τον Πολιτισμό -Η Δίκη της Βιβλιοθήκης Καρδίτσας*, εκδόσεις Δημ. Α. Μπαρμπάτσας, Καρδίτσα, 1933, σελ. 47.

⁶⁰ Κατσκοβόρδος Γ., Γριβέλλας Λ., Καραφύλλης Ν., Κλήμος Γ., Ρίζος Θ. Στάθης Δ., «Λαϊκή Βιβλιοθήκη», στο *Καρδισιώτικα Χρονικά*, Τόμος VII, Εταιρεία Καρδισιώτικων Μελετών, Καρδίτσα, 2004, σελ. 227.

⁶¹ Ο Ερασιτεχνικός Όμιλος Νέων, αν και πολύ σημαντικός για την πολιτιστική ζωή της περιοχής, δεν αναφέρεται στην αποδελτίωση, πιθανότητα λόγω της χρονικής περιόδου που μελετάται. Στο ίδιο, σελ. 228.

⁶² Ημερησία εφημερίδα των Θεσσαλικών συμφερόντων, δεν αναφέρεται στην αποδελτίωση.

του Μεσοπολέμου, ακολουθώντας τις γενικότερες τάσεις της ελληνικής επαρχίας αναπτύχθηκε αρκετά. Το 1930 στους κόλπους της δημιουργείται η Νυχτερινή Επαγγελματική Σχολή, και διεκδικεί έναν καλλιτεχνικό κι έναν τουριστικό όμιλο⁶³. Το 1931, η Λαϊκή Βιβλιοθήκη μαζί με τα νυχτερινά σχολεία στεγάζονταν στην οικία Αναγνώστου.

Ο ρόλος της Νυχτερινής Επαγγελματικής Σχολής υπήρξε καθοριστικός για την αντιμετώπιση του αναλφαβητισμού, ειδικά στις τάξεις των απόρων παιδιών. Τα μαθήματα που διδάσκονταν ήταν τα μαθηματικά, τα θρησκευτικά, τα ελληνικά, η ιστορία, η γεωγραφία και η φυσική, ενώ οι τάξεις ήταν δύο: η πρώτη αφορούσε τους απολύτως αναλφάβητους και η δεύτερη τους ημιμαθείς, με στόχο την σταδιακή απόκτηση μιας σειράς δεξιοτήτων και πρακτικών γνώσεων. Τις Κυριακές γινόταν πρωινός εκκλησιασμός και παράλληλα και κάποιες διαλέξεις περί γενικών, εγκυκλοπαιδικών γνώσεων⁶⁴.

Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι οι δράσεις της Βιβλιοθήκης είχαν αγκαλιαστεί από την κοινωνία, απολαμβάνοντας αρχικά την υποστήριξη των τοπικών εκκλησιαστικών αρχόντων, όπως είπαμε πιο πάνω, η πολύπλευρη πολιτιστική και μορφωτική της δράση με τον συγκεκριμένο της κοινωνικό προσανατολισμό, είχε δημιουργήσει έντονες αντιδράσεις σε συντηρητικούς κύκλους της ευρύτερης περιοχής της Καρδίτσας. Στην διάρκεια του 1932, αυτό εκφράστηκε με μια σειρά από καταγγελίες, οι οποίες, υπό το παράλληλο βάρος ορισμένων εμπρηστικών άρθρων από την τοπική εφημερίδα «Θεσσαλική Φωνή», οδήγησαν τον τοπικό εισαγγελέα να κινητοποιήσει τις τοπικές αστυνομικές αρχές προκειμένου να προβούν σε κατάσχεση βιβλίων σχετικών με τον κομμουνισμό και την μαρξιστική ιδεολογία και φιλοσοφία. Ακολούθησε μια πολύκροτη δίκη, γνωστή ως τα «Αθεϊκά της Καρδίτσας», με τα εν λόγω έντυπα να αξιολογούνται ως επικίνδυνα, και τα μέλη της Βιβλιοθήκης να χρεώνονται βαριές κατηγορίες στις οποίες αντέδρασε όλος ο πνευματικός κόσμος, πετυχαίνοντας εν τέλει την αθώωσή τους⁶⁵.

Τα δημοσιεύματα δείχνουν ότι ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 η Βιβλιοθήκη δεν περιοριζόταν σε μια στενή βιβλιοθηκονομική λειτουργία, αλλά αποτελούσε ενεργό κέντρο

⁶³ Στο ίδιο, σελ. 228.

⁶⁴ Κατσιοβορδός Γ., Γριβέλλας Λ., Καραφύλλης Ν., Κλήμος Γ., Ρίζος Θ., Στάθης Δ., «Λαϊκή Βιβλιοθήκη», στο *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, Τόμος VII, Εταιρεία Καρδιτσιώτικων Μελετών, Καρδίτσα, 2004, σελ. 183.

⁶⁵ *Για την Πρόοδο και τον Πολιτισμό -Η Δίκη της Βιβλιοθήκης Καρδίτσας*, εκδόσεις Δημ. Α. Μπαρμπάτσας, Καρδίτσα, 1933, σελ. 3.

κοινωνικής και πολιτιστικής κινητικότητας. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η αναφορά της 24ης Ιουλίου 1960, όπου η αίθουσα της Λαϊκής Βιβλιοθήκης εμφανίζεται ως χώρος πραγματοποίησης συναυλίας κλασικής μουσικής.⁶⁶ Κατά το 1961 η παρουσία της συνεχίζεται, αν και με μικρότερη πυκνότητα στην αποδελτίωση. Η αναφορά της 4ης Ιουνίου 1961 σε εκδήλωση του Συλλόγου Επαγγελματιοβιοτεχνών στην αίθουσα της Λαϊκής Βιβλιοθήκης επιβεβαιώνει ότι ο χώρος της χρησιμοποιούνταν και από άλλους κοινωνικούς και επαγγελματικούς φορείς της πόλης, γεγονός που ενισχύει την εικόνα της ως ανοιχτού πολιτιστικού πυρήνα με ευρύτερη δημόσια λειτουργία.⁶⁷

Για την συμμετοχή της Λαϊκής Βιβλιοθήκης στα πολιτιστικά δρώμενα, είναι χαρακτηριστικό ένα άρθρο με ημερομηνία της 10^{ης} Μαρτίου του 1962 και με τίτλο «Ο Χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης - Επιτυχία του Χορευτικού Ομίλου». Περιγράφει έναν παιδικό χορό που είχε οργανωθεί στις εγκαταστάσεις της Λαϊκής Βιβλιοθήκης στις 7 Μαρτίου εκείνου του έτους⁶⁸. Στην εφημερίδα αποτυπώνεται επίσης η σταθερή συνεργασία της Λαϊκής Βιβλιοθήκης με τοπικούς πολιτιστικούς Συλλόγους, όπως ο «Αρίων», και με κοινωνικούς φορείς, όπως η Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων, με διοργάνωση μουσικών δρωμένων στο χώρο της. Έτσι, σε άρθρο με ημερομηνία 3^{ης} Μαρτίου 1962 ανακοινώνεται ότι στο χώρο της Βιβλιοθήκης, ο Αρίωνας μαζί με την Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων διοργανώνουν συναυλία μικτής και παιδικής χορωδίας, που ακολουθείται από χορό⁶⁹.

Η κεντρική αίθουσα της Λαϊκής Βιβλιοθήκης επρόκειτο να αποτελέσει το χώρο μιας άλλης μουσικής εκδήλωσης στις 22 Οκτωβρίου του 1970, με την εμφάνιση της Χορωδίας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, η οποία είχε την πρωτοβουλία της διοργάνωσης υπέρ κοινωφελών σκοπών, για τους οποίους το άρθρο δεν παρέχει περισσότερα στοιχεία⁷⁰.

Το 1980 η Λαϊκή Βιβλιοθήκη εμφανίζεται πλέον να διοργανώνει συναυλίες σε μεγαλύτερους χώρους, όπως ο κινηματογράφος «Γαλαξίας» και το «Παυσίλυπον». Στις 15

⁶⁶ Νέος Αγών, «Η Σημερινή Συναυλία», 24/7/1960

⁶⁷ Νέος Αγών, «Η εορτή Επαγγελματιοβιοτεχνών», 4/6/1961

⁶⁸ Νέος Αγών, «Ο Χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης -Επιτυχία του Χορευτικού Ομίλου», 10/3/1962, σελ. 3.

⁶⁹ Νέος Αγών, «Παιδικός Χορός», 3/3/1962, σελ. 3

⁷⁰ Νέος Αγών, «Η Χορωδία Εμπορικής Τράπεζης εις Καρδίτσαν», 22/10/1970, σελ. 3

Μαρτίου 1980 αναγγέλλεται συναυλία με τη μικτή και την παιδική χορωδία Τρικάλων στον «Γαλαξία», ενώ στις 5 Ιουλίου 1980 η Βιβλιοθήκη οργανώνει μεγάλη λαϊκή συναυλία στο «Πανσίλυπον» με τον Καρδιτσιώτη συνθέτη Θωμά Μπακαλάκο.⁷¹ Η εξέλιξη αυτή είναι χαρακτηριστική, ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1960 η Βιβλιοθήκη συνδέεται κυρίως με εκδηλώσεις που φιλοξενούνται στον δικό της χώρο, αργότερα φαίνεται να δρα και ως θεσμικός διοργανωτής εκδηλώσεων σε μεγαλύτερες αίθουσες της πόλης, γεγονός που υποδηλώνει διεύρυνση της εμβέλειας και του κοινού της.

Η αποδελτίωση του *Νέου Αγώνα* δείχνει ότι η Λαϊκή Βιβλιοθήκη της Καρδίτσας υπήρξε, κατά την περίοδο 1960-1980, πολύ περισσότερα από ένας χώρος βιβλίων και αναγνωστικής καλλιέργειας. Τα **14 σχετικά δημοσιεύματα** την αναδεικνύουν ως πολυλειτουργικό πολιτιστικό θεσμό, ο οποίος φιλοξενούσε και οργάνωνε χορούς, συναυλίες, χορωδιακές εμφανίσεις και εορταστικές εκδηλώσεις, συχνά με κοινωνικό ή κοινωφελή προσανατολισμό. Παράλληλα, η συνεργασία της με τον Δήμο Καρδίτσας, τη Μητρόπολη, χορωδίες άλλων πόλεων και τοπικούς συλλόγους δείχνει ότι η Βιβλιοθήκη κατείχε κομβική θέση στο δίκτυο των πολιτιστικών θεσμών της πόλης. Μέσα από την εφημερίδα προκύπτει, επομένως, μια σαφής εικόνα της Λαϊκής Βιβλιοθήκης ως φορέα που συνέδεε την πνευματική αποστολή με τη ζωντανή μουσική και κοινωνική πράξη.

⁷¹ Νέος Αγών, «Συναυλία στο Γαλαξία», 15/3/1980, Νέος Αγών, «Μεγάλη Συναυλία της Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 5/7/1980.

2.1.3 Ο Σύλλογος «Μουσικά Νιάτα»

Ο σύλλογος «Μουσικά Νιάτα» κάνει την εμφάνισή τους από τις αρχές περίπου της δεκαετίας του 1960 και αποτέλεσε, τόσο στη δεκαετία του 1960, όσο και σε εκείνη του 1970, έναν από τους σημαντικότερους φορείς πολιτισμού για την πόλη και όλο τον νομό, αφού έχει ως στόχο του την προώθηση εν γένει της μουσικής παιδείας στην Καρδίτσα, ιδιαίτερα μεταξύ των νεότερων γενιών⁷². Δεν μπορέσαμε να εντοπίσουμε συγκεκριμένα στοιχεία για τα στελέχη του συλλόγου. Όπως βλέπουμε μέσα από την αποδελτίωση της εφημερίδας «Νέος Αγών», η δράση του εστιάζει στην έντεχνη, αλλά και στην κλασική μουσική.

Από την αποδελτίωση του *Νέου Αγώνα* προκύπτει ότι ο σύλλογος «Μουσικά Νιάτα» δεν εμφανίζεται απλώς αποσπασματικά, αλλά διαθέτει συνεχή παρουσία σε τουλάχιστον 19 δημοσιεύματα από το 1968 έως το 1974, κάτι που δείχνει σταθερή και οργανωμένη δράση στον μουσικό βίο της πόλης.⁷³

Κατά την περίοδο 1969-1974, τα «Μουσικά Νιάτα» φαίνεται ότι παγιώνονται ως φορέας συναυλιακής ζωής στην Καρδίτσα. Στις σχετικές αναφορές καταγράφονται ρεσιτάλ και συναυλίες με έργα Σούμπερτ, Χάιντν, Μπετόβεν, Ροσίνι και Σακελλαρίδη, αλλά και η συμμετοχή μουσικών όπως ο Ριχάρδος Μπουαντέλλα, ο Κωστής Γαϊτάνος, η Φώφη Σαραντοπούλου-Καβάγια και ο Ανδρέας Κουλουμπής.⁷⁴ Παράλληλα, διαπιστώνεται και μετατόπιση των χώρων διεξαγωγής, αφού

⁷² Παπανικολάου Μ. Π., *Η Πολιτιστική Πολιτική και οι Πολιτιστικοί Θεσμοί στην Ελλάδα (19^{ος} -20^{ος} αιώνας. Συμβολή στη Μελέτη των Θεσμών της Ιστορίας της Τέχνης*, Ελληνικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2019, σελ. 117.

⁷³ Νέος Αγών, «Η συναυλία της Κυριακής», 15/2/1968, Νέος Αγών, «Τα Μουσικά Νιάτα της Ελλάδος», 22/2/1968, Νέος Αγών, «Η επιτυχής συναυλία της Κινήσεως "Μουσικά Νιάτα"», 19/3/1968, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 29/3/1968, Νέος Αγών, «Η 3η Συναυλία των Μουσικών Νιάτων εις την πόλιν μας», 2/4/1968, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 10/5/1968, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 6/11/1969, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα Πρόσκλησης», 19/12/1969, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα - Πρόσκλησης», 19/1/1970, Νέος Αγών, «Η συναυλία της Κυριακής», 22/1/1970, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 14/1/1972, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα - Επιτυχής η προχθεσινή συναυλία», 18/1/1972, Νέος Αγών, «Τα Μουσικά Νιάτα - Η εκδήλωση της Κυριακής», 21/11/1972, Νέος Αγών, «Την προσεχή Κυριακή Μουσική Συναυλία», 15/3/1973, Νέος Αγών, «Η Μουσική Συναυλία της Κυριακής», 20/3/1973, Νέος Αγών, «Μουσική Συναυλία στο Κινηματοθέατρον "Γαλαξίας"», 16/11/1973, Νέος Αγών, «Η σημερινή μουσική συναυλία», 18/11/1973, Νέος Αγών, «Την προσεχή Κυριακή Μουσική Συναυλία», 24/1/1974, Νέος Αγών, «Επιτυχής υπήρξεν η τελευταία Μουσική Συναυλία», 2/4/1974.

⁷⁴ Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 6/11/1969, Νέος Αγών, «Την προσεχή Κυριακή Μουσική Συναυλία», 24/1/1974, Νέος Αγών, «Επιτυχής υπήρξεν η τελευταία Μουσική Συναυλία», 2/4/1974.

δίπλα στο Πνευματικό Κέντρο χρησιμοποιείται πλέον συχνά και ο κινηματογράφος «Γαλαξίας», στοιχείο που υποδηλώνει προσπάθεια διεύρυνσης του ακροατηρίου και σταθεροποίησης ενός πιο θεσμικού συναυλιακού πλαισίου.⁷⁵

Σε άρθρο με ημερομηνία 22^η Φεβρουαρίου του 1968 με τίτλο «Τα Μουσικά Νιάτα της Ελλάδος», που υπογράφεται από τον Ιωάννη Κατσή⁷⁶, γίνεται πολύ θετική αποτίμηση και κριτική μιας παράστασης ξένης όπερας, που ο σύλλογος ανέλαβε να προβάλει σε παιδιά μικρής ηλικίας. Η εκδήλωση, που περιλάμβανε και χορό πέραν της μουσικής, είχε λάβει χώρα στο Πνευματικό Κέντρο της πόλης της Καρδίτσας⁷⁷. Είχε μάλιστα αναγγελθεί με άρθρο της 15^{ης} Φεβρουαρίου 1968 που είχε τον τίτλο «Η συναυλία της Κυριακής»⁷⁸. Η εντύπωση που προκλήθηκε από την επιτυχημένη αυτή διοργάνωση ήταν τόσο έντονη, ώστε της αφιερώνεται άρθρο της 19^{ης} Μαρτίου του 1968 με τίτλο «Η επιτυχής συναυλία της κινήσεως Μουσικά Νιάτα». Εκεί μαθαίνουμε ότι εμφανίστηκαν: η Βάσια Τσιριγώτη στο όμποε, ο Νίκος Γκίνος στο κλαρινέτο, ο Νίκος Κοραντζίνος στο κόρνο, ο Ουρς Ρούτιμαν στο φλάουτο, ο Αντώνης Χρηστίδης στο φαγκότο και ο Λευτέρης Ψωμιάδης στο πιάνο⁷⁹. Πρόκειται για μέλη της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών που είχαν έρθει από την Αθήνα. Ανάμεσά τους, ιδιαίτερα γνωστός ήταν ο Ουρς Ρούτιμαν, που γεννήθηκε στην το 1937 και εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα το 1965, προκειμένου να καλύψει τις ελλείψεις που υφίσταντο σε πεπειραμένους επαγγελματίες φλαουτίστες και σύντομα έγινε ένα από τα πλέον σημαντικά στελέχη της Κρατικής Ορχήστρας των Αθηνών⁸⁰. Εξίσου σημαντικό στέλεχος είναι και

⁷⁵ Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 29/3/1968, Νέος Αγών, «Η 3η Συναυλία των Μουσικών Νιάτων εις την πόλιν μας», 2/4/1968, Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 14/1/1972, Νέος Αγών, «Μουσική Συναυλία στο Κινηματοθέατρον "Γαλαξίας"», 16/11/1973.

⁷⁶ Ο Ιωάννης Κατσή υπήρξε για δεκαετίες, ένα από τα σημαντικότερα δημοσιογραφικά στελέχη της εφημερίδας Νέος Αγών Καρδίτσας. Η αρθρογραφία του υπήρξε σχετική τόσο με δρώμενα της πολιτιστικής ζωής της Καρδίτσας, όσο όμως και με διάφορα νέα από την καθημερινότητα των κατοίκων της τοπικής κοινωνίας

⁷⁷ Νέος Αγών, «Τα Μουσικά Νιάτα της Ελλάδος», 22/2/1968, σελ. 3.

⁷⁸ Νέος Αγών, «Η συναυλία της Κυριακής», 15/2/1968, σελ. 3.

⁷⁹ Νέος Αγών, «Η επιτυχής συναυλία της κινήσεως Μουσικά Νιάτα», 19/3/1968, σελ. 3.

⁸⁰ Ουρς Ρούτιμαν, στο <https://ruttimannflutecompetition.com/%CE%BF%CF%85%CF%81%CF%82-%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CE%BD>

ο κλαρινετίστας Νίκος Γκίνος, που γεννήθηκε στην Αθήνα το 1932, σπούδασε κλαρινέτο στο Ωδείο Αθηνών και συνέπραξε ως σολίστ με πολλές ελληνικές συμφωνικές ορχήστρες⁸¹.

Σε άρθρο της 29^{ης} Μαρτίου του 1968 με τίτλο «Μουσικά Νιάτα», ο σύλλογος φαίνεται ότι βρίσκονται ήδη στην τρίτη του διοργάνωση μιας συναυλίας έντεχνης μουσικής. Απευθύνονται γι' αυτό για στήριξη στις δημοτικές αρχές της πόλης, διεκδικώντας να λάβει χώρα στο Πνευματικό Κέντρο της Καρδίτσας⁸². Η επιβεβαίωση της υλοποίησης έρχεται με άρθρο της 2^{ας} Απριλίου του ίδιου έτους, όπου μάλιστα αναφέρεται το όνομα του πρωτοεμφανιζόμενου τότε Γιάννη Ζουγανέλη μεταξύ των νέων καλλιτεχνών που είχαν λάβει μέρος⁸³.

Συμπερασματικά, η αποδελτίωση δείχνει ότι τα «Μουσικά Νιάτα» δεν ήταν απλώς ένας ακόμη τοπικός σύλλογος, αλλά ένας φορέας με συνέχεια, επανάληψη δράσεων και σαφή προσανατολισμό στη διάδοση της λόγιας και έντεχνης μουσικής στην Καρδίτσα. Μέσα από τα δημοσιεύματα αναδεικνύεται ο ρόλος τους ως μεσολαβητή ανάμεσα στο νεανικό κοινό της πόλης και σε ένα πιο απαιτητικό μουσικό ρεπερτόριο, με συμβολή ουσιαστική στη διαμόρφωση τοπικής μουσικής παιδείας.

⁸¹ Λαδιά Ε., «Νίκος Γκίνος: Η Φιλαρμονική Ρεθύμνου ήταν το πρώτο μου σχολείο», 18/11/2021, στο <https://rethnea.gr/%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%BA%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82-%CE%B7-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%81%CE%B5%CE%B8%CF%8D%CE%BC%CE%BD%CE%BF%CF%85-%CE%AE/>

⁸² Νέος Αγών, «Μουσικά Νιάτα», 29/3/1968, σελ. 3.

⁸³ Νέος Αγών, «Η 3^η Συναυλία των Μουσικών Νιάτων εις την πόλιν μας», 2/4/1968, σελ. 3.

2.1.4 Η Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων

Η Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων Καρδίτσας γεννήθηκε εντός της δεκαετίας του 1960 ως δευτεροβάθμιο όργανο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Δήμου της Καρδίτσας. Οι στόχοι της υπήρξαν συνδεδεμένοι με την προσπάθεια για την ανάπτυξη της τοπικής πολιτιστικής δραστηριότητας σε πολλαπλά πεδία, όπως η μουσική, η ποίηση, οι εικαστικές τέχνες, ο χορός, το θέατρο κλπ. και παράλληλα η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ενεργοποίηση και ευαισθητοποίηση του τοπικού κοινού, και ειδικότερα των νέων και των μαθητών της πόλης κι εν γένει του Νομού. Προτεραιότητα δόθηκε στο ζήτημα της διάσωσης και προβολής σε τοπική αλλά και σε πανελλαδική κλίμακα των ιδιαίτερων πολιτιστικών παραδόσεων της περιοχής της Καρδίτσας, με προοπτική την προσέλκυση επισκεπτών από την ευρύτερη περιοχή, όπως επίσης και από όλη την Ελλάδα, αλλά και από το εξωτερικό.

Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1970 διέκοψε την λειτουργία της και επανιδρύθηκε το 1985. Από την αποδελτίωση του *Νέου Αγώνα* προκύπτει ότι ο φορέας εμφανίζεται στον τύπο, με τη μορφή του Πολιτιστικού και Λαογραφικού Συλλόγου Καρδίτσας «Καραϊσκάκης», σε 18 σχετικά δημοσιεύματα από το 1973 έως το 1980, κάτι που δείχνει σταθερή και όχι περιστασιακή παρουσία στον δημόσιο πολιτιστικό βίο της πόλης.⁸⁴

Η εξέλιξη που φαίνεται μέσα από τα άρθρα είναι σαφής. Το 1973 η παρουσία του συνδέεται κυρίως με την προαναγγελία των Καραϊσκακείων και την προβολή των συμμετοχών. Από το 1976 και έπειτα, όμως, ο φορέας εμφανίζεται με πολύ πιο συγκροτημένο τρόπο, καταγράφονται αναλυτικά προγράμματα, ξένα και ελληνικά συγκροτήματα, επιτροπές, συνεργασίες με τη

⁸⁴ Νέος Αγών, «Καραϊσκάκεια», 24/5/1973, Νέος Αγών, «Πλούσιο το εφετεινό πρόγραμμα της τοπικής γιορτής "Καραϊσκάκεια" 1976 - Εντόπια και ξένα συγκροτήματα», 6/5/1976, Νέος Αγών, «Ξένα Συγκροτήματα σήμερα στο Μουζάκυ», 12/5/1976, Νέος Αγών, «Αρχίζουν σήμερα με επισημότητα οι τριήμερες εορταστικές εκδηλώσεις "Καραϊσκάκεια" Καρδίτσας», 14/5/1976, Νέος Αγών, «Με μεγάλη επιτυχία άρχισαν χθες βράδυ τα "Καραϊσκάκεια"», 15/5/1976, Νέος Αγών, «Πλήρη τηλεοπτική κάλυψης των εκδηλώσεων Καραϊσκακείων», 18/5/1976, Νέος Αγών, «Καραϊσκάκεια '77», 17/5/1977, Νέος Αγών, «Τερματίζονται με επιτυχία σήμερα οι εκδηλώσεις των "Καραϊσκακείων"», 22/5/1977.

Νομαρχία, τον Δήμο, την YENEΔ, ακόμη και ζητήματα φιλοξενίας και οργανωτικής υποστήριξης.⁸⁵

Επιπλέον, η αποδελτίωση δείχνει ότι ο βασικός άξονας της δραστηριότητάς του ήταν η σύνδεση μουσικής και χορού με τη λαογραφική προβολή της Καρδίτσας. Την περίοδο 1960 με 1980 που εξετάζουμε, η Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων Καρδίτσας θεμελίωσε μια εκ των μακροβιότερων πολιτιστικών εκδηλώσεων στο νομό, τα Καραϊσκάκεια, για τα οποία θα μιλήσουμε αναλυτικότερα πιο κάτω. Η διοργάνωση αυτή, κατά το τρίτο δεκαήμερο του Ιουνίου, φιλοξενεί ελληνικά και ξένα χορευτικά συγκροτήματα, με συμμετοχές από Πολωνία, Ισπανία, Γερμανία, Κύπρο, Ιταλία και αλλού, καθώς και με παρουσία γνωστών προσώπων, όπως η Δόμνα Σαμίου και ο Λάκης Χαλκιάς⁸⁶.

Σημαντική είναι επίσης η διοργάνωση του Πανελλήνιου Φεστιβάλ Ερασιτεχνικού Θεάτρου που λαμβάνει χώρα κατά το τρίτο δεκαήμερο του Μαρτίου⁸⁷. Σήμερα, επενδύει και σε νέα δρώμενα, όπως η Γιορτή Δημοτικού Τραγουδιού που άρχισε να πραγματοποιείται πριν περίπου μια πενταετία στην Δημοτική Αγορά της Καρδίτσας κάθε Οκτώβριο και Νοέμβριο, με αφορμή την έναρξη της νέας χορευτικής περιόδου για τους διάφορους τοπικούς Συλλόγους παραδοσιακού χορού.

Συμπερασματικά, από τα δημοσιεύματα φαίνεται ότι ο συγκεκριμένος φορέας λειτούργησε κυρίως ως οργανωτής μεγάλων συλλογικών πολιτιστικών γεγονότων, με κέντρο βάρους τα Καραϊσκάκεια. Αν κάτι ξεχωρίζει, δεν είναι απλώς η ύπαρξή του, αλλά η ικανότητά του να μετατρέπει τη λαογραφία σε δημόσιο θέαμα, σε θεσμό και σε εργαλείο πολιτιστικής προβολής της Καρδίτσας.

⁸⁵ Νέος Αγών, «Πλούσιο το εφετεινό πρόγραμμα της τοπικής γιορτής "Καραϊσκάκεια" 1976 - Εντόπια και ξένα συγκροτήματα», 6/5/1976, Νέος Αγών, «Αρχίζουν σήμερα με επισημότητα οι τριήμερες εορταστικές εκδηλώσεις "Καραϊσκάκεια" Καρδίτσας», 14/5/1976, Νέος Αγών, «Με μεγάλη επιτυχία άρχισαν χθες βράδυ τα "Καραϊσκάκεια"», 15/5/1976, Νέος Αγών, «Πλήρη τηλεοπτική κάλυψις των εκδηλώσεων Καραϊσκάκειων», 18/5/1976.

⁸⁶ Νέος Αγών, «Καραϊσκάκεια '77», 17/5/1977, Νέος Αγών, «Πανηγυρική έναρξη των εορτών Καραϊσκάκεια», 27/5/1978, Νέος Αγών, «Αρχίζουν αύριο οι τριήμερες εκδηλώσεις για τα Καραϊσκάκεια», 14/5/1979, Νέος Αγών, «Αρχίζουν την Παρασκευή "Τα Καραϊσκάκεια 80"», 22/6/1980.

⁸⁷ Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων Νομού Καρδίτσας, στο <https://www.enpolis.gr/#>

2.2 Οι χώροι

2.2.1 Το Κέντρο Πανσίλυπον⁸⁸

Η ιστορία του Πανσίλυπου έχει τις απαρχές της μόλις είκοσι χρόνια μετά από την προσάρτηση της Θεσσαλίας στο ελληνικό κράτος, με άλλα λόγια κατά το 1901. Ανεγέρθηκε σε μια έκταση 165 στρεμμάτων με σχέδια του μηχανικού Γ. Φώσκολου. Ήταν μια πρωτοβουλία του δημάρχου Στέργιου Λάππα, ο οποίος αρχές του 20^{ου} αιώνα συνέδεσε το όνομά του και με άλλα σημαντικά έργα υποδομής, όπως ήταν το δίκτυο ύδρευσης, τα δημοτικά λουτρά, η κεντρική πλατεία και η δημοτική αγορά.

Η ονομασία του κέντρου υπήρξε συνυφασμένη άρρηκτα με την ιδέα περί ψυχαγωγίας των θαμώνων και παρισταμένων. Όπως αναφερόταν σε παλαιά διαφήμιση εκείνης της περιόδου των αρχών του εικοστού αιώνα, το εν λόγω κέντρο ήταν συνδεδεμένο με την απαλοιφή της λύπης, της θλίψης και των οδυνών, υπό το πρίσμα της παρουσίας των θαμώνων σε ένα μέρος με καθαρό αέρα, και όπου την ίδια στιγμή, οι συνδαιτυμόνες, θα μπορούσαν να χαλαρώσουν με μουσική από φωνογράφους της εποχής, όσο επίσης και με την κατανάλωση ζύθου.

Στο χώρο του εν λόγω ιστορικού αυτού κέντρου, είναι ενδεικτικό το ότι κάποτε υπήρχαν πολλά δέντρα, που ήταν, πιο συγκεκριμένα, προς την βόρεια μεριά του σημερινού πεζόδρομου Τερτίπη, ενώ στο νότιο τμήμα αντίστοιχα, δηλαδή στη σημερινή πλατεία Πλαστήρα, υπήρχε ένας ανθόκηπος, με το κομψό λευκό καφεενεδάκι που παράλληλα είχε και δύο κιόσκια. Αυτό το χώρο μάλιστα, είναι εφικτό να παρατηρήσει κανείς μέσω φωτογραφιών από την εποχή του Μεσοπολέμου.

Ως και τη δεκαετία του 1940 στο Πανσίλυπο φιλοξενούνταν όλα τα καλλιτεχνικά γεγονότα της πόλης, από τις συναυλίες της Φιλαρμονικής ως και τις διάφορες κινηματογραφικές προβολές και τις ποικίλες θεατρικές παραστάσεις και τον Καραγκιόζη. Το κέντρο διαχρονικά συνδέεται και με μια σειρά σημαντικών πολιτιστικών εκδηλώσεων της Καρδίτσας, όπως ήταν η αναβίωση των

⁸⁸ Οι πληροφορίες αντλούνται από την έκδοση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Καρδίτσας, *Οδοιπορικό στα Μνημεία του Νομού Καρδίτσας. Αρχαιότητες -Ναοί -Νεότερα Μνημεία*, Καρδίτσα, 2007, σελ. 169.

εορτών των Ανθεστηρίων το 1931 με πρωτοβουλία της Λαϊκής Βιβλιοθήκης και η πρώτη Πανθεσσαλική Έκθεση Εθνικών Προϊόντων του 1935.

Τμήμα του πάρκου γύρω από το Πανσίλυπο, κατά την δεκαετία του 1930 επρόκειτο να καταλάβουν το 3^ο Δημοτικό σχολείο, όπως επίσης και ένα πολυιατρείο. Κι αυτό παρόλο που εκείνη την περίοδο δεν έπαυαν να υπάρχουν πολλοί ελεύθεροι δημοτικοί χώροι για την ανέγερσή του. Μια άλλη παρέμβαση, που όμως ήταν μικρότερη σε έκταση, είχε λάβει χώρα συγκεκριμένα στο δυτικό τμήμα του χώρου του Πανσίλυπου, στο σημείο του Ιερού Ναού των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στις αρχές του 1934, κατά την διάρκεια της δημαρχίας του Κ. Χατζημήτρου, οπότε σε εκείνο το σημείο κατασκευάστηκε το πολυϊατρείο που προαναφέρθηκε⁸⁹.

Εν γένει η διαδικασία της διαμόρφωσης του ευρύτερου χώρου γύρω και από το ίδιο το Κέντρο Πανσίλυπο κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1950 είχε υπάρξει σχετικά προβληματική. Κι αυτό, από την άποψη πως αντί να μετατοπιστεί η οδός Υψηλάντου εκείνο το διάστημα πιο νότια, μιας και ο χώρος ήταν ελεύθερος χωρίς να προκαλέσει βλάβες στο υπάρχον περίπτερο, που με μια μικρή δαπάνη θα εκσυγχρονίζονταν εξυπηρετώντας έτσι και τις πιο αυξημένες ανάγκες της πόλης για πολλά ακόμα χρόνια, προτίμησε να φτιάξει καινούριο κτίσμα στο κέντρο της δενδροφυτείας και να μεταφέρει ταυτόχρονα την εβδομαδιαία ζωαγορά που γίνονταν στο βορειοδυτικό τμήμα της φυτείας μπροστά στο χώρο του εθνικού σταδίου, όπου σήμερα είναι το αθλητικό πάρκο, επεκτείνοντας έτσι ακόμη περισσότερο τη δενδροφυτεία του Πανσίλυπου προς τον βορρά⁹⁰.

Παράλληλα εκείνη την περίοδο είχε γίνει και η κατεδάφιση του παλαιού περιπτέρου που υπήρχε από την προπολεμική περίοδο. Μάλιστα, η εν λόγω διαδικασία είχε συνοδευτεί και από το κόψιμο ορισμένων αιωνόβιων δέντρων μες στον κήπο γύρω από το Κέντρο Πανσίλυπο, παρόλες τις έντονες αντιδράσεις από το λαό της Καρδίτσας. Η δικαιολογία της τότε δημοτικής αρχής ήταν το ότι αυτά τα δέντρα θα αντικαθίσταντο από άλλα. Ορισμένα μόνο εκ των αιωνόβιων δέντρων στην νοτιοανατολική πλευρά του πάρκου, μπόρεσαν να διασωθούν, χάρη στις έντονες αντιδράσεις της κοινής γνώμης⁹¹.

⁸⁹ Δήμος Καρδίτσας «Πανσίλυπο», στο <https://dimoskarditsas.gov.gr/building/pafsilypo/>

⁹⁰ Στο ίδιο.

⁹¹ Στο ίδιο.

Μετά από τους σεισμούς του 1954, το συγκεκριμένο κτίσμα στέγασε προσωρινά το Δημαρχείο της πόλης. Το αναψυκτήριο που υπάρχει εκεί ως τις μέρες μας, είχε χτιστεί στη διάρκεια της δεκαετίας του 1950, όταν ο ανθόκηπος είχε μετατραπεί σε ασφαλοστρωμένη πλατεία⁹². Εκείνη την περίοδο είχε τοποθετηθεί εξάλλου και ο έφιππος ανδριάντας του στρατηγού Πλαστήρα, όπως επίσης και 4 αγάλματα μουσών, τα οποία είχαν μεταφερθεί από την πλατεία Ομόνοιας στην Αθήνα. Αυτά τα αγάλματα ακόμα και σήμερα, είναι στην κεντρική πλατεία.

Κατά την δεκαετία του 1990 έγινε μια ανάπλαση της γύρω περιοχής, όπως επίσης και κάποιες εργασίες ανακαίνισης στο ίδιο το κέντρο. Η ανακαίνιση είχε βασιστεί σε μια βραβευμένη σε πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό του 1984 μελέτη. Μέσω εκείνης της μελέτης ο βασικός στόχος ήταν το να μετατραπεί το κέντρο αυτό σε ένα σύγχρονο αστικό πάρκο.

Για την περίοδο που μας απασχολεί, και περισσότερο την δεκαετία του 1960, στο Πανσίλυπο λαμβάνει χώρα μια πληθώρα εκδηλώσεων. Πρόκειται για μουσικές εκδηλώσεις που οργανώνονται από διάφορους τοπικούς φορείς, όπως ήταν ο Πολιτιστικός Σύλλογος Αρίων, η Λαϊκή Βιβλιοθήκη, ή ακόμα ο Δήμος και η Νομαρχία. Συχνά εμφανίζεται στο Πανσίλυπο η Χορωδία του Δήμου Καρδίτσας και το Σώμα Ελλήνων Οδηγών. Από τις αναφορές αυτές, θα ξεχωρίζαμε ένα άρθρο της 11^{ης} Φεβρουαρίου του 1960 όπου γίνεται λόγος για την πρώτη εμφάνιση της Χορωδίας Καρδίτσας, σε διοργάνωση δική της⁹³. Ομοίως, σε άρθρο της 12^{ης} Φεβρουαρίου πληροφορούμαστε για τον ετήσιο χορό του Σώματος Ελλήνων Οδηγών, χωρίς άλλες αναφορές σε συγκεκριμένους καλλιτέχνες ή άλλους θεσμούς που συμμετείχαν στην διοργάνωση⁹⁴. Την εποχή αυτή μαθαίνουμε ότι διευθυντής του Πανσίλυπου είναι ο Θωμάς Μαύρου⁹⁵, για τον οποίο δεν βρέθηκαν περαιτέρω πληροφορίες.

Οι παραστάσεις στο Κέντρο Πανσίλυπο συνεχίζονται καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Κι εδώ μπορεί κανείς να δει το ότι η οργάνωση μουσικών εκδηλώσεων στο εν λόγω κέντρο σε μεγάλο βαθμό γινόταν υπό την αιγίδα διαφόρων τοπικών φορέων, όσο επίσης όμως και

⁹² Βασιλόγλου Β., *Διαμόρφωση και ανάδειξη της ταυτότητας της Καρδίτσας*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών, Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Π.Μ.Σ. «Αστική Ανάπλαση και Ανάπτυξη», Βόλος, 2017, σελ. 73.

⁹³ Νέος Αγών, «Πρώτη Εμφάνισης της Χορωδίας Καρδίτσας», 11/2/1960, σελ. 1.

⁹⁴ Νέος Αγών, «Ετήσιος Χορός Σώματος Ελλήνων Οδηγών», 12/2/1960, σελ. 1.

⁹⁵ Νέος Αγών, «Πανσίλυπον», 1/1/1964, σελ. 3.

υπό την αιγίδα και ορισμένων κρατικών και κυβερνητικών φορέων και μηχανισμών. Κάτι τέτοιο εδώ, επί παραδείγματι, είναι εμφανές, μέσα από την περίπτωση της οργάνωσης μιας διοργάνωσης παραδοσιακών χορών με την συμμετοχή ελληνικών αλλά και ξένων χορευτικών συλλόγων, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, όπως επίσης όμως και του Υπουργείου Εργασίας προς τα τέλη Απριλίου του 1970 (την περίοδο της επτάχρονης δικτατορίας)⁹⁶. Πολλές φορές πάλι εμφανίζονται καλλιτέχνες χωρίς κάποια τοπική πρόσκληση, προφανώς στο πλαίσιο κάποιας περιοδείας που κάνουν στην επαρχία.

Από την αποδελτίωση της εφημερίδας *Νέος Αγών* προκύπτει ότι το Κέντρο Πανσίλυπον αποτελεί έναν από τους βασικότερους χώρους πολιτιστικών και κοινωνικών εκδηλώσεων της Καρδίτσας κατά τη δεκαετία του 1960. Εντοπίστηκαν πάνω από εξήντα σχετικές αναφορές την περίοδο 1960-1970, γεγονός που αποτυπώνει την έντονη δραστηριότητα του χώρου. Οι πρώτες καταγραφές εμφανίζονται ήδη στις αρχές του 1960, με εκδηλώσεις όπως ο χορός του Συλλόγου Προστασίας Αποφυλακισμένων (3/1/1960), η παρουσία καλλιτεχνών όπως η Έφη Πανταζή (23/1/1960) και η συναυλία της Χορωδίας Καρδίτσας (11/2/1960), ενώ την ίδια χρονιά πραγματοποιούνται και κοινωνικές εκδηλώσεις όπως ο ετήσιος χορός του Σώματος Ελλήνων Οδηγών (12/2/1960), ο «Χορός του Πορτοκαλιού» της ΕΡΕ Νέων Καρδίτσας (20/2/1960) και ο παιδικός χορός των Ελληνίδων Οδηγών (24/2/1960). Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας συνεχίζονται αντίστοιχες εκδηλώσεις, όπως η μεγάλη χοροεσπερίδα φοιτητών με αθηναϊκές ορχήστρες (13/4/1960), μουσικές εμφανίσεις καλλιτεχνών όπως η Μαίρη Κρίστιαν (24/8/1960), ο Μάκης Δεμιρόπουλος (14/10/1960) και η Ρούλα Ροά σε συναυλία του συλλόγου Αρίων (8/12/1960), ενώ στις αρχές της δεκαετίας του 1960 εμφανίζονται και διεθνείς καλλιτέχνες όπως η βιολονίστρια Έβι Λίβακ (17/3/1962). Παράλληλα, στον χώρο φιλοξενούνται μουσικές συναυλίες, λαϊκά συγκροτήματα και θεσμικές εκδηλώσεις, όπως η εμφάνιση της τραγουδίστριας Ντόρας Λίτα (23/8/1962), συναυλίες με ορχήστρες της εποχής και εμφανίσεις καλλιτεχνών όπως ο Ζακ Ιακωβίδης, η Ρίκα Βάγια και ο Σταύρος Παρούσης (1963-1964). Στα μέσα της δεκαετίας καταγράφονται επίσης εμφανίσεις μουσικών συγκροτημάτων και καλλιτεχνών όπως οι Black Spirits (1/1/1965), συναυλίες κλασικής μουσικής (1965-1966) και πολυάριθμες χοροεσπερίδες συλλόγων και φορέων της πόλης. Κατά το τέλος της δεκαετίας, το Πανσίλυπον εξακολουθεί να λειτουργεί ως κεντρικός χώρος εκδηλώσεων, φιλοξενώντας συναυλίες της κίνησης «Μουσικά

⁹⁶ Νέος Αγών, «Πανσίλυπον -Καραϊσκάκεια», 23/4/1970, σελ. 4.

Νιάτα» (1968), πολιτιστικές εκδηλώσεις των Καραϊσκακείων (1970) καθώς και εμφανίσεις μουσικών συγκροτημάτων και χορευτικών ομίλων. Η συχνότητα και η ποικιλία αυτών των δημοσιευμάτων δείχνουν ότι το Πανσίλυπον δεν λειτουργούσε απλώς ως χώρος διασκέδασης, αλλά ως βασικός πολιτιστικός πυρήνας της πόλης, στον οποίο συναντώνταν μουσικές συναυλίες, κοινωνικοί χοροί, καλλιτεχνικές εμφανίσεις και εκδηλώσεις τοπικών φορέων.⁹⁷

⁹⁷ Νέος Αγών, «Ο χορός του Συλλόγου Προστασίας Αποφυλακιζομένων», 3/1/1960· Νέος Αγών, «Στο Πανσίλυπον η Έφη Πανταζή», 23/1/1960· Νέος Αγών, «Συναυλία της Χορωδίας Καρδίτσας», 11/2/1960· Νέος Αγών, «Ο ετήσιος χορός του Σώματος Ελλήνων Οδηγών», 12/2/1960· Νέος Αγών, «Ο χορός του Πορτοκαλιού της ΕΡΕ Νέων Καρδίτσας», 20/2/1960· Νέος Αγών, «Παιδικός χορός των Ελληνίδων Οδηγών», 24/2/1960· Νέος Αγών, «Μεγάλη χοροεσπερίς φοιτητών με αθηναϊκές ορχήστρες», 13/4/1960· Νέος Αγών, «Στο Πανσίλυπον η Μαίρη Κρίστιαν», 24/8/1960· Νέος Αγών, «Στο Πανσίλυπον ο Μάκης Δεμυρόπουλος», 14/10/1960· Νέος Αγών, «Συναυλία του συλλόγου Αρίων με τη Ρούλα Ροά», 8/12/1960· Νέος Αγών, «Συναυλία της βιολονίστριας Έβι Λίβακ», 17/3/1962· Νέος Αγών, «Στο Πανσίλυπον η Ντόρα Λίτα», 23/8/1962· Νέος Αγών, «Μουσικές εκδηλώσεις στο Πανσίλυπον», 1963· Νέος Αγών, «Συναυλία με τους Ζακ Ιακωβίδη, Ρίκα Βάγια και Σταύρο Παρούση», 1964· Νέος Αγών, «Στο Πανσίλυπον το συγκρότημα Black Spirits», 1/1/1965· Νέος Αγών, «Συναυλία κλασικής μουσικής», 1965· Νέος Αγών, «Μουσική εκδήλωση στο Πανσίλυπον», 1966· Νέος Αγών, «Εκδήλωση της κινήσεως Μουσικά Νιάτα», 1968· Νέος Αγών, «Εκδηλώσεις των Καραϊσκακείων», 1970.

2.2.2 Το Κινηματοθέατρο Αστέρια

Ο χειμερινός κινηματογράφος «Αστέρια», στην διασταύρωση των οδών Μυρμιδόνων και Υψηλάντου, ξεκίνησε τη λειτουργία του μεταξύ του 1962 και του 1963 και παρέμεινε ανοιχτός ως και τη δεκαετία του 1980. Για περίπου είκοσι χρόνια φιλοξένησε μια πλειάδα διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων, και για πολλά χρόνια στέγασε και το Θεσσαλικό Θέατρο.

Μέσα στις σελίδες της εφημερίδας Νέος Αγών φαίνεται ότι για την περίοδο που μελετάμε ο συγκεκριμένος χώρος γίνεται όλο και πιο δημοφιλής όσον αφορά την πραγματοποίηση μουσικών εκδηλώσεων. Και γενικά, σε σύγκριση με το Πανσίλυπο, το Πνευματικό Κέντρο Καρδίτσας ή το Κέντρο Παλλάς, στα Αστέρια προβάλλεται μεγαλύτερη ποικιλία από μουσικά συγκροτήματα και είδη μουσικής, με έμφαση στην λαϊκή μουσική και το έντεχνο.

Με το πέρασμα των ετών και ειδικότερα κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1970 στο εν λόγω κινηματοθέατρο είχε αρχίσει να σημειώνεται μια κάμψη, σχετικά με τον αριθμό των πολιτιστικών και μουσικών εκδηλώσεων. Οι δύο τελευταίες αναφορές στην πηγή μας αφορούν στον Μάρτιο και Απρίλιο του 1980. Πιο συγκεκριμένα εδώ, σε άρθρο της 23^{ης} Μαρτίου του 1980 ανακοινώνεται μια επερχόμενη μουσική και φιλολογική εκδήλωση του Πολιτιστικού Συλλόγου Αρίων για τα είκοσι χρόνια από την ίδρυσή του⁹⁸. Περίπου δύομιση εβδομάδες πιο μετά, σε άρθρο της 9^{ης} Απριλίου του 1980 αναφέρεται ότι ο Αρίων θα οργάνωνε μια μεγάλη μουσικοχορευτική βραδιά, αλλά προφανώς πρόκειται για την προηγούμενη⁹⁹. Σταδιακά, το κινηματοθέατρο οδηγείται στο κλείσιμό του.

Η αποδελτίωση της εφημερίδας Νέος Αγών αναδεικνύει με σαφήνεια τον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο που διαδραμάτισε το Κινηματοθέατρο Αστέρια στην πολιτιστική ζωή της Καρδίτσας κατά το χρονικό διάστημα από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 έως και τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Ο χώρος αυτός δεν λειτούργησε απλώς ως αίθουσα προβολής κινηματογραφικών ταινιών ή ως περιστασιακός χώρος εκδηλώσεων, αλλά αποτέλεσε έναν από τους πλέον σταθερούς, δραστήριους και πολυσύνθετους πυρήνες καλλιτεχνικής δημιουργίας και

⁹⁸ Νέος Αγών, «Μουσικό -Φιλολογική Εκδήλωση», 23/3/1980, σελ. 6.

⁹⁹ Νέος Αγών, «Αρίων -Μεγάλη Συναυλία -Μουσικοχορευτική Βραδιά», 9/4/1980, σελ. 6.

έκφρασης στην πόλη. Μέσα από τις καταγραφές του τοπικού Τύπου διαπιστώνεται ότι στα Αστέρια φιλοξενήθηκε ένα ευρύ φάσμα μουσικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, οι οποίες κάλυπταν διαφορετικά είδη και καλλιτεχνικές τάσεις. Συγκεκριμένα, στον χώρο πραγματοποιήθηκαν συναυλίες χορωδιακής και κλασικής μουσικής, μουσικοθεατρικές παραστάσεις, ρεσιτάλ τραγουδιού και οργάνων, βραδιές λαϊκής και έντεχνης μουσικής, καθώς και επετειακές, εορταστικές και πανηγυρικές εκδηλώσεις με έντονο κοινωνικό και πολιτιστικό χαρακτήρα.

Οι εκδηλώσεις αυτές οργανώνονται από διάφορους τοπικούς πολιτιστικούς συλλόγους, μεταξύ των οποίων πρωταγωνιστεί ο Αρίων. Ταυτόχρονα όμως, καταγράφεται δραστηριοποίηση και άλλων τοπικών φορέων, όπως η Νομαρχία και οι δημοτικές αρχές, η Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων¹⁰⁰, ο σύλλογος «Μουσικά Νιάτα» και η Λαϊκή Βιβλιοθήκη, αλλά και από πλήθος άλλων πολιτιστικών, εκπαιδευτικών και κοινωνικών φορέων της περιοχής. Η συστηματική παρουσία των φορέων αυτών καταδεικνύει ότι το Κινηματοθέατρο Αστέρια είχε καθιερωθεί ως το βασικό σημείο συνάντησης της καλλιτεχνικής δραστηριότητας της πόλης, συμβάλλοντας ουσιαστικά στη διάδοση της μουσικής παιδείας και στην ενίσχυση της πολιτιστικής συμμετοχής των κατοίκων.

¹⁰⁰ Η Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων ιδρύθηκε το 1955 στην Αθήνα από την Αθηνά Δηλαβέρη, με βασικό σκοπό την ενεργό συμβολή στην πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων που λόγω προσωπικότητας, κοινωνικού και οικογενειακού περιβάλλοντος ή άλλων συνθηκών, αιτιών και παραγόντων μπορεί να οδηγηθούν σε παραβατική συμπεριφορά. Φροντίζει για την παροχή υλικής και κοινωνικής στήριξης σε ανηλίκους στους οποίους έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά μέτρα ή έχουν απολυθεί από ίδρυμα αγωγής ανηλίκων ή ειδικό κατάστημα κράτησης ανηλίκων ή κατά των οποίων εκκρεμεί ποινική δίκη για αξιόποινή πράξη, ή διαβιώνουν σε κοινωνικό περιβάλλον ατόμων που τελούν καθ' έξιν και κατ' επάγγελμα αξιόποινες πράξεις ή αντιμετωπίζουν σημαντικές δυσχέρειες κοινωνικής προσαρμογής. Επιπλέον μεριμνά για την παροχή επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαίδευσης, πολιτιστικής καλλιέργειας, ψυχαγωγίας και στέγης σε ανηλίκους. Ωστόσο, οι προπαρασκευαστικές ενέργειες φαίνεται ότι είχαν ήδη ξεκινήσει από το 1950, καθώς όπως προκύπτει από το τηρούμενο βιβλίο της εποχής, μέλη είχαν ξεκινήσει να εγγράφονται από τότε. Από τα πρώτα μέλη ήταν το ζεύγος Δηλαβέρη και ο Χαρίλαος Προκοπίδης, ο οποίος ήταν Διευθυντής του τότε Αναμορφωτικού Καταστήματος Κορυδαλλού. Από τα τηρούμενα αρχεία προκύπτει πως οι εποπτείες ανηλίκων ξεκίνησαν ήδη να αναλαμβάνονται από τον Ιανουάριο του 1953, δηλαδή δύο χρόνια πριν την επίσημη έναρξη λειτουργίας. Μέχρι το 1964 είχαν αναληφθεί συνολικά 7562 περιπτώσεις ανηλίκων. Βλ. Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων Πειραιά, στο <https://epapeiraia.gr/ministry-of-justice/#:~:text=%CE%97%20%CE%95%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%91%CE%BD%CE%B7%CE%BB%CE%AF%CE%BA%CF%89%CE%BD%20%CE%A0%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%AC,%CE%91%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%AC%20%CE%94%CE%B7%CE%BB%CE%B1%CE%B2%CE%AD%CF%81%CE%B7%20%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%BC%CF%89%CF%82%20%CF%84%CE%BF%201955>.

Ιδιαίτερη βαρύτητα αποκτά το γεγονός ότι η σκηνή των Αστεριών συνδέθηκε με την παρουσία σημαντικών προσωπικοτήτων και μουσικών συνόλων της εποχής. Ανάμεσα στους καλλιτέχνες που εμφανίστηκαν ή συμμετείχαν σε εκδηλώσεις του χώρου συγκαταλέγονται ο Σταύρος Ξαρχάκος, ο Γιάννης Μαρκόπουλος, ο Αχιλλέας Λαμπανάρης και η Έβι Λίβακ, ενώ σημαντική υπήρξε και η συμμετοχή οργανωμένων μουσικών σχημάτων, όπως η Μικτή Χορωδία και η Μαντολινάτα του Αρίωνα, η Χορωδία Τρικάλων, καθώς και η Μικτή Χορωδία και Μαντολινάτα Βόλου. Παράλληλα, στον ίδιο χώρο φιλοξενήθηκαν καλλιτέχνες που εκπροσωπούσαν το ρεμπέτικο, το λαϊκό και το ελαφρό τραγούδι, γεγονός που αποδεικνύει τη μουσική πολυμορφία των εκδηλώσεων και την προσπάθεια κάλυψης διαφορετικών καλλιτεχνικών προτιμήσεων του κοινού.

Συνολικά, τα στοιχεία της αποδελτίωσης επιβεβαιώνουν ότι το Κινηματοθέατρο Αστέρια αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς θεσμούς της Καρδίτσας κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, λειτουργώντας ως κεντρικός χώρος καλλιτεχνικής παραγωγής, πολιτιστικής επικοινωνίας και κοινωνικής συνεύρεσης. Χώρος με ευρύ ρεπερτόριο, αυξημένο κύρος και μεγάλη αντοχή στον χρόνο, παραμένοντας ενεργό σημείο πολιτιστικής ζωής της πόλης ακόμη και όταν άλλοι χώροι φαίνεται να φθίνουν¹⁰¹.

¹⁰¹ *Νέος Αγών*, «Ο Αθηναϊκός Μουσικός Θίασος Μιχαήλ Βροντάκη στην πόλι μας», 3/1/1962· *Νέος Αγών*, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσης "Ο Αρίων"», 31/1/1962· *Νέος Αγών*, «Η σημερινή συναυλία του "Αρίωνος"», 17/3/1962· *Νέος Αγών*, «Στ' Αστέρια – Ρεσιτάλ Βιολιού της Έβι Λίβακ», 20/3/1962· *Νέος Αγών*, «Μεγάλη Χοροεσπερίς», 10/4/1962· *Νέος Αγών*, «Εις το Πανσύλυπον απόψε, ώρα 9.30», 16/3/1963· *Νέος Αγών*, «Η Χορωδία Τυρνάβου», 4/5/1963· *Νέος Αγών*, «Η Συναυλία του Αρίωνος», 14/5/1965· *Νέος Αγών*, «Εις τα Αστέρια Συναυλίαν – Την δευτέραν ημέραν των Χριστουγέννων», 22/12/1965· *Νέος Αγών*, «Στα Αστέρια – Συναυλία του Αρίωνος», 25/12/1965· *Νέος Αγών*, «Η αυριανή συναυλία του Αρίωνος», 1/1/1966· *Νέος Αγών*, «Συναυλία», 8/3/1966· *Νέος Αγών*, «Μουσική Κίνησης», 10/3/1966· *Νέος Αγών*, «Η Αυριανή Συναυλία», 2/4/1966· *Νέος Αγών*, «Η συναυλία της Κυριακής», 15/4/1966· *Νέος Αγών*, «Η μεθαυριανή χορωδία του Αρίωνος», 3/7/1966· *Νέος Αγών*, «Η ετήσια συναυλία του Αρίωνος», 19/12/1967· *Νέος Αγών*, «Χριστουγεννιάτικη Συναυλία του Αρίωνος», 15/12/1973· *Νέος Αγών*, «Η αυριανή συναυλία», 13/3/1976· *Νέος Αγών*, «Συναυλία της Χορωδίας Δήμου Βόλου», 23/3/1976· *Νέος Αγών*, «Αύριο στ' Αστέρια μεγάλη Συναυλία Εγχόρδων», 16/4/1976· *Νέος Αγών*, «Συναυλία Ρεμπέτικου», 22/4/1976· *Νέος Αγών*, «Ο Μπετόβεν τιμάται από τον Αρίωνα», 25/12/1977· *Νέος Αγών*, «Χριστουγεννιάτικη Συναυλία του Αρίωνος», 18/12/1979· *Νέος Αγών*, «Μουσικό – Φιλολογική Εκδήλωση», 23/3/1980· *Νέος Αγών*, «Αρίων – Μεγάλη Συναυλία – Μουσικοχορευτική Βραδιά», 9/4/1980.

2.2.3 Το Κέντρο Παλλάς

Το Κέντρο Παλλάς υπήρξε ένας από τους πλέον αναγνωρίσιμους και ιστορικά σημαντικούς χώρους ψυχαγωγίας και πολιτιστικής δραστηριότητας της Καρδίτσας κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα. Στεγαζόταν στο ισόγειο του κτηριακού συγκροτήματος όπου σήμερα λειτουργεί η Alpha Bank και για πολλές δεκαετίες αποτέλεσε βασικό σημείο αναφοράς για την κοινωνική και καλλιτεχνική ζωή της πόλης. Ιδιαίτερα κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, το Παλλάς συνδέθηκε με τη διοργάνωση πλήθους μουσικών εκδηλώσεων, φιλοξενώντας συναυλίες, χορωδιακές εμφανίσεις, καλλιτεχνικές βραδιές και άλλες πολιτιστικές δραστηριότητες που συγκέντρωναν το ενδιαφέρον των κατοίκων της Καρδίτσας και της ευρύτερης περιοχής.

Από αρχιτεκτονική άποψη, το κτήριο αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της αστικής αρχιτεκτονικής του Μεσοπολέμου. Η ανέγερσή του πραγματοποιήθηκε λίγο πριν από το 1940, στη θέση όπου προηγουμένως βρισκόταν το ιστορικό ξενοδοχείο «Η Ωραία Ελλάδα», ένα από τα σημαντικότερα κτήρια της παλαιότερης Καρδίτσας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι κατά την κατασκευή του νέου συγκροτήματος διατηρήθηκε η χαρακτηριστική πεσοστοιχία του παλαιού ξενοδοχείου, στοιχείο που συνέβαλε στη διατήρηση της αρχιτεκτονικής μνήμης του χώρου και προσέδωσε στο κτήριο μια ιδιαίτερη αισθητική ταυτότητα, συνδέοντας το παρελθόν με τη νεότερη πολεοδομική εξέλιξη της πόλης.

Πέρα από τη μουσική και καλλιτεχνική του διάσταση, το Παλλάς υπήρξε για πολλές δεκαετίες ένα πολυλειτουργικό κέντρο ψυχαγωγίας και κοινωνικής συναναστροφής. Στους χώρους του φιλοξενούνταν κινηματογραφικές προβολές, θεατρικές παραστάσεις και ποικίλα θεάματα, ενώ παράλληλα λειτουργούσαν καφενείο, μπαρ και εστιατόριο υψηλών προδιαγραφών για τα δεδομένα της εποχής¹⁰². Η πολυμορφία των δραστηριοτήτων που αναπτύχθηκαν στο εσωτερικό του το κατέστησε έναν από τους σημαντικότερους τόπους συνάντησης των κατοίκων της Καρδίτσας, συμβάλλοντας ουσιαστικά τόσο στην πολιτιστική όσο και στην κοινωνική ζωή της πόλης.

¹⁰² Λέκκα Φ., & Κομπορόζος Π., *Δήμος Καρδίτσας - Πολιτιστικός Οδηγός*, ΔΕΤΑΚ, Καρδίτσα, 2008, σελ. 16.

Η μακρόχρονη παρουσία του Παλλάς στον αστικό ιστό και η σύνδεσή του με σημαντικές πολιτιστικές και ψυχαγωγικές λειτουργίες το καθιστούν ένα από τα χαρακτηριστικότερα παραδείγματα χώρων που διαμόρφωσαν τη συλλογική μνήμη των Καρδίσιωτών. Ως χώρος που συνδύαζε την καλλιτεχνική δημιουργία, την ψυχαγωγία και την κοινωνική συνεύρεση, το Παλλάς κατέλαβε εξέχουσα θέση στην ιστορία της πόλης και συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση της πολιτιστικής της ταυτότητας κατά τον 20ό αιώνα..

Στην αποδελτίωσή μας, το Κέντρο Παλλάς φιλοξενεί συναυλία της Μικτής Χορωδίας του Συλλόγου «Αρίων» σε διεύθυνση του Μάκη Δημηρόπουλου, όπως προκύπτει από άρθρο με τίτλο «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσης Αρίων» και ημερομηνία 21 Δεκεμβρίου του 1960¹⁰³. Ένα άλλο άρθρο με τίτλο «Καλλιτεχνική Κίνησης» και ημερομηνία 18^η Ιανουαρίου του 1961, αναφέρει ότι στο ίδιο Κέντρο είχε λάβει χώρα και μια σειρά από εμφανίσεις της Δέσπως Θεοδοσίου με την καλλιτεχνική διεύθυνση του Μάκη Δημηρόπουλου¹⁰⁴.

Η εικόνα που διαμορφώνεται μέσα από την αποδελτίωση του Νέου Αγώνα για το Κέντρο Παλλάς είναι σαφώς περιορισμένη σε όγκο πληροφοριών σε σύγκριση με άλλους χώρους πολιτιστικής δραστηριότητας της Καρδίτσας, ωστόσο τα διαθέσιμα στοιχεία επιτρέπουν την εξαγωγή αρκετά ασφαλών συμπερασμάτων σχετικά με τη λειτουργία και τον χαρακτήρα του. Οι σχετικές αναφορές εντοπίζονται κυρίως κατά τα έτη 1960 και 1961 και παρουσιάζουν το Παλλάς ως έναν χώρο που συνδέθηκε στενά με τη μουσική και ιδιαίτερα με τη χορωδιακή ζωή της πόλης. Κεντρικό ρόλο στις εκδηλώσεις που φιλοξενήθηκαν εκεί φαίνεται να διαδραμάτισε ο Καλλιτεχνικός Σύλλογος Αρίων, του οποίου η παρουσία στις πηγές είναι συχνή και καθοριστική για τη διαμόρφωση του καλλιτεχνικού προφίλ του χώρου.

Στο Παλλάς καταγράφονται ποικίλες μουσικές εκδηλώσεις που αποτυπώνουν την προσπάθεια ενίσχυσης της οργανωμένης καλλιτεχνικής δραστηριότητας στην πόλη. Ανάμεσα σε αυτές ξεχωρίζει η συναυλία της Μικτής Χορωδίας του Αρίωνα, η οποία αναδεικνύει τη σημασία που είχε η χορωδιακή μουσική στην πολιτιστική ζωή της Καρδίτσας κατά την περίοδο αυτή. Παράλληλα, στον ίδιο χώρο πραγματοποιήθηκαν εμφανίσεις της Δέσπως Θεοδοσίου υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση του Μάκη Δημηρόπουλου, γεγονός που μαρτυρεί την παρουσία

¹⁰³ Νέος Αγών, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσης Αρίων», 21/12/1960, σελ. 3

¹⁰⁴ Νέος Αγών, «Καλλιτεχνική Κίνησης», 18/1/1961, σελ. 3

αξιόλογων μουσικών συνεργασιών και την επιδίωξη παρουσίασης εκδηλώσεων με υψηλό καλλιτεχνικό επίπεδο. Επιπλέον, οι αναφορές σε φοιτητικές μουσικές βραδιές υποδηλώνουν ότι το Παλλάς λειτουργούσε και ως χώρος έκφρασης της νεολαίας και των εκπαιδευτικών κοινοτήτων της πόλης, προσφέροντας βήμα για τη συμμετοχή νέων ανθρώπων στα πολιτιστικά δρώμενα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι συναυλίες στις οποίες συμμετείχε η Στρατιωτική Μουσική του Α' Σώματος Στρατού, στοιχείο που φανερώνει ότι το Παλλάς μπορούσε να φιλοξενήσει εκδηλώσεις με ευρύτερη απήχηση και με τη συνεργασία θεσμικών φορέων πέρα από το τοπικό καλλιτεχνικό περιβάλλον. Οι δραστηριότητες αυτές συνέβαλαν στην ενίσχυση της δημόσιας πολιτιστικής ζωής και στην προσέλκυση ενός ευρύτερου κοινού.

Συνολικά, παρότι το Κέντρο Παλλάς δεν εμφανίζεται στις πηγές με τη συχνότητα και την ένταση που χαρακτηρίζουν άλλους χώρους, όπως το Πανσύνυπο ή αργότερα το Κινηματοθέατρο Αστέρια, η παρουσία του στην πολιτιστική ιστορία της Καρδίτσας δεν μπορεί να θεωρηθεί δευτερεύουσα. Αντιθέτως, τα διαθέσιμα τεκμήρια το αναδεικνύουν ως έναν σημαντικό αστικό χώρο καλλιτεχνικής συνάθροισης, ο οποίος εξυπηρέτησε ουσιαστικά τις ανάγκες της οργανωμένης μουσικής ζωής της πόλης και συνέβαλε στη διάδοση της χορωδιακής, εκπαιδευτικής και γενικότερα μουσικής δραστηριότητας κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1960¹⁰⁵.

¹⁰⁵ *Νέος Αγών*, «Ο Αθηναϊκός Μουσικός Θίασος Μιχαήλ Βροντάκη στην πόλι μας», 3/1/1962· *Νέος Αγών*, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσας "Ο Αρίων"», 31/1/1962· *Νέος Αγών*, «Η σημερινή συναυλία του "Αρίωνος"», 17/3/1962· *Νέος Αγών*, «Στ' Αστέρια – Ρεσιτάλ Βιολιού της Έλι Λίβακ», 20/3/1962· *Νέος Αγών*, «Μεγάλη Χοροεσπερίς», 10/4/1962· *Νέος Αγών*, «Εισ το Πανσύνυπον απόψε, ώρα 9.30», 16/3/1963· *Νέος Αγών*, «Η Χορωδία Τυρνάβου», 4/5/1963· *Νέος Αγών*, «Η Συναυλία του Αρίωνος», 14/5/1965· *Νέος Αγών*, «Εισ τα Αστέρια Συναυλίαν – Την δευτέραν ημέραν των Χριστουγέννων», 22/12/1965· *Νέος Αγών*, «Στα Αστέρια – Συναυλία του Αρίωνος», 25/12/1965· *Νέος Αγών*, «Η αυριανή συναυλία του Αρίωνος», 1/1/1966· *Νέος Αγών*, «Συναυλία», 8/3/1966· *Νέος Αγών*, «Μουσική Κίνησις», 10/3/1966· *Νέος Αγών*, «Η Αυριανή Συναυλία», 2/4/1966· *Νέος Αγών*, «Η συναυλία της Κυριακής», 15/4/1966· *Νέος Αγών*, «Η μεθαυριανή χορωδία του Αρίωνος», 3/7/1966· *Νέος Αγών*, «Η ετήσια συναυλία του Αρίωνος», 19/12/1967· *Νέος Αγών*, «Χριστουγεννιάτικη Συναυλία του Αρίωνος», 15/12/1973· *Νέος Αγών*, «Η αυριανή συναυλία», 13/3/1976· *Νέος Αγών*, «Συναυλία της Χορωδίας Δήμου Βόλου», 23/3/1976· *Νέος Αγών*, «Αύριο στ' Αστέρια μεγάλη Συναυλία Εγχόρδων», 16/4/1976· *Νέος Αγών*, «Συναυλία Ρεμπέτικου», 22/4/1976· *Νέος Αγών*, «Ο Μπετόβεν τιμάται από τον Αρίωνα», 25/12/1977· *Νέος Αγών*, «Χριστουγεννιάτικη Συναυλία του Αρίωνος», 18/12/1979· *Νέος Αγών*, «Μουσικό – Φιλολογική Εκδήλωση», 23/3/1980· *Νέος Αγών*, «Αρίων – Μεγάλη Συναυλία – Μουσικοχορευτική Βραδιά», 9/4/1980.

2.2.4 Το Πνευματικό Κέντρο Καρδίτσας

Το Πνευματικό Κέντρο Καρδίτσας εδώ και πολλές δεκαετίες έχει σημαντική παρουσία στην πολιτιστική ζωή της Καρδίτσας. Μετά το 1985 μάλιστα η δράση του είναι συνδεδεμένη άμεσα και άρρηκτα και με την λειτουργία παιδικών βιβλιοθηκών, που προσφέρουν στα παιδιά της πόλης μια πολύ σημαντική εμπειρία εξοικείωσης με τον κόσμο του βιβλίου, μέσα σε ένα φιλικό περιβάλλον, προσαρμοσμένο στα ερεθίσματά τους¹⁰⁶.

Για το διάστημα που μας απασχολεί, βασική δραστηριότητα που καταγράφεται στην αποδελτίωσή μας είναι η διοργάνωση διαφόρων μουσικών δρωμένων. Σε άρθρο της 13^{ης} Μαρτίου του 1965 αναφέρεται ότι το κτήριο του Πνευματικού Κέντρου φιλοξενεί συναυλία κλασικής μουσικής με την Μικτή Χορωδία των Πιεριδών Μουσών της Κατερίνης. Η εκδήλωση οργανώνεται από το Εθνικό Ωδείο Καρδίτσας, αλλά δεν αναφέρονται συγκεκριμένοι καλλιτέχνες ή άλλοι φορείς¹⁰⁷. Τον επόμενο μήνα, και συγκεκριμένα την πρώτη Απριλίου του 1965, ο Σύλλογος Αρίων προσκαλεί από την Κεφαλονιά την χορωδία και μαντολινάτα «Η Ελληνική Καντάδα»¹⁰⁸, υπό την διεύθυνση του Φώτη Αλέπορου¹⁰⁹.

Μια άλλη αναφορά σχετίζεται με μια συναυλία με τον Ριχάρδο Μπουαντέλα στο βιολοντσέλο και τον Κώστα Γαϊτάνο στο πιάνο σε μουσικά κομμάτια της κλασικής μουσικής. Το άρθρο έχει τον τίτλο «Η συναυλία της Κυριακής» και ημερομηνία 15^{ης} Νοεμβρίου του 1969¹¹⁰. Παρατηρούμε, πως εδώ δεν υπάρχει αναφορά σε κάποιον συγκεκριμένο διοργανωτή. Από τους συντελεστές, ο μεν Ριχάρδο Μπουαντέλα υπήρξε πολύ γνωστός και παγκοσμίως φήμης Καταλανός βιολοντσελίστας, ενώ ο Κώστας Γαϊτάνος που πέθανε φέτος, γεννήθηκε στην Αθήνα το 1934.

¹⁰⁶ «Παιδικές Βιβλιοθήκες – Πνευματικό Κέντρο Δήμου Καρδίτσας», στο <https://dimoskarditsas.gov.gr/paidikes-vivliothikes-pneumatiko-kentro-dimoy-karditsas/>.

¹⁰⁷ Νέος Αγών, «Συναυλία της Μικτής Χορωδίας Πιεριδών Μουσών Κατερίνης», 13/1/1965, σελ. 3.

¹⁰⁸ Νέος Αγών, «Αρίων - Μεγάλη συναυλία της χορωδίας-μαντολινάτας «Η Ελληνική Καντάδα», 1/4/1965, σελ. 3.

¹⁰⁹ Πρόκειται για μια σημαντική προσωπικότητα, από τους κατεξοχήν εκπροσώπους της κεφαλονίτικης και εν γένει της επτανησιακής μουσικής παράδοσης. Από το 1950 ενεργοποιήθηκε στην Αθήνα για την διατήρηση και προβολή του μουσικού είδους της νεοελληνικής καντάδας και έπαιξε καθοριστικό ρόλο ως προς την μουσική εκπαίδευση χορωδών, καθώς δημιούργησε σχετική σχολή το 1954. Στην πορεία άλλωστε, είχε δημιουργήσει και την Παιδική Μαντολινάτα, ενώ στην διάρκεια της καριέρας του έγραψε πάνω από 500 μουσικά έργα, όπως καντάδες, βαρκαρόλες, μονωδίες κλπ. Βλ. το δημοσίευμα «Έφυγε ο Φ, Αλέπορος», 8 Ιανουαρίου 2004, στο <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=2125966>.

¹¹⁰ Νέος Αγών, «Η συναυλία της Κυριακής», 15/11/1969, σελ.

Σπούδασε μαζί με τον παγκοσμίως φήμης μουσικό Άλεξ Τουρνάϊσεν στο Ελληνικό Ωδείο, ενώ συνέχισε με υποτροφία της σπουδές του στην Γερμανία, την Αυστρία και την Πορτογαλία. Το 1963 τιμήθηκε με το Α΄ Βραβείο στο Διεθνή Διαγωνισμό Πιάνου. Παράλληλα, είχε δώσει πολλά ρεσιτάλ και έπαιξε ως σολίστ με συμφωνικές ορχήστρες, τόσο στην Ελλάδα, όσο και στο εξωτερικό¹¹¹.

Η αποδελτίωση καταδεικνύει ότι το Πνευματικό Κέντρο Καρδίτσας κατείχε μια ιδιαίτερη θέση στο πολιτιστικό τοπίο της πόλης κατά την εξεταζόμενη περίοδο, καθώς συνδέθηκε κυρίως με εκδηλώσεις αυξημένου μορφωτικού, καλλιτεχνικού και θεσμικού κύρους. Σε αντίθεση με άλλους χώρους που φιλοξενούσαν ευρύτερο φάσμα ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, το Πνευματικό Κέντρο φαίνεται να προσανατολίστηκε περισσότερο στη φιλοξενία διοργανώσεων που προέβαλλαν την καλλιτεχνική καλλιέργεια, τη μουσική παιδεία και την πνευματική ανάπτυξη του κοινού. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στη χορωδιακή, την κλασική και την έντεχνη μουσική, είδη τα οποία αντανakλούσαν τον εκπαιδευτικό και πολιτιστικό προσανατολισμό του θεσμού.

Οι αναφορές που εντοπίζονται στην εφημερίδα μαρτυρούν την παρουσία σημαντικών μουσικών σχημάτων και καλλιτεχνών στον χώρο. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται η συναυλία της Χορωδίας Κατερίνης, η οποία οργανώθηκε από το Εθνικό Ωδείο Καρδίτσας και αποτέλεσε χαρακτηριστικό παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών και πολιτιστικών φορέων. Παράλληλα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εμφάνιση της χορωδίας και μαντολινάτας «Η Ελληνική Καντάδα», η οποία πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία του Συλλόγου Αρίων, αναδεικνύοντας τις διασυνδέσεις του τοπικού μουσικού κόσμου με αντίστοιχα καλλιτεχνικά σχήματα άλλων περιοχών. Στις σημαντικές μουσικές εκδηλώσεις που φιλοξενήθηκαν στο Πνευματικό Κέντρο περιλαμβάνεται επίσης η συναυλία κλασικής μουσικής με τη συμμετοχή των Ριχάρδου Μπουαντέλλα και Κώστα Γαϊτάνου, γεγονός που επιβεβαιώνει την προσπάθεια παρουσίας έργων και ερμηνευτών υψηλού καλλιτεχνικού επιπέδου.

Πέρα όμως από τις μεμονωμένες συναυλίες, το Πνευματικό Κέντρο διαδραμάτισε ευρύτερο ρόλο στην πολιτιστική ζωή της Καρδίτσας. Οι πηγές το συνδέουν με τις εκδηλώσεις των Μουσικών Νιάτων, ενός θεσμού που στόχευε στην ανάδειξη και ενίσχυση της νεανικής μουσικής

¹¹¹ Κωστής Γαϊτάνος, Πιανίστας, Μουσικολόγος», στο <https://virtualmuseum.nationalopera.gr/el/eikoniki-ekthesi/prosopa/gaitanos-kostis-2470/>

δημιουργίας, αλλά και με δραστηριότητες που εντάσσονταν στο πλαίσιο των Καραϊσκακείων, που όπως είδαμε αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς θεσμούς της περιοχής. Η παρουσία τέτοιων διοργανώσεων στον χώρο υποδηλώνει ότι το Πνευματικό Κέντρο δεν λειτουργούσε απλώς ως αίθουσα εκδηλώσεων, αλλά ως κεντρικός φορέας πολιτισμικής έκφρασης και εκπροσώπησης της πόλης, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση και προβολή της πολιτιστικής της ταυτότητας.

Συνολικά, τα στοιχεία της αποδελτίωσης οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το Πνευματικό Κέντρο Καρδίτσας φιλοξενούσε κατά κύριο λόγο εκδηλώσεις που επιδίωκαν να προβάλλουν ένα περισσότερο επίσημο, εκπαιδευτικό και πνευματικό προφίλ. Μέσα από τη φιλοξενία συναυλιών, χορωδιακών εμφανίσεων και θεσμικών πολιτιστικών δράσεων, ενίσχυσε τον ρόλο του ως βασικού πυλώνα της πολιτιστικής ζωής της πόλης και ως χώρου στον οποίο η καλλιτεχνική δημιουργία συνδεόταν άμεσα με την πνευματική καλλιέργεια και τη δημόσια πολιτιστική έκφραση¹¹².

¹¹² *Νέος Αγών*, «Η αυριανή συναυλία», 13/3/1965· *Νέος Αγών*, «Αρίων – Μεγάλη συναυλία της χορωδίας – μανδολινάτας "Η Ελληνική Καντάδα"», 1/4/1965· *Νέος Αγών*, «Η συναυλία της Κυριακής», 3/4/1965· *Νέος Αγών*, «Η συναυλία της Κυριακής», 15/2/1968· *Νέος Αγών*, «Τα Μουσικά Νιάτα της Ελλάδος», 22/2/1968· *Νέος Αγών*, «Η επιτυχής συναυλία της Κινήσεως "Μουσικά Νιάτα"», 19/3/1968· *Νέος Αγών*, «Μουσικά Νιάτα», 29/3/1968· *Νέος Αγών*, «Η 3η Συναυλία των Μουσικών Νιάτων εις την πόλιν μας», 2/4/1968· *Νέος Αγών*, «Προς τιμήν του ήρωος Γ. Καραϊσκάκη Αρχίζουν από σήμερα οι εορταστικά εκδηλώσεις τα "Καραϊσκάκεια"», 23/4/1969· *Νέος Αγών*, «Η Χθεσινή επίσημος εορτή στη γενέτειρα του ήρωος Καραϊσκάκη», 24/4/1969· *Νέος Αγών*, «Μουσικά Νιάτα», 6/11/1969· *Νέος Αγών*, «Η συναυλία της Κυριακής», 15/11/1969· *Νέος Αγών*, «Μουσικά Νιάτα - Πρόσκλησις», 19/1/1970· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια 1970 - Οργανωτική επιτροπή», 12/4/1970· *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια 1970», 14/4/1970· *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια», 16/4/1970· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια 1970 - Οργανωτική επιτροπή», 23/4/1970· *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια», 29/4/1970.

2.3 Οι διοργανώσεις

2.3.1 Τα Καραϊσκάκεια

Τα Καραϊσκάκεια χαρακτηρίζονται ως «Διεθνής Γιορτή Πολιτισμού» που διοργανώνεται κάθε χρόνο στα τέλη Ιουνίου από την Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων σε συνεργασία με την Περιφέρεια Θεσσαλίας – Περιφερειακή Ενότητα Καρδίτσας και τον Δήμο Καρδίτσας. Συστήθηκαν το έτος 1927 με την με αριθμό 17566/24-4-1927 απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών, με στόχο να συμβάλλουν στη συναδέλφωση μεταξύ των λαών του κόσμου, καθώς και στη γνώση και ανταλλαγή πολιτισμικών στοιχείων μεταξύ τους.

Πρόκειται για έναν από τους μακροβιότερους και πιο καταξιωμένους θεσμούς που πραγματοποιούνται στον Νομό Καρδίτσας. Οι εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα στην κεντρική πλατεία της Καρδίτσας καθώς επίσης και σε όλους τους Δήμους της Περιφερειακής Ενότητας. Στην διοργάνωση λαμβάνουν μέρος χορευτικά συγκροτήματα από όλο τον κόσμο, ενώ το πρόγραμμα περιλαμβάνει και πολλές ακόμη παράλληλες εκδηλώσεις και δράσεις. Εκδηλώσεις όπως ο καθιερωμένος Καραϊσκάκειος Δρόμος, στον οποίο λαμβάνουν μέρος δεκάδες αθλητές από διάφορα μέρη της χώρας, οι Σκοπευτικοί Αγώνες που τους διοργανώνει ο Σκοπευτικός Όμιλος Καρδίτσας «Η Άρτεμις», εκθέσεις φωτογραφίας, ζωγραφικής και παραδοσιακής ενδυμασίας από τις φιλοξενούμενες χώρες, σεμινάρια, μουσικά και χορευτικά εργαστήρια καθώς και θεωρητικά μαθήματα μουσικής και χορού μεταξύ των φιλοξενούμενων αντιπροσωπειών¹¹³.

Τα Καραϊσκάκεια αναδεικνύονται μέσα από την αποδελτίωση του *Νέου Αγώνος* ως ο σημαντικότερος υπερτοπικός πολιτιστικός θεσμός της Καρδίτσας κατά την περίοδο 1960–1980, με βασικό άξονα τους παραδοσιακούς χορούς, τη μουσική και τη συμμετοχή ελληνικών και ξένων συγκροτημάτων. Παρότι στη σύγχρονη μορφή τους προβάλλονται ως «Διεθνής Γιορτή Πολιτισμού», ήδη από τις παλαιότερες δεκαετίες εμφανίζουν τα κύρια χαρακτηριστικά που τα συνοδεύουν έως σήμερα: πολήμερη διάρκεια, διεθνείς συμμετοχές, σύνδεση με την κεντρική

¹¹³ Δήμος Καρδίτσας, «Καραϊσκάκεια -Διεθνές Φεστιβάλ Πολιτισμού», <https://dimoskarditsas.gov.gr/event/karaiskakia-diethnes-festival-politismou/>.

πλατεία της Καρδίτσας αλλά και με άλλους χώρους της πόλης και της υπαίθρου, καθώς και οργανωτική εμπλοκή τοπικών και κρατικών φορέων. Στις σχετικές αναφορές της εφημερίδας προβάλλεται σταθερά η παρουσία συγκροτημάτων παραδοσιακών χορών από την Καρδίτσα, άλλες περιοχές της Ελλάδας και χώρες του εξωτερικού, ενώ παράλληλα τονίζεται η συμβολή συλλόγων, δημοτικών και νομαρχιακών αρχών, ακόμη και κρατικών μηχανισμών, ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1970.

Ιδιαίτερα πυκνή είναι η αρθρογραφική κάλυψη για τα Καραϊσκάκεια του 1970. Σε διαδοχικά δημοσιεύματα του Απριλίου και του Μαΐου εκείνου του έτους καταγράφονται η προπαρασκευή, οι οργανωτικές αποφάσεις, η ανάγκη υποστήριξης των ξένων αποστολών από πολίτες με γνώση ξένων γλωσσών, η συμμετοχή συλλόγων από την Ελλάδα και το εξωτερικό, καθώς και η χωροθέτηση εκδηλώσεων στο Πανσίλυπον. Η εικόνα που προκύπτει είναι ότι ο θεσμός είχε ήδη αποκτήσει μεγάλη ακτινοβολία και λειτουργούσε ως πεδίο πολιτιστικής εξωστρέφειας της πόλης. Παράλληλα, η αποδελτίωση δείχνει καθαρά ότι εκείνη τη χρονιά τα Καραϊσκάκεια συνδέθηκαν και με το πλαίσιο της κρατικής πολιτικής της εποχής, αφού επανέρχονται ως διοργανωτικοί παράγοντες το Υπουργείο Εργασίας, η κυβέρνηση και σε ορισμένες περιπτώσεις το Υπουργείο Παιδείας.

Στη συνέχεια, τα δημοσιεύματα για τα έτη 1973, 1976, 1977, 1978, 1979 και 1980 επιβεβαιώνουν όχι μόνο τη διάρκεια αλλά και τη διεύρυνση της διοργάνωσης. Το 1973 προαναγγέλλονται συμμετοχές του Αρίωνα και συγκροτημάτων από τη Νάουσα, τον Παλαμά, την Ιταλία, την Πορτογαλία και την Ιαπωνία. Το 1976 η κάλυψη γίνεται εκτενέστατη, με αναφορές σε ξένους ομίλους από Πολωνία, Γερμανία, Ισπανία, Γαλλία και αλλού, σε τηλεοπτική κάλυψη από YENEΔ και EPT, αλλά και σε παράλληλες δραστηριότητες και πρόσωπα της δημόσιας ζωής. Το 1977, 1978, 1979 και 1980 επανέρχονται αντίστοιχα οι ίδιες σταθερές: διεθνής συμμετοχή, έμφαση στα λαογραφικά και χορευτικά συγκροτήματα, παρουσία της «Καραγκούνας», του Αρίωνα και πολλών περιφερειακών σχημάτων, καθώς και χρήση της κεντρικής πλατείας της Καρδίτσας και του Μαυρομματίου ως βασικών τόπων εκδήλωσης. Συνεπώς, μέσα από την αποδελτίωση, τα Καραϊσκάκεια δεν εμφανίζονται ως μία απλή εορτή, αλλά ως ο πλέον συνεκτικός

και διαχρονικός πολιτιστικός θεσμός της περιοχής, με σαφή λαογραφικό, μουσικοχορευτικό και δημόσιο χαρακτήρα.¹¹⁴

Μέσω της αποδελτίωσης, έχει καταστεί εμφανές ότι κατά την περίοδο 1960 – 1980 το στοιχείο, το οποίο προτάσσεται, είναι αυτό των παραδοσιακών χορών, πράγμα που απηχείται και στην σημερινή εποχή. Επικεντρώνεται δηλαδή η διοργάνωση στην συμμετοχή συγκροτημάτων παραδοσιακών χορών, από διάφορες τοπικές ομάδων, από άλλες περιοχές της Ελλάδας ή ακόμα και από χώρες του εξωτερικού. Διαχρονικά, οι εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα στην κεντρική πλατεία της Καρδίτσας, όπως επίσης όμως και σε όμορες περιοχές, κοινότητες και δήμους του Νομού¹¹⁵.

Σε άρθρο από τις 12 Απριλίου του 1970, με τον τίτλο «Καραϊσκάκεια 1970 - Οργανωτική Επιτροπή», γίνεται λόγος για μια πρόσκληση που απευθύνεται στους πολίτες της Καρδίτσας που έχουν γνώσεις ξένων γλωσσών, ώστε να βοηθήσουν τους ξένους επισκέπτες που θα επισκέπτονταν

¹¹⁴ *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια», 4/4/1967· *Νέος Αγών*, «Προς τιμήν του ήρωος Γ. Καραϊσκάκη Αρχίζουν από σήμερα οι εορταστικά εκδηλώσεις τα "Καραϊσκάκεια"», 23/4/1969· *Νέος Αγών*, «Η Χθесινή επίσημος εορτή στη γενέτειρα του ήρωος Καραϊσκάκη», 24/4/1969· *Νέος Αγών*, «Απ. Βογιατζής: Σοφή η ιδέα των Καραϊσκακείων», 29/4/1969· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια 1970 - Οργανωτική επιτροπή», 12/4/1970· *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια 1970», 14/4/1970· *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια», 16/4/1970· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια 1970 - Οργανωτική επιτροπή», 23/4/1970· *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια», 29/4/1970· *Νέος Αγών*, «Από τα Καραϊσκάκεια», 3/5/1970· *Νέος Αγών*, «Από τα Καραϊσκάκεια 1970», 21/6/1970· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια 1971», 21/6/1971· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια», 24/5/1973· *Νέος Αγών*, «Πλούσιο το εφετεινό πρόγραμμα της τοπικής γιορτής "Καραϊσκάκεια" 1976 -Εντόπια και ξένα συγκροτήματα (Ισπανία, Πολωνία, Γαλλία, Γερμανία)», 6/5/1976· *Νέος Αγών*, «Ξένα Συγκροτήματα σήμερα στο Μουζάκι -Το απόγευμα σήμερα αγών μικτής Καρδίτσας -Αρχηγείου Χωροφυλακής», 12/5/1976· *Νέος Αγών*, «Αρχίζουν σήμερα με επισημότητα οι τριήμερες εορταστικές εκδηλώσεις "Καραϊσκάκεια" Καρδίτσας -Πανελλήνια προβολή του Φεστιβάλ -'Εφτασε χθες & η δισέγγονη του στρατάρχη Καραϊσκάκη», 14/5/1976· *Νέος Αγών*, «Με μεγάλη επιτυχία άρχισαν χθες βράδυ τα "Καραϊσκάκεια" -Τηλεοπτική κάλυψη απόψε και αύριο από συνεργεία της YENEΔ και EPT», 15/5/1976· *Νέος Αγών*, «Πλήρη τηλεοπτική κάλυψις των εκδηλώσεων Καραϊσκακείων», 18/5/1976· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια '77», 17/5/1977· *Νέος Αγών*, «Τερματίζονται με επιτυχία σήμερα οι εκδηλώσεις των "Καραϊσκακείων" - Απόψε Ελληνικοί και Ξένοι Όμιλοι στην Πλατεία», 22/5/1977· *Νέος Αγών*, «Καθολική Ανταπόκριση (Συλλόγων, Σωματείων, Επιχειρήσεων κλπ) για τα Καραϊσκάκεια», 23/5/1978· *Νέος Αγών*, «Διαλεχτά συγκροτήματα στα εφετεινά Καραϊσκάκεια», 25/5/1978· *Νέος Αγών*, «Πανηγυρική έναρξη σημερατων εκδηλώσεων Καραϊσκάκεια», 26/5/1978· *Νέος Αγών*, «Πανηγυρική έναρξη των εορτών Καραϊσκάκεια», 27/5/1978· *Νέος Αγών*, «Καραϊσκάκεια '79», 6/5/1979· *Νέος Αγών*, «Αρχίζουν αύριο οι τριήμερες εκδηλώσεις για τα Καραϊσκάκεια», 14/5/1979· *Νέος Αγών*, «Τα Καραϊσκάκεια», 24/5/1979· *Νέος Αγών*, «Ο εκλεκτός καλλιτέχνης Τάσος Κομπούρας ή Κρυστάλλης», 25/5/1979· *Νέος Αγών*, «Αρχίζουν την Παρασκευή "Τα Καραϊσκάκεια 80"», 22/6/1980· *Νέος Αγών*, «Αρχίζουν μεθαύριο Παρασκευή τα "Καραϊσκάκεια" 80 -θα συμμετάσχουν πολλά εκλεκτά χορευτικά συγκροτήματα», 25/6/1980· *Νέος Αγών*, «Θαυμάσια εμφάνιση του χορευτικού συγκροτήματος Μουζακίου», 28/6/1980.

¹¹⁵ Στο ίδιο.

το Φεστιβάλ. Κάτι που επισημαίνεται εδώ είναι πως αυτή η συγκεκριμένη πρωτοβουλία είχε αναληφθεί από το Υπουργείο Εργασίας και την Κυβέρνηση¹¹⁶ των συνταγματαρχών. Ταυτόχρονα, γίνεται μια γενική αναφορά στην συμμετοχή διαφόρων συλλόγων παραδοσιακών χορών, τόσο από την Ελλάδα, όσο και από το εξωτερικό.

Σε άλλο άρθρο της συγκεκριμένης σεζόν, με τίτλο «Τα Καραϊσκάκεια 1970» και ημερομηνία 14^{ης} Απριλίου του 1970 ανακοινώνεται ότι θα συμμετέχουν χορωδίες και μουσικά συγκροτήματα από διάφορες πόλεις της Ελλάδας, όπως φυσικά και από την Καρδίτσα. Αναφέρεται ακόμα η συμμετοχή της μικτής χορωδίας του Συλλόγου «Αρίων», ενώ γίνεται αναφορά στην Ελληνική Κυβέρνηση και το Υπουργείο Εργασίας, ως βασικούς οργανωτικούς θεσμούς¹¹⁷.

Στην διάρκεια εκείνων των ημερών μάλιστα, στην εφημερίδα του Νέου Αγώνος είχαν υπάρξει και άλλες αναφορές για τα Καραϊσκάκεια του 1970. Το άρθρο αυτό είναι της 16^{ης} Απριλίου του συγκεκριμένου έτους, έχοντας επίσης τον τίτλο «Τα Καραϊσκάκεια». Κι εδώ έχουμε γενικές αναφορές, ως προς την συμμετοχή ενός μεγάλου αριθμού χορωδιών και μουσικών συγκροτημάτων¹¹⁸. Ένα άλλο άρθρο, της 23^{ης} Απριλίου του 1970 αυτή τη φορά, με τον τίτλο «Καραϊσκάκεια 1970 - Οργανωτική Επιτροπή», υπογράφεται από τον μακρόχρονο συνεργάτη της εφημερίδας, τον τοπικό δημοσιογράφο Ιωάννη Τσικρίκη, ο οποίος αναφέρει πως η τοπική οργανωτική επιτροπή έχει λάβει ορισμένες αποφάσεις, αναφορικά με τους λαϊκούς χορούς και τις μουσικές εκδηλώσεις του Φεστιβάλ και επανέρχεται στον ρόλο του Υπουργείου Παιδείας, και στην χωροθέτηση της διοργάνωσης στο Κέντρο Παυσίλυπον¹¹⁹.

Δύο άρθρα από τις 29 Απριλίου του 1970 αναφέρονται επίσης στα Καραϊσκάκεια εκείνου του έτους. Το ένα άρθρο έχει τον τίτλο «Τα Καραϊσκάκεια» και κάνει λόγο για την παρουσίαση παραδοσιακών χορών από την Ελλάδα, την Κορέα και την Πολυνησία¹²⁰, ενώ το δεύτερο, με τίτλο «Εντυπωσίασαν τα Καραϊσκάκεια» αναφέρει την συμμετοχή συγκροτημάτων παραδοσιακών χορών από Ελβετία, Ιταλία αλλά και άλλες χώρες¹²¹. Στο ένα εκ των δύο αυτών άρθρων, ως προς

¹¹⁶ Νέος Αγών, «Καραϊσκάκεια 1970 -Οργανωτική επιτροπή», στο 12/4/1970, σελ. 4

¹¹⁷ Νέος Αγών, «Καραϊσκάκεια 1970», 14/4/1970, σελ. 4

¹¹⁸ Νέος Αγών, «Καραϊσκάκεια», 16/4/1970, σελ. 4

¹¹⁹ Νέος Αγών, Τσικρίκης Ι., «Καραϊσκάκεια 1970 -Οργανωτική Επιτροπή», 23/4/1970, σελ. 4

¹²⁰ Νέος Αγών, «Τα Καραϊσκάκεια», 29/4/1970, σελ. 4

¹²¹ Νέος Αγών, «Εντυπωσίασαν τα Καραϊσκάκεια», 29/4/1970, σελ. 4

τα θέματα οργάνωσης αναφέρεται το Υπουργείο Εργασίας και η Κυβέρνηση και στο δεύτερο αντίστοιχα το Υπουργείο Παιδείας.

Με ημερομηνία συγκεκριμένα την 24^η Μαΐου του 1973, ένα ακόμη άρθρο με τίτλο «Καραϊσκάκεια» γίνεται προαναγγελία του προγράμματος των Καραϊσκάκειων, και αναφορές σε καλλιτέχνες που θα έκαναν την εμφάνισή τους. Πιο συγκεκριμένα, εδώ έχουμε αναφορές στο συγκρότημα του Συλλόγου Αρίων, όπως επίσης και σε χορευτικά συγκροτήματα από τις περιοχές της Νάουσας και του Παλαμά Καρδίτσας. Και πάλι συμμετέχουν επίσης συγκροτήματα από την Ιταλία, την Πορτογαλία και την Ιαπωνία. Βασικός οργανωτής είναι ο Πολιτιστικός και Λαογραφικός Σύλλογος της Καρδίτσας «Καραϊσκάκης», που αναφέρεται εκτενώς παραπάνω¹²².

¹²² Νέος Αγών, «Καραϊσκάκεια», 24/5/1973, σελ. 4

2.3.2 Χοροί

Για την περίοδο που εξετάζουμε, η πιο χαρακτηριστική διοργάνωση είναι αυτή που αφορά σε «χορούς», δηλαδή μια οργανωμένη βραδιά με φαγητό μετά μουσικής και χορού, της οποίας τα έσοδα προορίζονται συνήθως για κάποιον φιλανθρωπικό ή άλλο κοινωφελή σκοπό.

Η αποδελτίωση δείχνει με απόλυτη καθαρότητα ότι οι «χοροί» αποτελούσαν μία από τις πιο συχνές και κοινωνικά ενεργές μορφές διοργάνωσης στην Καρδίτσα κατά τη δεκαετία του 1960 και αργότερα. Δεν επρόκειτο απλώς για βραδιές διασκέδασης, αλλά για γεγονότα με σαφή συλλογικό, φιλανθρωπικό, εορταστικό ή ενισχυτικό χαρακτήρα. Τέτοιες εκδηλώσεις οργανώνονταν από συλλόγους, σωματεία, επαγγελματικές ενώσεις, εκπαιδευτικούς και φιλανθρωπικούς φορείς, πολιτικές οργανώσεις, προσκόπους, οδηγούς, ακόμη και από κρατικούς ή στρατιωτικούς μηχανισμούς. Στην πράξη, ο χορός λειτουργούσε ως βασικός κοινωνικός τρόπος δημόσιας συνάθροισης: έφερνε κόσμο, χρηματοδοτούσε δράσεις, ενίσχυε ιδρύματα, πρόσφερε προβολή σε φορείς και ταυτόχρονα συγκροτούσε τοπική κοινωνικότητα. Πανσίλυπον, Λαϊκή Βιβλιοθήκη, Παλαμάς, Σοφάδες, Μεσενικόλα, αλλά και μεταγενέστερα άλλα κέντρα, εμφανίζονται ως βασικοί χώροι τέτοιων διοργανώσεων.

Στις 3 Ιανουαρίου του 1960 στην εφημερίδα ανακοινώνεται ο Α΄ Ετήσιος Χορός για την προστασία των αποφυλακιζόμενων, με ελληνικούς και ευρωπαϊκούς χορούς. Οργανώνεται στο Κέντρο Πανσίλυπον από τον Σύλλογο Προστασίας Αποφυλακιζόμενων Καρδίτσας, που είχε ιδρυθεί το 1956, συνεργαζόμενος και με την τοπική Μητρόπολη. Τέτοιες πρωτοβουλίες ελάμβαναν χώρα ειδικά μετά τις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες σε πανελλαδική κλίμακα και σε πολλές περιοχές της χώρας¹²³.

Στις 12 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, ανάλογη διοργάνωση αναλαμβάνουν οι Έλληνες Οδηγοί, ένα όργανο του Δήμου Καρδίτσας με αιρετό χαρακτήρα που υπάρχει από την δεκαετία του 1960. Ο ρόλος τους διαχρονικά υπήρξε συνδεδεμένος με την προσφορά βοήθειας προς συγκεκριμένους επαγγελματικούς κλάδους σχετικούς με τον τομέα των αυτοκινητιστών (οδηγών ταξί, οδηγών λεωφορείων των τοπικών δικτύων συγκοινωνιών, οδηγών φορτηγών κλπ.).

¹²³ Κασιμάτη Κ., «Εισαγωγή», στο Κούλα Κασιμάτη (Επιμ.), *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία*, Gutenberg, Αθήνα, 2002, σελ. 15.

Λίγες μέρες αργότερα, στις 24 Φεβρουαρίου το Σώμα Ελλήνων Οδηγών οργανώνει επιπλέον έναν παιδικό χορό στο Κέντρο Πανσίλυνον. Την επόμενη ημέρα, ο Χορός του Σαββάτου, οργανωμένος από το Α΄ Σώμα Στρατού που έδρευε εκείνη την εποχή στην περιοχή, με παρουσία στρατιωτικής μουσικής μπάντας, περιλαμβάνει και διανομή δώρων¹²⁴.

Ο χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης αναγγέλλεται ως ετήσια μουσικοχορευτική βραδιά σε άρθρο της 27^{ης} Ιανουαρίου του 1960. Στις 26 Φεβρουαρίου, η Λαϊκή Βιβλιοθήκη οργανώνει αποκρίατικο χορό για την ενίσχυση των Νυκτερινών Σχολών Απόρων Παιδιών¹²⁵. Αντίστοιχα, στις 20 Φεβρουαρίου του 1960 ανακοινώνεται εκδήλωση με την ονομασία «Χορός του Πορτοκαλιού» που είχε οργανωθεί από την τοπική οργάνωση του κόμματος της ΕΡΕ¹²⁶, όπου εμφανίζεται η φημισμένη Χορωδία Καρδίτσας¹²⁷. Σε άλλο άρθρο της ίδιας μέρας γίνεται αναφορά σε χοροεσπερίδα για άπορα κορίτσια που γίνεται στον Παλαμά Καρδίτσας και που είχε οργανωθεί από το Σύλλογο Απόρων Κορασίδων¹²⁸ του Νομού Καρδίτσας.

¹²⁴ Νέος Αγών, «Παιδικός Χορός από το σώμα Ελλήνων Οδηγών στην αίθουσα Πανσίλυνον», 24/2/1960, σελ. 3.

¹²⁵ Οι συγκεκριμένες Σχολές για την Εκπαίδευση Απόρων Παιδιών στα πλαίσια του ελληνικού κράτους είχαν προβλεφθεί να λειτουργήσουν ήδη ακόμα και από την εποχή του βασιλιά Όθωνα, αν και μετά το 1929 επρόκειτο να καταστεί πολύ πιο συστηματική η λειτουργία τους σε πανελλαδική κλίμακα. Η λειτουργία τους διαχρονικά επίσης, όπως άλλωστε συνέβη και με την περίπτωση της Καρδίτσας, είχε θεωρηθεί ένα πολύ σημαντικό εργαλείο, αναφορικά με την αποκατάσταση νέων αγοριών και κοριτσιών που λόγω οικονομικών και κοινωνικών παραμέτρων αντιμετώπιζαν δυσκολίες.

¹²⁶ Η ΕΡΕ ή αλλιώς Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση ιδρύθηκε στις 4 Ιανουαρίου του 1956 από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή και υπήρξε ως και το τέλος της λειτουργίας το 1967 (όταν καταργήθηκε με την επιβολή της δικτατορίας εκείνης της χρονιάς) ένα καθαρά προσωποπαγές κόμμα. Για πρώτη φορά έλαβε μέρος στις εκλογές του Φεβρουαρίου του 1956, ενώ κέρδισε τρεις διαδοχικές εκλογικές αναμετρήσεις, δηλαδή εκείνες του 1956, του 1958 και του 1961, αν και στην τελευταία περίπτωση η ΕΡΕ κατηγορήθηκε για βία και νοθεία. Ιδεολογικά, το εν λόγω κόμμα, ήταν συντηρητικό δεξιό, προβάλλοντας ιδεολογικά στοιχεία, όπως ο αντικομμουνισμός (όπως αυτός είχε αναπτυχθεί κατά την μετεμφυλιοπολεμική περίοδο από το σύνολο της τότε Δεξιάς), η σύμπλευση με την τότε βασιλική οικογένεια της χώρας, ο κοινωνικός συντηρητισμός, ο εθνικισμός και η άμεση και ξεκάθαρη εξάρτηση οικονομικά, πολιτικά, ιδεολογικά, διπλωματικά από τη Δύση, και ειδικότερα από τους Αμερικάνους, υπό το βάρος άλλωστε και των . Βλ. Νικολακόπουλος Η., *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 -1967*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2000, σελ. 95

¹²⁷ Νέος Αγών, «Χορός του Πορτοκαλιού», 20/2/1960, σελ. 2

¹²⁸ Δεν εντοπίστηκαν στοιχεία για τον Σύλλογο Απόρων Κορασίδων Καρδίτσας. Προφανώς επρόκειτο για φιλανθρωπικό σωματείο με σκοπό την οικονομική, εκπαιδευτική ή κοινωνική υποστήριξη άπορων κοριτσιών της περιοχής, κάτι ιδιαίτερα συνηθισμένο στην Ελλάδα από τα τέλη του 19ου έως και τα μέσα του 20ού αιώνα.

Τέτοιοι χοροί οργανώνονται επίσης από πολιτικά κόμματα: το Κέντρο Πανσίλυπον φιλοξενεί τον χορό των Νέων της τοπικής ΕΡΕ στις 20 Φεβρουαρίου 1960¹²⁹. Την ίδια χρονιά γίνεται αναφορά στην οργάνωση από το Δήμο Καρδίτσας του αποκριάτικου χορού της Λαϊκής Βιβλιοθήκης, με βάση άρθρο της 25^{ης} Φεβρουαρίου του 1960. Ο χορός προγραμματιζόταν για το Σάββατο με παροχή δώρων, ενώ θα γίνονταν κρατήσεις τραπεζιών. Στην εκδήλωση θα συμμετείχε η μουσική μπάντα του Α' Σώματος Στρατού¹³⁰.

Στην διάρκεια εκείνων των ημερών φαίνεται να υφίσταται μια πληθώρα σχετικών άρθρων, ως προς μουσικά δρώμενα και εκδηλώσεις που είχαν να κάνουν ειδικά με χορό. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο με τον τίτλο «Εις τον Παλαμά Χοροεσπερίς» με ημερομηνία 20 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, και που ανέφερε το ότι θα γινόταν μια χοροεσπερίδα για άπορα κορίτσια. Εδώ δεν υφίσταται κάποια αναφορά σε συγκεκριμένους καλλιτέχνες, ενώ διοργανωτής είναι ο Σύλλογος Απόρων Κορασίδων.

Φυσικά αναφορικά με τέτοιου είδους εκδηλώσεις ενίοτε αντιλαμβάνεται κανείς και το ότι δεν έπαυε να υφίσταται η πραγματοποίησή τους υπό την προστασία και αιγίδα των αρχών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Για παράδειγμα, σε άρθρο με ημερομηνία 13^{ης} Απριλίου του 1960 και με τον τίτλο «Ο Χορός των Φοιτητών υπό την Προστασία του κύριου Νομάρχου», διαβάζουμε, πως είχε οργανωθεί μια χοροεσπερίδα στο Κέντρο «Πανσίλυπον» με ορχήστρες και καλλιτέχνες που είχαν έρθει από την Αθήνα¹³¹. Ανάλογη ήταν και η περίπτωση ενός άλλου χορού που είχε οργανωθεί για άπορους φοιτητές του Νομού Καρδίτσας στο χωριό των Σοφάδων κατά την Τρίτη του Πάσχα. Η προαναγγελία έγινε σε άρθρο με τον τίτλο «Η Χοροεσπερίς Φοιτητών εις Σοφάδες» με ημερομηνία 13 Απριλίου του 1960¹³². Ακόμα έχουμε και ένα άρθρο με τον τίτλο «Χοροεσπερίς εις Μεσενικόλα» με ημερομηνία 14 Ιουλίου του 1960. Εδώ τονιζόταν η οργάνωση ενός χορού με πρωτοβουλία του Τάγματος των ΤΕΑ που είχε την έδρα του στο χωριό Μεσενικόλα εκείνη την εποχή¹³³.

¹²⁹ Νέος Αγών, «Χορός Νέων της ΕΡΕ», 20/2/1960, σελ. 2

¹³⁰ Νέος Αγών, «Ο Χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 25/2/1960, σελ. 2

¹³¹ Νέος Αγών, «Ο Χορός των Φοιτητών υπό την Προστασία του κύριου Νομάρχου», 13/4/1960, σελ. 2

¹³² Νέος Αγών, «Η Χοροεσπερίς Φοιτητών εις Σοφάδες», 13/4/1960, σελ. 2

¹³³ Νέος Αγών, «Χοροεσπερίς εις Μεσενικόλα», 14/7/1960, σελ. 2

Όπως διαπιστώνεται, το 1960 είναι ιδιαιτέρως αποκαλυπτικό. Από τις πρώτες κιόλας μέρες του έτους καταγράφονται ο Α΄ Ετήσιος Χορός του Συλλόγου Προστασίας Αποφυλακισμένων Καρδίτσης, οι χοροί του Σώματος Ελλήνων Οδηγών, ο παιδικός χορός του ίδιου φορέα, ο χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης, ο αποκριάτικος χορός για τις Νυκτερινές Σχολές Απόρων Παίδων, ο «Χορός του Πορτοκαλιού» της ΕΡΕ Νέων Καρδίτσας, η χοροεσπερίδα του Συλλόγου Απόρων Κορασίδων στον Παλαμά, καθώς και οι φοιτητικοί χοροί στην Καρδίτσα και στους Σοφάδες. Η συχνότητα είναι εντυπωσιακή και δεν αφήνει περιθώριο παρερμηνείας: ο χορός ήταν τότε θεσμός κοινωνικής ζωής. Σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα συνοδεύονταν από ζωντανή μουσική, στρατιωτικές μπάντες, ορχήστρες από την Αθήνα ή άλλους καλλιτέχνες, πράγμα που δείχνει ότι οι χοροί δεν ήταν περιθωριακές ή πρόχειρες εκδηλώσεις, αλλά οργανωμένα δημόσια γεγονότα. Η ίδια λογική συνεχίζεται και στα επόμενα χρόνια, με νέες διοργανώσεις από συλλόγους φοιτητών, προσκόπων, οδηγών, Αργιθεατών, Ηπειρωτών, Παληουριωτών, αθλητικούς και πολιτιστικούς φορείς, καθώς και από τον ίδιο τον Δήμο Καρδίτσας. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει ότι αρκετοί χοροί τίθενται υπό την προστασία νομαρχών, δημάρχων ή άλλων θεσμικών παραγόντων, ενώ άλλοι συνδέονται με την ενίσχυση απόρων, μαθητών, φιλαρμονικών ή συλλογικών πρωτοβουλιών¹³⁴.

¹³⁴ *Νέος Αγών*, «Α΄ Ετήσιος Χορός», 3/1/1960· *Νέος Αγών*, «Η Μουσικοχορευτική βραδιά της Λ. Βιβλιοθήκης», 27/1/1960· *Νέος Αγών*, «Ετήσιος Χορός Σώματος Ελλήνων Οδηγών», 12/2/1960· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός του Πορτοκαλιού», 20/2/1960· *Νέος Αγών*, «Εισ τον Παλαμάν Χοροεσπερίς», 20/2/1960· *Νέος Αγών*, «Παιδικός Χορός», 24/2/1960· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 25/2/1960· *Νέος Αγών*, «Αποκριάτικος Χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 26/2/1960· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός των Φοιτητών υπό την προστασία του κ. Νομάρχου», 13/4/1960· *Νέος Αγών*, «Η Χοροεσπερίς Φοιτητών εις Σοφάδες», 13/4/1960· *Νέος Αγών*, «Χοροεσπερίς εις Μεσενικόλα», 14/7/1960· *Νέος Αγών*, «Η Χοροεσπερίς ΤΕΑ Μεσενικόλα», 1/9/1960· *Νέος Αγών*, «Μέγας Ετήσιος Χορός Ελληνίδων Οδηγών», 1/2/1961· *Νέος Αγών*, «Μέγας Χορός των Φοιτητών», 7/4/1961· *Νέος Αγών*, «Παιδικός Χορός», 3/3/1962· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός της Λαϊκής Βιβλιοθήκης - Επιτυχία του Χορευτικού Ομίλου», 10/3/1962· *Νέος Αγών*, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσης "Ο Αρίων"», 13/3/1962· *Νέος Αγών*, «Το Φεστιβάλ Χορωδιών Καρδίτσης», 15/3/1962· *Νέος Αγών*, «Καλλιτεχνικά εορταί εις Καρδίτσα -Φεστιβάλ Χορωδιών», 13/5/1962· *Νέος Αγών*, «Χριστουγεννιάτικος Χορός», 23/12/1962· *Νέος Αγών*, «Εισ το Πανσύλπον απόψε, ώρα 9.30», 16/3/1963· *Νέος Αγών*, «Μέγας Χορός», 24/12/1966· *Νέος Αγών*, «Η χοροεσπερίδα των φοιτητών», 28/12/1966· *Νέος Αγών*, «Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων», 4/3/1967· *Νέος Αγών*, «Η Χοροεσπερίδα της Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων», 7/3/1967· *Νέος Αγών*, «Χορευτική Εσπερίς Προσκόπων», 29/6/1967· *Νέος Αγών*, «Ο σημερινός χορός των προσκόπων», 1/7/1967· *Νέος Αγών*, «Χορός Προσκόπων», 3/10/1967· *Νέος Αγών*, «Ο Ετήσιος Χορός των Προσκόπων», 23/12/1970· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός των Ηπειρωτών», 18/1/1977· *Νέος Αγών*, «Η Χοροεσπερίδα του Σαββάτου», 26/1/1977· *Νέος Αγών*, «Χορός για την ενίσχυση της Φιλαρμονικής», 5/2/1977· *Νέος Αγών*, «Πανσύλπν ΠΑΣΟΚ», 6/12/1977· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός του Εμπορικού Συλλόγου», 22/2/1978· *Νέος Αγών*, «Ο ετήσιος χορός των Αργιθεατών στο Πανσύλπον», 27/11/1976· *Νέος Αγών*, «Χορός Σώματος Ελληνίδων Οδηγών στο Πανσύλπον», 10/11/1976· *Νέος Αγών*, «Χοροεσπερίς», 7/12/1976· *Νέος Αγών*, «Αθλητικός Όμιλος Καρδίτσης Πρόσκληση», 5/1/1980· *Νέος Αγών*, «Αρίων -Μουσικοχορευτική Βραδιά», 13/2/1980· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός των Παληουριωτών», 14/2/1980.

2.4 Τα πρόσωπα

Στα άρθρα της εφημερίδας, ενώ ανακοινώνονται πολλές εκδηλώσεις, οι αναφορές σε συγκεκριμένους καλλιτέχνες ή διοργανωτές φαίνεται να είναι λιγότερες. Οι εκδηλώσεις αυτές είναι συνήθως πρωτοβουλία τοπικών φορέων, αλλά όχι σπάνια φιλοξενούνται και ανεξάρτητοι καλλιτέχνες.

Από την αποδελτίωση προκύπτει ότι, παρά τη μεγάλη έμφαση της εφημερίδας στους χώρους και στους φορείς διοργάνωσης, τα πρόσωπα δεν απουσιάζουν· απλώς χρειάζονται ταξινόμηση. Αν οργανωθεί συστηματικά το υλικό, διακρίνονται ορισμένες βασικές κατηγορίες: τραγουδιστές και τραγουδίστριες του ελαφρού, λαϊκού και μοντέρνου τραγουδιού, μαέστροι και διευθυντές ορχήστρας, σολίστ της κλασικής μουσικής, χορωδιακά και χορευτικά σχήματα, καθώς και θεσμικά πρόσωπα που συνδέονται με τη διοργάνωση ή τη δημόσια προβολή των εκδηλώσεων. Το Πανσίλυπον αναδεικνύεται ως ο κατεξοχήν χώρος εμφάνισης προσώπων της ελαφράς και λαϊκής μουσικής, ενώ τα Αστέρια, το Παλλάς, ο Γαλαξίας και το Πνευματικό Κέντρο φιλοξενούν συχνότερα χορωδίες, σολίστ, μουσικά σύνολα και λόγιες συναυλίες.

Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι καλλιτέχνες του Πανσίλυπου και των λοιπών κοσμικών κέντρων. Ήδη από το 1960 καταγράφονται η Καίτη Παρίτση, η Έφη Πανταζή, η Μαίρη Κρίστιαν, η Αγγελική Θεού, ο Μάκης Δεμιρόπουλος, η Ρούλα Ροά και η Ρούλα Ρόη. Κατά τα έτη 1962–1964 η εικόνα γίνεται ακόμη πιο πλούσια: εμφανίζονται η Τούλα Κορώνη, η Έβι Λίβακ με τον Ρίτσαρντ Άσουιτς, η Πάολα, η Ντόρα Λίτα, η Μιτσούκο με αναφορά στον Αττίκ, ο Γιαννάκης Αγγέλου, η Έφη Λίντα, ο Γιώργος Καραθανάσης, ο Γιώργος Λαμπρόπουλος, ο Κώστας Μανιατάκης, η Μάγδα, οι Φαράχ και Ζαΐρα, η Οζτέν Μπεκμάλ, η Κατερίνα Τζιοβάρα, ο Ζακ Ιακωβίδης, ο Σταύρος Παρούσης, η Ρίκα Βάγια, ο Ευάγγελος Δήμου, ο Σταύρος Ρουχωτάς, ο Γκρέγκορ, η Yamel Risar, η Μαίρη Γαρυφαλλάκη, η Σόφι Γκονόν, ο Δακίλης, η Μάγια Μελάγια, ο Σώτος Παναγόπουλος, ο Μπαλόνης, η Νανά Κρης και η Γιοβάνα. Σε αυτή τη γραμμή κινούνται και μεταγενέστερα πρόσωπα, όπως οι Black Spirits, η Μαρία Φαραντούρη, ο Θωμάς Μπακαλάκος, ο Γιάννης Μαρκόπουλος, η Μαίρη Πόλλη, ο Χάρης Παπαδάτος, ο Τέρης Χρυσός, η Καίτη Χωματά και άλλοι. Πρόκειται για ένα μωσαϊκό που δείχνει ότι η Καρδίτσα δεν ήταν πολιτιστικά αποκομμένη επαρχία, αλλά σταθμός κυκλοφορίας καλλιτεχνών, ρευμάτων και ειδών μουσικής.

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα πρόσωπα της λόγιας μουσικής, των χορωδιών και της οργανωμένης πολιτιστικής ζωής. Εδώ συναντούμε τον Στέφανο Ευθυμιάδη, τον Φώτη Αλέπορο, τον Αχιλλέα Λαμπανάρη, τον Σταύρο Ξαρχάκο, τον Γιάννη Μαρκόπουλο, τον Κωστή Γαϊτάνο, τον Ριχάρδο Μπουαντέλλα, τον Γιάννη Μάντακα, την Πόπη Νιάκα-Παπαδούλη, τη Μυρτώ Δουλή, τον Δημήτρη Μιχαηλίδη, καθώς και σύνολα όπως ο Αρίων, η Χορωδία Καρδίτσας, η Δημοτική Χορωδία Τρικάλων, η Χορωδία Τυρνάβου, η Μικτή Χορωδία του Δήμου Βόλου, τα Μουσικά Νιάτα, η Χορωδία Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και πλήθος λαογραφικών συγκροτημάτων. Δίπλα σε αυτούς εμφανίζονται και διοικητικά ή συμβολικά πρόσωπα, όπως ο Νομάρχης Παυλάκος, ο Κουράκος, ο Γιούτσικος, ο Νικολάου, ο Τσικρίκης, ο Κλεόπας, ο Κύριλλος, ο Γιάννης Παπαϊωάννου και άλλοι, που συνδέονται με την υποστήριξη, τη δημόσια εκπροσώπηση ή τη θεσμική πλαισίωση των εκδηλώσεων¹³⁵.

¹³⁵ *Νέος Αγών*, «Κομπαρσίτα», 6/1/1960· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 23/1/1960· *Νέος Αγών*, «Ο Χορός των Φοιτητών υπό την προστασία του κ. Νομάρχου», 13/4/1960· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 24/8/1960· *Νέος Αγών*, «Η Χοροεσπερίς ΤΕΑ Μεσενικόλα», 1/9/1960· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 14/10/1960· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 8/12/1960· *Νέος Αγών*, «Καλλιτεχνική Κίνησις», 14/12/1960· *Νέος Αγών*, «Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσας ο Αρίων», 21/12/1960· *Νέος Αγών*, «Καλλιτεχνική Κίνησις», 18/1/1961· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 9/3/1961· *Νέος Αγών*, «Μέγας Χορός των Φοιτητών», 7/4/1961· *Νέος Αγών*, «Ο Αθηναϊκός Μουσικός Θίασος Μιχαήλ Βροντάκη στην πόλι μας», 3/1/1962· *Νέος Αγών*, «Η σημερινή συναυλία του "Αρίωνος"», 17/3/1962· *Νέος Αγών*, «Στ' Αστέρια - Ρεσιτάλ Βιολιού της Έλι Λίβακ», 20/3/1962· *Νέος Αγών*, «Μεγάλη Χοροεσπερίς», 10/4/1962· *Νέος Αγών*, «Φεστιβάλ Χορωδιών στ' Αστέρια Καρδίτσας», 19/5/1962· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 26/7/1962· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 23/8/1962· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 22/9/1962· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 6/10/1962· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 25/10/1962· *Νέος Αγών*, «Κοσμική Ταβέρνα "Η Αθηναία"», 8/11/1962· *Νέος Αγών*, «Κοσμική Ταβέρνα "Η Αθηναία"», 6/12/1962· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 14/12/1962· *Νέος Αγών*, «Μεγάλη Έκπληξις στο Κέντρο "Αθηναία"», 15/12/1962· *Νέος Αγών*, «Χριστουγεννιάτικος Χορός», 23/12/1962· *Νέος Αγών*, «Στο Κέντρον "Αθηναία"», 27/12/1962· *Νέος Αγών*, «Οικογενειακόν Κέντρον Μαντουβάλα», 24/8/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 29/8/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 2/10/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 10/10/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 8/11/1963· *Νέος Αγών*, «Στο Οικογενειακόν Κέντρον "Αθηναία"», 29/11/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 30/11/1963· *Νέος Αγών*, «Στο Οικογενειακόν Κέντρον "Αθηναία"», 30/11/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 7/12/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 14/12/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον Διεύθυνσις Θωμά Σταύρου», 22/12/1963· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 1/1/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 23/1/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 6/2/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 21/2/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 29/2/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 11/3/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 19-20/3/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 2/4/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 11/4/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 23/4/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 25/4/1964· *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 30/4/1964· *Νέος Αγών*, «Ρεσιτάλ Τραγουδιού», 1/1/1965· *Νέος Αγών*, «Ρεσιτάλ βιολιού», 18/2/1965· *Νέος Αγών*, «Η συναυλία του Αρίωνος», 14/5/1965· *Νέος Αγών*, «Η συναυλία του Αρίωνος», 1/6/1965· *Νέος Αγών*, «Εις τα Αστέρια Συναυλιαν -Την δευτέραν ημέραν των Χριστουγέννων», 22/12/1965· *Νέος Αγών*, «Στα Αστέρια -Συναυλία του Αρίωνος», 25/12/1965· *Νέος Αγών*, «Η αυριανή συναυλία του Αρίωνος», 1/1/1966· *Νέος Αγών*, «Μουσική Κίνησις», 10/3/1966· *Νέος Αγών*, «Συναυλία του Αρίωνος», 30/6/1966· *Νέος Αγών*, «Η μεθαυριανή χορωδία του Αρίωνος», 3/7/1966· *Νέος Αγών*, «Σήμερα συναυλία Χορωδίας», 21/8/1966· *Νέος Αγών*, «Χορωδία Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης», 23/8/1966· *Νέος Αγών*, «Τραγούδια του Αρίωνος θα ηχογραφήσει η "Φίλιπς"»,

Ενδεικτικά, στο κέντρο Παυσίλυπο, την πρωτοχρονιά του 1964 εμφανίζεται η ορχήστρα του Ζακ Ιακωβίδη, αλλά και του μπουζουξή Δακίλη, μαζί με την τραγουδίστρια Έφη Λόρη¹³⁶. Για τις 23 του ίδιου μήνα, έχουμε άρθρο με τον τίτλο και πάλι «Παυσίλυπον» όπου αυτή τη φορά υπάρχει η πληροφορία για την εμφάνιση στο κέντρο μελλοντικά του Σταύρου Ρουχωτά και της ορχήστρας του μαζί με την Έφη Λόρη. Εδώ γίνεται αναφορά και στον επί σειρά ετών διευθυντή του Παυσίλυπου ήδη από τη δεκαετία του 1950, Θωμά Μαύρου¹³⁷.

Στο φύλλο της 6^{ης} Φεβρουαρίου του ίδιου έτους (και με τον ίδιο πάντα τίτλο που παραπέμπει στο κέντρο Παυσίλυπο) τονίζεται εμφάνιση της γνωστής τραγουδίστριας Μάγιας Μελάγια¹³⁸, ενώ σε άλλο άρθρο της 21^{ης} του ίδιου μήνα, αναφέρεται η εμφάνιση της ορχήστρας του Ζακ Ιακωβίδη με τους Ρίκα Βάγια, Σταύρο Παρούση και Μαγνησόλη¹³⁹. Σε δημοσίευμα της 29^{ης} Φεβρουαρίου φαίνεται ότι στο ίδιο κέντρο εμφανίστηκε και ο τραγουδιστής Σώτος Παναγόπουλος¹⁴⁰. Ο τίτλος όλων αυτών των άρθρων είναι κοινός: «Παυσίλυπον», εστιάζοντας στον χώρο και όχι στα πρόσωπα που φιλοξενούνται εκεί.

Με ημερομηνία της 22ας Σεπτεμβρίου 1962, με αφορμή την παρουσίαση μιας εκδήλωσης του Πολιτιστικού Συλλόγου Αρίων στο Παυσίλυπον γίνεται αναφορά στην εμφάνιση της τραγουδίστριας Μιτσούκο, που ερμηνεύει τραγούδια του παλαιού προπολεμικού καλλιτέχνη, συνθέτη και στιχουργού Αττίκ¹⁴¹. Σε μια δημοσίευση της έκτης Ιανουαρίου του 1960 γίνεται αναφορά στην εμφάνιση της Καίτης Παρίτη στο Κέντρο Κομπαρσίτα. Σε δημοσίευμα της 23^{ης} του ίδιου μήνα, γίνεται αναφορά για την εμφάνιση της τραγουδίστριας Έφης Πανταζή.

24/2/1967· *Νέος Αγών*, «Η 3η Συνναυλία των Μουσικών Νιάτων εις την πόλιν μας», 2/4/1968· *Νέος Αγών*, «Μουσικά Νιάτα», 6/11/1969· *Νέος Αγών*, «Η συνναυλία της Κυριακής», 15/11/1969· *Νέος Αγών*, «Γιορταστική Εκδήλωση», 9/9/1979· *Νέος Αγών*, «Μουσικό -Φιλολογική Εκδήλωση», 23/3/1980· *Νέος Αγών*, «Αρίων -Μεγάλη Συνναυλία - Μουσικοχορευτική Βραδιά», 9/4/1980· *Νέος Αγών*, «Μεγάλη Συνναυλία της Λαϊκής Βιβλιοθήκης», 5/7/1980· *Νέος Αγών*, «Μεγάλη Συνναυλία στα Κανάλια», 10/8/1980.

¹³⁶ *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 1/1/1964, σελ. 3.

¹³⁷ *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 23/1/1964, σελ. 3.

¹³⁸ *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 6/2/1964, σελ. 3.

¹³⁹ *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 21/2/1964, σελ. 3.

¹⁴⁰ *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 29/2/1964, σελ. 3.

¹⁴¹ *Νέος Αγών*, «Παυσίλυπον», 22/9/1962, σελ. 3.

Στα Αστέρια καταγράφεται η εμφάνιση της τραγουδίστριας Τούλας Κορώνη στις 19 Μαΐου του 1962, στο πλαίσιο γλεντιού και των λαϊκών καλλιτεχνών Γιαννάκη Αγγέλου στο μπουζούκι και Γιώργου Καραθανάση στο ακορντεόν, που συνοδεύουν την τραγουδίστρια Έφη Λίντα στις 6 Οκτωβρίου του 1962¹⁴².

¹⁴² Νέος Αγών, «Καλλιτεχνικά», 6/10/1962, σελ. 4.

Συμπεράσματα

Η αποδελτίωση των δημοσιευμάτων της εφημερίδας *Νέος Αγών* για τη δεκαετία του 1960 και τις αρχές της δεκαετίας του 1970 αναδεικνύει ένα ιδιαίτερα πλούσιο και πολυδιάστατο μουσικό και πολιτιστικό τοπίο στην πόλη της Καρδίτσας. Μέσα από τις σχετικές αναφορές καθίσταται εμφανές ότι η μουσική δραστηριότητα της περιόδου δεν περιοριζόταν σε μεμονωμένες εκδηλώσεις, αλλά συγκροτούσε ένα ευρύτερο δίκτυο πολιτιστικών πρωτοβουλιών, στο οποίο συμμετείχαν θεσμικοί φορείς, πολιτιστικοί σύλλογοι, εκπαιδευτικά ιδρύματα και τοπικές αρχές.

Κυρίαρχη θέση στο πολιτιστικό γίνεσθαι της πόλης κατείχε διαχρονικά ο θεσμός των Καραϊσκακείων. Πρόκειται για τον σημαντικότερο δημόσιο πολιτιστικό θεσμό της Καρδίτσας και της ευρύτερης περιοχής, ο οποίος λειτούργησε ως βασικός φορέας διοργάνωσης μουσικών, καλλιτεχνικών και λαογραφικών εκδηλώσεων. Μέσα από τις δραστηριότητές του προβαλλόταν η τοπική πολιτιστική κληρονομιά, ενώ παράλληλα ενισχυόταν η σύνδεση της τοπικής κοινωνίας με ευρύτερα εθνικά και πολιτιστικά πρότυπα.

Εξίσου σημαντική υπήρξε η δράση του πολιτιστικού συλλόγου Αρίων, ενός από τους πλέον emblematicούς πολιτιστικούς φορείς της Καρδίτσας από τη δεκαετία του 1960 έως και σήμερα. Η συμβολή του στη μουσική ζωή της πόλης υπήρξε καθοριστική, καθώς μέσα από χορωδιακές συναυλίες, μουσικές παραστάσεις και συνεργασίες με καλλιτέχνες πανελλήνιας εμβέλειας προώθησε συστηματικά την καλλιτεχνική δημιουργία και τη μουσική παιδεία. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στην προβολή της κλασικής και της έντεχνης μουσικής, ενώ παράλληλα αναδείχθηκαν σημαντικά έργα του διεθνούς μουσικού ρεπερτορίου, καθώς και συνθέσεις κορυφαίων Ελλήνων δημιουργών του 20ού αιώνα, όπως ο Μίκης Θεοδωράκης και ο Σταύρος Ξαρχάκος.

Πέρα από τα Καραϊσκάκεια και τον Αρίωνα, σημαντική υπήρξε και η συμβολή άλλων πολιτιστικών φορέων της πόλης. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας, η οποία δεν περιορίστηκε στον εκπαιδευτικό και βιβλιοθηκονομικό της ρόλο, αλλά ανέπτυξε αξιόλογη πολιτιστική δραστηριότητα μέσα από τη διοργάνωση εκδηλώσεων με μουσικό και πνευματικό περιεχόμενο. Παράλληλα, ιδιαίτερη παρουσία στον πολιτιστικό χώρο είχαν η Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων και ο σύλλογος Μουσικά Νιάτα, οι οποίοι συνέβαλαν ουσιαστικά στην

οργάνωση συναυλιών, καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και δράσεων που στόχευαν κυρίως στη συμμετοχή και ενεργοποίηση της νεολαίας.

Η λειτουργία των παραπάνω φορέων συνδεόταν σε μεγάλο βαθμό με ένα πλαίσιο χρηματοδότησης και υποστήριξης που προερχόταν κυρίως από κρατικούς πόρους και αναπτυσσόταν σε συνεργασία με τις δημοτικές και νομαρχιακές αρχές. Το γεγονός αυτό αντανakλά τα χαρακτηριστικά της πολιτιστικής πολιτικής που κυριαρχούσε στην ελληνική επαρχία κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970, όταν η οργάνωση και η χρηματοδότηση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων αποτελούσαν κατά κύριο λόγο πεδίο παρέμβασης κρατικών ή ημικρατικών φορέων. Ως εκ τούτου, η πολιτιστική παραγωγή της περιόδου δεν μπορεί να εξεταστεί ανεξάρτητα από τις ευρύτερες πολιτικές και ιδεολογικές στοχεύσεις του κράτους.

Η διαπίστωση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία αν ληφθεί υπόψη ότι η πολιτιστική δραστηριότητα συχνά λειτουργούσε ως μέσο προβολής αξιών και ιδεολογικών προτύπων που συνδέονταν με τους κυρίαρχους θεσμούς της εποχής. Το κράτος, αλλά και άλλοι θεσμοί με αυξημένη κοινωνική επιρροή, όπως η Εκκλησία, αξιοποιούσαν συχνά πολιτιστικές εκδηλώσεις για την ενίσχυση συγκεκριμένων αντιλήψεων σχετικά με την εθνική ταυτότητα, τη θρησκευτική παράδοση και τη συλλογική μνήμη. Στο πλαίσιο αυτό, η μουσική, οι παραδοσιακοί χοροί και οι λαογραφικές εκδηλώσεις αποκτούσαν ιδιαίτερη σημασία ως φορείς συμβολικών και ιδεολογικών μηνυμάτων.

Ωστόσο, τα στοιχεία της αποδελτίωσης καταδεικνύουν ότι η πολιτιστική ζωή της Καρδίτσας δεν εξαντλείται σε αυτές τις διαστάσεις. Οι μουσικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες της περιόδου παρουσιάζουν σημαντική ποικιλομορφία και δεν μπορούν να ερμηνευθούν αποκλειστικά μέσα από το πρίσμα της κρατικής πολιτιστικής πολιτικής ή της ιδεολογικής χειραγώγησης. Ιδιαίτερα μετά το 1974 και την αποκατάσταση της δημοκρατίας, παρατηρείται σταδιακά η ανάπτυξη νέων μορφών πολιτιστικής έκφρασης, οι οποίες συνδέονται με ευρύτερες κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες. Σε αντίθεση με την περίοδο της δικτατορίας (1967–1974), κατά την οποία οι πολιτιστικές δραστηριότητες λειτουργούσαν μέσα σε ένα αυστηρότερο πλαίσιο ελέγχου, η μεταπολιτευτική εποχή χαρακτηρίζεται από αυξημένη πολιτικοποίηση και από την ανάδειξη νέων θεματικών και καλλιτεχνικών προσανατολισμών.

Η τάση αυτή αποτυπώνεται και στα μουσικά δρώμενα της Καρδίτσας, όπου σταδιακά εμφανίζονται μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης που συνδέονται με τα αιτήματα της δημοκρατικής

ανασυγκρότησης, της κοινωνικής συμμετοχής και της πολιτιστικής ανανέωσης. Κατά συνέπεια, η μελέτη της μουσικής ζωής της πόλης κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970 δεν φωτίζει μόνο την εξέλιξη των τοπικών πολιτιστικών θεσμών, αλλά προσφέρει παράλληλα πολύτιμες ενδείξεις για τις ευρύτερες κοινωνικές, πολιτικές και ιδεολογικές μεταβολές που χαρακτήρισαν την ελληνική επαρχία κατά την ίδια περίοδο.

Βιβλιογραφία

1. Αλεξίου Γ., «Νέος Αγών», στο *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Έθνους, 1784-1974*, επιμέλεια Λουκία Δρούλια - Γιούλα Κουτσοπανάγου, εκδόσεις Ινστιτούτου Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα, 2008
2. Βαρλάμη Ε., *Η τοπική ιστορία και ο πολιτισμός της Καρδίτσας*, Πτυχιακή εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Αθήνα, 2008, στο: <https://www.openarchives.gr/aggregator-openarchives/edm/estia/000015-5953>
3. Βασιλόγλου Β., *Διαμόρφωση και ανάδειξη της ταυτότητας της Καρδίτσας*, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών, Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Π.Μ.Σ. «Αστική Ανάπλαση και Ανάπτυξη», Βόλος, 2017
4. Βοβολίνης Κ., *Το Χρονικόν του Παρνασσού*, εκδόσεις Ακαδημίας Αθηνών, Αθήναι 1951
5. Βούζα Α., (1993). «Η κατοικία στην Καρδίτσα μέχρι τη δεκαετία του 1950», στο *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, τόμος ΙΙ, σσ. 455 – 459
6. Γεωργακοπούλου Α. Χ., *Η δράση του ΕΑΜ στην Καρδίτσα και τα γύρω χωριά κατά τη διάρκεια 1940-1944*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, 2013, στο: <https://pandemos.panteion.gr/handle/123456789/15921>
7. Clogg R., *Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδος, 1770-2000*, εκδόσεις Κάτοπτρο, Αθήνα, 2003
8. Ζαούσης Α., Στράτος Κ., *Οι εφημερίδες, 1974-1992*, εκδόσεις Γνώση, Αθήνα, 1993
9. Θεοχάρη Μ., *Ελληνόπυργος. Ιστορικό Αφιέρωμα*, Ενιαίο Λύκειο Νομού Καρδίτσας, Καρδίτσα, 2001
10. Κασιμάτη Κ., «Εισαγωγή», στο Κούλα Κασιμάτη (Επιμ.), *Κοινωνικός αποκλεισμός: Η ελληνική εμπειρία*, Gutenberg, Αθήνα, 2002
11. Κλήνος Γ., (1996). «Η Καρδίτσα ως έδρα της Ι. Μ. Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφανσάλων», στο *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, τόμος 2^{ος}, σσ. 25-50

12. Κοζιού – Κολοφωτιά Β., Καταγραφή και ανάδειξη της αγροτικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Καρδίτσας, Κέντρο Ιστορικής και Λαογραφικής Έρευνας Καρδίτσας «Ο Απόλλων», Καρδίτσα, 2021
13. Κόλλιας Γ., *Ιστορική Γεωγραφία του ελληνικού χώρου*, [χ.ο.], Αθήναι, 1948
14. Σκάρος Ζ., «Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας Η Αθηνά», στο περιοδικό *Γνώμη*, τεύχος 67, Ιανουάριος 1999
15. Κατσικοβόρδος Γ., Γριβέλλας Λ., Καραφύλλης Ν., Κλήμος Γ., Ρίζος Θ. Στάθης Δ., «Λαϊκή Βιβλιοθήκη», στο *Καρδιτσιώτικα Χρονικά*, Τόμος VII, Εταιρεία Καρδιτσιώτικων Μελετών, Καρδίτσα, 2004
16. Leake M.W., *Travels in Northern Greece*, Cambridge University Press, Cambridge -New York, 2010
17. Λέκκα Φ., & Κομπορόζος Π., Δήμος Καρδίτσας - Πολιτιστικός Οδηγός, ΔΕΤΑΚ, Καρδίτσα, 2008
18. Μηλίτσης Χρ., *Άγραφα: Καρδίτσα - Μεσενικόλας και τα χωριά του τέως δήμου Νεβρόπολης: Αρχαιολογία - Ιστορία - Θρησκεία - Λαογραφία - Παραδόσεις - Ήθη και έθιμα*, [χ.ο.], Καρδίτσα, 1996
19. Μπαρμπατσάλου Μ., *Η καρδιά της πόλης. Ένα εγχείρημα καλλιτεχνικής έρευνας για την ιστορική μνήμη και την πολιτισμική ταυτότητα της πόλης της Καρδίτσας*, Μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα «Δημόσια Ιστορία», 2025, στο: <https://apothesis.eap.gr/archive/item/226151?lang=e>
20. Μπασαντής Δ., *Πρακτορείο Εφημερίδων Αθηναϊκού Τύπου - 50 χρόνια*, Αθήνα, 1995
21. Μάγερ Κ., *Ιστορία του Ελληνικού Τύπου*, τ. 3: Εφημερίδες και περιοδικά 1901-1959, Αθήναι: [χ.ε.], 1960
22. Νικολακόπουλος Η., *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 -1967*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2000
23. Παπαδημητρίου Δ., «Ο αθηναϊκός Τύπος στον 20^ο αιώνα: συνέχειες και νέες τάσεις, 1922 -1974», στο *Ο Ελληνικός Τύπος, 1784 ως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, επιμέλεια Λουκία Δρούλια, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2005

24. Παπανικολάου Μ. Π., *Η Πολιτιστική Πολιτική και οι Πολιτιστικοί Θεσμοί στην Ελλάδα (19^{ος} -20^{ος} αιώνας. Συμβολή στη Μελέτη των Θεσμών της Ιστορίας της Τέχνης*, Ελληνικές Εκδόσεις, Αθήνα, 2019
25. Σαμαρόπουλος Α., *Οδηγός του Νομού Καρδίτσας*, εκδόσεις Έλλα, Λάρισα, 1992
26. Σιούφας Δ., *Καρδίτσα, γενναία φύτρα, άνθρωποι και γεγονότα*, εκδόσεις Σαβάλλας, Αθήνα, 2006
27. Σκαμνάκης Α., «Ο ημερήσιος τύπος της περιφέρειας -Ιστορία και Προοπτικές», στο *Ο Ελληνικός Τύπος, 1784 ως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, επιμέλεια Λουκία Δρούλια, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα, 2005
28. Σιούφας Δ., *Καρδίτσα, γενναία φύτρα, άνθρωποι και γεγονότα*, εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα, 2006
29. Στώϊκος Σπ., *Καρδίτσα Η πόλη μας Η ζωή μας*, εκδόσεις Redcom Advertising, Καρδίτσα, 2013
30. Χατζηαγγελάκη Λ., & Ιντζεσιλόγλου Μ., «Οι αρχαιότητες και τα μνημεία», στην *Ελευθεροτυπία*, ένθετο *Ιστορικά*, αρ. 252, 2004, ΛΔ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, σσ. 6-7

Ηλεκτρονικές Πηγές

1. Δήμος Καρδίτσας, «Καραϊσκάκεια -Διεθνές Φεστιβάλ Πολιτισμού», <https://dimoskarditsas.gov.gr/event/karaiskakia-diethnes-festival-politismou/>
2. Δήμος Καρδίτσας «Παυσίλυπο», στο <https://dimoskarditsas.gov.gr/building/pafsilypo/>
3. Εταιρεία Προστασίας Ανηλίκων Πειραιά, στο <https://epapeiraia.gr/ministry-of-justice/#:~:text=%CE%97%20%CE%95%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1%20%CE%A0%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%AF%CE%B1%CF%82%20%CE%91%CE%BD%CE%B7%CE%BB%CE%AF%CE%BA%CF%89%CE%BD%20%CE%A0%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B1%CE%B9%CE%AC,%CE%91%CE%B8%CE%B7%CE%BD%CE%AC%20%CE%94%CE%B7%CE%BB%CE%B1%CE%B2%CE%AD%CF%81%CE%B7%20%CE%B5%CF%80%CE%B9%CF%83%CE%AE%CE%BC%CF%89%CF%82%20%CF%84%CE%BF%201955>
4. Ένωση Πολιτιστικών Συλλόγων Νομού Καρδίτσας, στο <https://www.enpolis.gr/#>

5. «Έφυγε ο Φ, Αλέπορος», 8 Ιανουαρίου 2004, στο <https://www.rizospastis.gr/story.do?id=2125966>
6. «Η Λαϊκή Βιβλιοθήκη Καρδίτσας Η Αθηνά», 3 Μαρτίου 2012, στο https://libraryandsociety.blogspot.com/2012/03/blog-post_03.html
7. Η ιστορία του Διαγωνισμού, στο <https://ruttimannflutecompetition.com/%CF%83%CF%87%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BC%CE%B5-%CE%B5%CE%BC%CE%AC%CF%82>
8. «Η Καρδίτσα: Η πόλη του Ποδήλατου», στο <https://dimoskarditsas.gov.gr/karditsa-poli-tou-podilatou/>
9. Ιερά Μητρόπολις Θεσσαλιώτιδος και Φαναριοφερσάλων, «Ο μακαριστός πρ. Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων Κύριλλος Α΄», 08/03/2026, στο: <https://www.imthf.gr/index.php/features/diatelesantes-mitropolites>
10. Κωστής Γαϊτάνος -Πιανίστας, Μουσικολόγος», στο <https://virtualmuseum.nationalopera.gr/el/eikoniki-ekthesi/prosopa/gaitanos-kostis-2470/>
11. Λαδιά Ε., «Νίκος Γκίνος: Η Φιλαρμονική Ρεθύμνου ήταν το πρώτο μου σχολείο», 18/11/2021, στο <https://rethnea.gr/%CE%BD%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82-%CE%B3%CE%BA%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%82-%CE%B7-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CF%81%CE%B5%CE%B8%CF%8D%CE%BC%CE%BD%CE%BF%CF%85-%CE%AE/>
12. «Με επιτυχία το 20^ο Χορωδιακό Φεστιβάλ του Αρίωνα», 22 Απριλίου 2024, στο <https://neosagon.gr/me-epitychia-to-20o-chorodiako-festival-tou-ariona/>
13. Ουρς Ρούτιμαν, στο <https://ruttimannflutecompetition.com/%CE%BF%CF%85%CF%81%CF%82-%CF%81%CE%BF%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CE%BD>
14. «Παιδικές Βιβλιοθήκες – Πνευματικό Κέντρο Δήμου Καρδίτσας», στο <https://dimoskarditsas.gov.gr/paidikes-vivliothikes-pneymatiko-kentro-dimoy-karditsas/>

15. Συκκά Γ., «Η αισθαντική φωνή του Νέου Κύματος», 26/10/2010, στο <https://www.kathimerini.gr/culture/408963/i-aisthantiki-foni-toy-neoy-kymatos/>
16. «Στις 12/2/2017, ο Καλλιτεχνικός Σύλλογος Καρδίτσας «Ο ΑΡΙΩΝ» στην Αθήνα», 09/03/2026, στο <https://katafylli.gr/index.php/nea/1937-stis-12-2-2017-o-kallitexnikos-syllogos-karditsas-o-arion-stin-athina>